

ДЯВОЛЪТ БЕЗ КЪСМЕТ и други приказки

Полски народни приказки

БЪЛГАРСКИ ХУДОЖНИК

ДЯВОЛЪТ БЕЗ КЪСМЕТ И ДРУГИ ПРИКАЗКИ ПОЛСКИ НАРОДНИ ПРИКАЗКИ

Превод: Ани Божкова

chitanka.info

ДЯВОЛЪТ БЕЗ КЪСМЕТ

Живял някога на света един много находчив крал. Той издигнал на два съседни хълма добре укрепени замъци и поставил стража да ги пази. Когато един ден специалистите по военното дело го посъветвали да подсили охраната, тъй като досегашната била съвсем малобройна и нямало да може да опази замъците, кралят дълбоко се замислил. Мислил час, два, три и накрая решил да свърже двата хълма с мост, та в случай на нужда стражата на замъците да може да си помага.

Оказало се, че по-лесно било да измисли такова простичко и умно нещо, отколкото да намери човек, който да се заеме с построяването на моста. Всички архитекти и строители, не само в страната, но и извън нейните предели, единодушно заявили, че не е по силите им да построят мост между два толкова високи и стръмни хълма. Но на краля и през ум не му минавало да се отказва от това, което бил намислил. Разгласил надлъж и нашир, че който построи моста, ще получи толкова злато, колкото тежи самият той.

И ето че се явил един млад, начинаещ зидар, който се съгласил да построи моста, при условие, че му дадат малка предплата, за да купи строителен материал и да наеме работници. Сиромашията и тежката болест на любимата му майка го били принудили да се нагърби с тази толкова трудна работа.

„Щом кралят ми даде предплатата, ще извикам лекари да излекуват майка ми, а какво ще стане по-нататък, ще видим“ — мислел си той, като отивал в двореца.

Ех, че се зарадвал момъкът, когато кралят приел неговото условие и заповядал да му изплатят за бъдещата работа цели сто дуката^[1]. Дори предупреждението, че ако не построи моста, ще загуби главата си, не могло да помрачи радостта му. Изпълнен с надежда и вяра в бъдещето, той поверил майка си в ръцете на най-добрите лекари, закупил голямо количество дървен материал и желязо, наел работници и се заловил да строи моста.

Работел младият зидар наравно с работниците седмица, две, три, а работата все си стояла на едно място. Ядосвал се той, тюхкал се, но не губел надежда, че все някак си ще построи моста. Паднал духом едва когато един ден работниците заявили, че напускат, защото били разбрали, че няма смисъл да си губят времето с работа, с която и дяволът не може да се справи. Как ли не ги увещавал клетникът да не го изоставят, но всичко било напразно.

След като работниците си отишли, нещастният момък седнал на една купчина дъски, започнал да оплаква съдбата си и да нарежда:

— Кралят ще ми отсече главата, като нищо ще ми я отсече, ако не построя моста. А че няма да го построя, е ясно като бял ден. Прави бяха работниците, като ми казваха, че и дяволът не може да стори това! Но както се вайкал, изведнъж чул зад гърба си нечии стъпки.

Обърнал се и видял един странно облечен господин, който се приближил до него и рекъл:

— Чух те как се вайкаш и знам какво те чака, ако не построиш моста. Жал ми е за младостта ти и затова искам да те спася.

— Благодаря ти за добрината, мили човече — отвърнал зидарят с отчаян глас, — но кажи ми как ще ме спасиш?

— Много просто, ако ме помолиш, ще построя моста — отговорил непознатият с весела усмивка.

— Ами тогава започвай да го строиш, приятелю, започвай! — извикал зарадваният зидар. Но след като помислил малко, попитал: — Я по-добре ми кажи какво искаш в замяна?

— Нищо не искам. За труда си ще взема онова живо същество, което първо mine по моста.

— Ама ти кой си, да не си дяволът? — обезпокоил се зидарят.

— Позна, приятелю — отвърнал пришълецът. — Но едно ще ти кажа — продължил той, — ти и твоите работници сбъркахте, като казахте, че този мост и дяволът няма да може да го построи. Давам ти дума, че ще го построя, и то за съвсем кратко време, ако, разбира се, приемеш скромното ми условие.

— Какво да правя! Съгласен съм, тъй да бъде! — рекъл зидарят и подал ръка на дявола.

Речено-сторено. След като сключил договор със зидаря, дяволът му заповядал да си върви вкъщи, запретнал ръкави и се заловил за работа. Работил три дни и три нощи без почивка. И ето, на четвъртия

ден сутринта мостът бил напълно завършен. Повикал тогава зидаря и като му показал работата си, весело рекъл:

— Както виждаш, удържах на думата си. Сега иди при краля и го помоли да дойде да види какво си направил. Има да се чуди!

Зидарят веднага отишъл при краля, казал му, че мостът е готов, и го попитал кога иска да го види.

— Утре призори и ако ми хареса, още същия ден ще получиш останалото злато — отвърнал той и му заповядал да не се отдалечава от двореца, тъй като иска заедно да огледат моста.

На другата сутрин още не се било зазорило, когато кралят, зидарят и цяла тълпа придворни се изкачили на върха на единия хълм и с възхищение гледали моста, който го свързвал с другия. Кралят похвалил зидаря за добрата работа и заповядал на ковчежника да му напълни една торба с дукати. В това време дяволът, преобразен като придворен слуга, се смесил със свитата на краля и по едно време високо рекъл:

— Господа, не отричам, че мостът е много красив, но кой може да гарантира за здравината му? Не е подпрян с колони, виси във въздуха и кой знае дали няма да се срути под тежестта дори на един толкова кльощав човек, като зидаря.

След коварните думи на дявола, кралят дълбоко се замислил и тържествено заявил:

— Смятам, че ще е най-разумно, ако строителят на моста пръв мине по него, за да провери здравината му. Е, хайде, уважаеми господине — обърнал се той към зидаря, — заповядвам ти да минеш по моста бавно, но с твърда крачка!

Като чул заповедта на краля, зидарят си глътнал езика от страх, защото разбрал, че всичко е загубено. Вместо очакваното богатство и слава, щял да попадне жив в ръцете на дявола. А не можел да си признае, че е сключил договор с него, защото за такава сделка щели да го изгорят на клада.

Кралят го подканил да побърза, но зидарят, който искал поне с няколко часа по-късно да се прости с този свят, го помолил да отложат изпробването на моста за следващия ден.

— Ваша милост, вижте, че боята още не е изсъхнала — казал той. — Ако мина по моста, ще оставя следи и после трябва наново да го боядисвам, а вече нямам боя.

— Прав си — съгласил се кралят и отложил изпробването на моста за следващия ден.

Дяволът не бил много доволен от това, но нищо не можел да направи. Легнал край моста да си подремне, докато дойде време да прибере душата и тялото на бедния зидар. А момъкът си тръгнал, за да се прости с майка си и с неколцината си приятели, но не им казал какво го очаква на другия ден. Само споменал, че по нареждане на краля тръгва на далечен и опасен път.

Чак на следващата сутрин, когато се сбогувал с майка си, зидарят ѝ признал къде и защо отива. Заплакала горчиво нещастната майка, разделяйки се със сина си, а и той излязъл от къщи разплакан.

Видяла това една стара просякиня, която минавала покрай тяхната къща. Спряла зидаря и го попитала защо плаче, след като вече е богат и славен.

— Да върви по дяволите такова богатство! — отчаяно промърморил той и понечил да си тръгне.

Разбрала тя по гласа му, че се е случило нещо лошо, и настояла да ѝ каже защо е толкова тъжен и отчаян.

— Стара съм вече, момко, много съм видяла на този свят, та може би ще успея да те избавя от сполетялата те беда.

„Вече нямам нищо за губене, ще ѝ кажа защо съм тъжен. Може пък старицата да ми помогне да се измъкна от ноктите на дявола“ — помислил си зидарят и ѝ разказал всичко от игла до конец.

— Не се отчайвай, момко! — рекла просякинята, след като го изслушала. — За мене е нищо работа да излъжа дявола. По-трудно е да бъде излъган ангел, но ако потрябва, и с това ще се справя.

— Научи ме какво да правя! Само че по-бързо, защото след малко трябва да съм при моста — помолил я зидарят.

— Слушай тогава! Когато кралят ти заповяда да минеш по моста, тръгни бодро и решително, а другото остави на мене. Като си свърша работата, ще ми дадеш няколко дуката и един чифт нови обувки — предвидливо казала тя, след което двамата се запътили към моста.

Там заварили голяма тълпа, тъй като освен слугите на краля и придворните, била дошла и стражата на двата замъка. Просякинята се мушнала в тълпата, а зидарят застанал на десетина крачки от моста. След малко дошъл и негово величество кралят. Извикал зидаря и го

попитал могат ли вече да започват. Момъкът отговорил, че боята е изсъхнала, и кралят му наредил да мине по моста.

Зидарят вече се канел да изпълни кралската заповед, когато просякинята високо се провикнала:

— Милостиви кралю, почакай малко и благоволи да чуеш моя съвет!

Смелостта на просякинята толкова възмутила придворните, че за малко не я набили. Обаче кралят, който искал да се покаже великодушен, дал знак да оставят старицата на мира и я попитал с насмешка:

— Е, какъв съвет искаш да ми дадеш, уважаема благодетелко?

Старицата не се смутила, а решително отвърнала:

— Милостиви господарю, като гледам зидаря, който трябва да мине по моста, си правя сметка, че не тежи и колкото една коза. Повече от сигурно е, че мостът няма да се срути под тежестта му. Мисля, че ще е по-добре, ако най-напред мине някой по-охранен и по-тежък от тоя кльощав зидар.

— Виждам, бабо, че, макар и да са ти натежали вече годинките, умът ти сече като бръснач! — похвалил я кралят и като ѝ хвърлил един дукат, викнал на своите придворни и чиновници:

— Хей, господа, нека някой от вас, по-дебел и охранен да мине по моста!

Думите на краля зарадвали само дявола, защото вече бил сигурен, че ще понесе към ада не кльощавия зидар, а някой велможа с голям търбух. Затова пък ужасените придворни и кралски чиновници започнали да се карат и да се препират помежду си кой е най-дебел, та да има честта да изпълни кралската заповед. Нито един от тях обаче не бил уверен, че мостът няма да се срути под тежестта му и не бързал да рискува живота си.

Карали се придворните и всеки побутвал другия да мине по моста, а същевременно проклинали просякинята за съвета ѝ и тихичко се заканвали, че при първия сгоден случай ще ѝ отмъстят. Но хитрата просякиня набързо ги усмирила, като рекла на краля:

— Милостиви господарю, струва ли си да рискуваш живота на хора, които са ти толкова верни и предани? Какво ще стане, ако мостът се срути под тежестта на някой от тях?

— Да те вземат мътните, бабо! — ядосал се кралят. — Така ми разбърка главата, че вече не зная какво да правя.

— Напразно се ядосваш, милостиви господарю — рекла просякинята. — Заповядай да изберат от кочината на двореца една добре угоена свиня и да я пуснат по моста. Ако тя мине и нищо не се случи, какво остава тогава за човек!

— Права е старицата — единодушно я подкрепиха всички придворни, зарадвани, че работата е взела такъв обрат и хукнали към кочината да изберат най-угоената свиня. Докарали я пред краля и щом той им дал знак да започнат изпробването, я подгонили към моста.

Свинята сякаш предугаждала кой я чака на отсрещната страна, дърпала се и всячески се мъчела да избяга от моста. На придворните им било неудобно да се боричкат с нея като някакви свинари, та посрещнали с благодарност решението на просякинята да ги избави от неловкото положение. Тя предложила да преведе свинята през моста, разбира се, не от желание да им услужи, а за да види физиономията на дявола, когато вместо очаквания човек получи свиня.

И наистина, трудът ѝ не бил напразен. Как ли само не беснял дяволът, като видял наградата си за построяването на моста.

Когато пък просякинята, за да го унижи още повече, мазно-мазно му казала:

— Не се ядосвай, рогато, тая свиня ще ти бъде жена и половина! — дяволът чак завил от яд и изпаднал в такъв бяс, че се завъргала по моста. Като се посъвзел малко, почнал да заплашва просякинята, че в ада ще ѝ даде да се разбере.

— А, ще има да чакаш! — отвърнала му подигравателно тя. — Че какво ще търся в ада? С какво ще скърцам там, като не ми е останал нито един зъб в устата?

И избухнала в такъв неудържим смях, че дяволът спокойно можел да огледа беззъбата ѝ уста.

Ето как хитрата просякиня надвила дявола, а зидаря спасила от смърт. Момъкът ѝ дал обещаните дукати и чифт нови обувки. Доволна от себе си и от хората, тя отишла в съседната енория да се изповяда. А зидарят се върнал вкъщи с цяла торба дукати и весело разказал на майка си как просякинята надхитрила дявола.

Преди да отиде в ада, злочестият дявол се скитал няколко дни из разни пущинаци и обмислял как да се оправдае пред Велзевул^[2] за

неуспеха си. За да го омилостиви, той решил да изкуши един беден грънчар, когото бил забелязал край някакво село.

Грънчарят се стягал за панаир и подреждал в един голям кош чупливата си стока. След като се сбогувал с жена си и с децата, поел пътя към града.

Дяволът го изпреварил, преобразил се на току-що отсечен пън, седнал край пътя и зачакал, като разчитал, че умореният от тежкия товар грънчар ще спре да си отдъхне.

Очакванията му обаче се сбъднали само донякъде. Грънчарят наистина много се зарадвал, като видял височкия и широк пън.

— Ще подпра коша си на този пън и като си поотпочина, ще продължа по-нататък — размишлявал той на глас.

„Сега ще има да ругаеш и да проклинаш до бога!“ — зарадвал се дяволът, когато грънчарят сложил коша с изделията си върху него.

Не щеш ли, предателският пън се разпаднал на малки парченца, а кошът се търкулнал на земята. Заплакал бедният грънчар, като видял счупените паници, канички, чаши и чинии. Той се надявал, като ги продаде, да купи малко булгур и брашно за децата си, а какво излязло — ще се върне вкъщи с празни ръце.

Друг на негово място сигурно щял да изругае, но той бил от тези хора, които никога не ругаят и не употребяват неприлични думи. Когато бил ядосан за нещо, обикновено казвал:

— Е, бог да те закриля!

И сега, отдалечавайки се от пъна с празния кош, той повторил няколко пъти любимата си поговорка и си тръгнал към къщи. Жалко, че не видял физиономията на дявола при тези думи.

Вярно, това нямало да му върне загубеното, но поне щял да види как дявол се удря от яд с опашката си по главата.

Докато грънчарят си стигне вкъщи, дяволът вече бил пред вратата на ада. Имал намерение незабелязано да се вмъкне вътре и да се притаи в някое ъгълче, докато попремине гневът на Велзевул. Но ето че и най-добрите му приятели го отпъдили от вратата на ада с думите:

— Пръждосвай се където ти видят очите, глупак такъв! Да не си посмял да се върнеш, докато не извършиш някое дело, с което да изкупиш срама си! И запомни — най-напред трябва стократно да възвърнеш загубата, която си причинил на грънчаря!

Помъкнал се дяволът хлипайки към селото, където живеел грънчарят. Похлопал на вратата и се примолил да го пуснат да пренощува.

Грънчарят му дал един наръч слама за постелка и се извинил, че няма с какво да го нагости.

— От сутринта не съм сложил троха хляб в устата си, жената и децата също гладуват — оправдавал се той. — По пътя всички грънци, които мислех да продам на панаира, се счупиха, та се върнах без пукнат грош.

Като си легнал, дяволът започнал да обмисля как да заплати загубите на грънчаря. Имал пари в себе си, но понеже бил голям скъперник, досвидяло му. Тогава решил, че ще се издължи на грънчаря, като поработи известно време при него.

Когато призори грънчарят се заловил да прави нови съдове, дяволът заявил, че разбира от грънчарство и с удоволствие ще му стане помощник.

— Ще ми платиш, след като си свърша работата и продадеш това, което съм направил — говорел му с подкупващ глас той.

— Е, покажи какво можеш и нека бог те закриля! — весело рекъл грънчарят, след като приел предложението.

Тръпки побили дявола, като чул за втори път неприятното пожелание, но само прехапал с отвращение устни и веднага се заловил за работа. Той работел толкова бързо и сръчно, че до вечерта свършил целия запас от глина, който грънчарят имал в двора си.

— Ти имаш златни ръце бе, човече! — възхитил се грънчарят.

— Ако ми докараш глина, утре ще направя още повече грънци — уверил го дяволът.

— Ами тогава утре заран трябва да изкопаем и да донесем толкова глина, че да ни стигне поне за една седмица, защото по-рано не ще пусна такъв юнак като тебе!

На другия ден грънчарят помолил дявола да му помогне да изкопае глината, пък после той с жена си и децата щял да я пренесе в двора. Но нито семейството му, нито извиканите на помощ съседни могли да пренесат изкопаната за няколко часа от дявола глина.

— Май ще ми стигне за цяла година — радвал се грънчарят.

На дявола също му се пооправило настроението, защото вадел глината от хълма, на който се намирала кръчмата. И понеже вече бил

извадил доста, подкопаната част на хълма се откъснала и се срутила заедно с кръчмата. Рогатият се радвал, защото кръчмарят, който останал здрав и читав, проклинал целия свят с такива отвратителни думи, че порядъчните хора си запушили ушите, за да не чуват. Дяволът записвал греховете му в своя полза. Освен това бил сигурен, че за да построи наново пивницата си, кръчмарят ще открадне необходимия дървен материал от някоя чужда гора.

След като се издължил на грънчаря и накарал кръчмаря да стори грях, дяволът се запътил към ада, като смятал, че този път ще го приемат без каквито и да било пречки. По пътя обаче научил от друг, току-що излязъл от ада по работа дявол, че Велзевул се е заканил да го напердаши за новата му глупост — разрушаването на кръчмата.

— Как така? — учудил се злочестият дявол. — Та нали кръчмарят ругаеше не за един, а за десет души. Освен това го изкуших да открадне чужд дървен материал.

— Ех ти, дървена главо! — скарал му се приятелят, който бил по-умен от него. — Не знаеш ли, че всеки кръчмар, дали ругае или не ругае, дали краде или не краде, дали се моли или злослови, е наш човек, защото кара хората да пият? Това, че си го предизвикал да изрече още десетина ругатни и да извърши нови кражби, не е никаква заслуга. Помисли ли колко хора сега няма да пият ракия и затова ще вършат по-малко грехове, докато той построи нова кръчма?

— Какво да направя, за да се спася от гнева на нашия господар? — простенал нещастният дявол.

— Ами трябва да извършиш нещо, което да ни бъде от полза, но какво — ти му мисли! — отвърнал приятелят му и си продължил пътя.

Заврял се злочестият дявол в едно тресавище, където никога не бил стъпвал човешки крак. Три дни и три нощи мислил над казаното от приятеля му и си блъскал главата да измисли нещо, което да заличи предишните му провинения и да му възвърне доброто име.

Но тъй като не могъл да измисли нищо умно, решил да се остави в ръцете на съдбата. Отишъл сред хората, като внимателно ги оглеждал и търсел човек, когото би могъл да използва за подлите си цели.

В едно село рогатият се застоял по-дълго време и хвърлил око на тамошния беден ратай, който поради липса на друга работа пасял селския добитък. Той бил чудно красив момък, но с много тъжни очи. А как да не са тъжни, като бил кръгъл сирак, нямал си ни парченце

земя, ни къща, а за дрехите му по-добре да не говорим. Ако си намерел някаква работа, позалъгвал глада си, а ако не — гладувал като куче, но никой не се трогвал от това.

Като го наблюдавал, дяволът решил, че лесно ще може да подтикне към зло такъв онеправдан от съдбата и хората сиромаш. Веднъж му подшушнал да подпали къщата на господаря си, който му бил отнел с измама половината от припечеленото. Друг път го подучил да убие ратаите, защото го били изгонили от прозореца, когато искал да погледа как се веселят. Но напразно — момъкът не се поддад на дяволското изкушение. Утешавал се по много странен начин — свирел на цигулка, която сам си бил направил.

Нищо и никаква цигулка, но в ръцете на бедния момък издавала такива чудни звуци, че човек можел да се захласне до забрава. Рядко някой ги чувал, защото ратаят се криел в полето и свирел само за себе си. Но и случайно чути, песните му нямало никому да доставят удоволствие, защото били тъжни като неговия живот.

Един ден толкова мъка, болка и горчилка обхванали бедния момък, колкото не бил изпитвал през целия си живот. Той бил влюбен до уши в дъщерята на богатия господар. Момичето също го харесвало, защото бил хубав и умен. Срещали се много рядко, и то само скришом. Момъкът обаче си мечтаел и денем, и нощем да бъде с нея, защото я обичал с цялото си сърце и душа.

Любовта така го заслепила, че една сутрин отишъл при бащата на девойката и поискал ръката ѝ.

Не е трудно да се досетим какво му отговорил богаташът. Нарекъл го просяк, дрипльо и го изхвърлил навън.

— Дъщеря ми не е лъжица за твоята уста, мръсен дрипльо! Да не си посмял дори да мислиш за нея! Ще я омъжа за сина на стария Блажей. Вярно, че е глупав, но затова пък си мери парите с крини.

Бедният момък бил вече зад портата, когато богаташът извикал подигравателно след него:

— Ей, дрипльо, ако беше дошъл да искаш ръката на дъщеря ми с гърне дукати, щях да ти я дам, че и ръка щях да ти целуна!

Този ден осменият и унижен момък подгонил добитъка, колкото се може по-далече от селото, и като го пуснал да пасе, седнал на синора под една клонеста върба и горчиво заплакал. След като си поплакал, извадил от овчарската си торбичка цигулката и засвирил. И

понеже изливал душата си, тя свирела така тъжно и жално, че върбата, под която седял, се трогнала, навела клоните си към земята и листенцата ѝ заоплаквали злочестата му съдба. Разплакал се дори дяволът, който вървял подир него и чул свирнята му.

Когато бедният ратай престанал да свири, на дявола, докато си изтривал сълзите с опашката, му хрумнала чудесна идея — да купи от момъка цигулката.

„Щом тя свири така, че дори аз, дяволът, се разплаках, то как ли ще плачат грешниците, като им засвирия? Няма по-добро дело от това да прибавиш към ежедневните им мъки и тази покъртително жална и безнадеждно тъжна музика“ — решил той.

Ето защо, без да се бави повече, се преобразил на богат шляхтич^[3] и като се приближил до ратая, му рекъл:

— Чух те как свириш и много ми хареса. Искам да купя цигулката ти.

— Няма да я продам, защото тя е единствената ми утеха — отговорил ратаят.

— Я не говори глупости! — ядосал се дяволът. — Ще ти дам за нея цяло гърне дукати.

„Боже мой, та това е точно толкова, колкото искаше бащата на моята любима, за да ми я даде за жена“ — зарадвал се ратаят, но като се вгледал в този неочакван купувач, недоверчиво попитал:

— Господине, вие да не се шегувате, че ще дадете за цигулката ми цяло гърне дукати?

— Не си губи времето в излишни приказки, ами взимай бързо парите и ми дай цигулката, докато не съм се отказал — подканил го дяволът, като му подал една натъпкана кесия.

Ратаят взел кесията и започнал да вади от нея дукатите. Златните монети с тихо звънтене падали в овчарската торбичка, но ратаят съвсем ясно чувал, че му говорят с висок глас:

„Край на твоите мъки и неволи! Радвай се, бедняко! Ще се ожениш за любимата си!“

Момъкът се почувствал толкова щастлив, че му се приискало да прегърне дори тези, които го били мъчили и обиждали. Макар денят да бил сив и мрачен, на него му се струвало, че на небето греят не едно, а няколко слънца. Когато дяволът понечил да вземе цигулката, момъкът го хванал за ръката и казал, че иска да се прости с нея.

— Е, хайде, прощавай се, само че по-бързо! — съгласил се дяволът.

Ратаят взел цигулката, притиснал я няколко пъти до преливащото си от радост сърце и като я целунал, тихо казал:

— Ти ме разтушаваше в тъга и в неволя, даде ми толкова щастие и радост, че нямам думи да ти се отблагодаря. Носи моето щастие по света и разказвай за него навред, където отидеш!

Думите на ратая звучали като благодарствен молебен, като горещо пожелание към всички хора по света, които тъгуват и страдат. Нищо чудно, че тези думи проникнали в цигулката и се слели с нея в едно цяло.

След като взел цигулката от момъка, дяволът хукнал към ада, колкото му държат краката. Успял да се вмъкне незабелязано вътре и без всякакви пречки стигнал до онази част на ада, където най-жестоко мъчели грешниците.

„О, сега ще ви дам да се разберете! Ще виете и ще се гърчите от болка!“ — радвал се той, като гледал измъчените и тъжни грешници.

Извадил от пазвата си цигулката, но нали бил голям умник, преди да започне да свири, запушил ушите си със смола, за да не чува музиката и да не плаче от мъка. След това си плюол на ръцете и засвирил.

Свирел дяволът и все поглеждал към грешниците, за да види как им въздейства неговата музика. Не чувал какво крещят, само виждал как скачат, размахват ръце и бързо-бързо движат устните си.

„Охо, моята музика вече им действа! Крещят и скачат от болка!“ — радвал се дяволът и все по-бързо движел лъка, размечтан за наградата, която ще получи от Велзевул за своята изобретателност.

Но скоро мечтите му се разсеяли като дим. Някой го халосал по главата и смолата изпаднала от ушите му. Разбрал тогава, че грешниците скачат, крещят и тропат с крака не от болка или мъка, а от щастие. Нищо чудно, цигулката на ратая сега свирела необикновено радостно и весело. Дяволът толкова се слисал, че лъкът паднал от ръцете му, а грешниците го наобиколили и започнали да го молят:

— Посвири ни още, мили благодетелю, посвири ни! Вечно ще ти бъдем благодарни за радостта и веселието, които ни достави с твоята музика!

Рогатият не отвърнал на молбата им, само гледал със зяпнала уста и опулени от смайване очи и чакал какво ще направи застаналият до него Велзевул. Именно той го бил халосал по главата, а сега, сумтейки от гняв, обмислял какво да прави със злочестия дявол.

Господарят на ада не му мислил дълго.

— Ти си ни нужен колкото ланския сняг! — рекъл той на дявола. — Върви по широкия свят да ставаш за смях на хората и да не си посмял да се върнеш вече при нас!

Като казал това, Велзевул му отчупил рогата, откъснал му опашката и заповядал да изхвърлят обезобразения дявол от ада.

Помъкнал се злочестият дявол по широкия свят, като все странял от хората. Сигурно и до ден-днешен се скита някъде из чуждите земи.

[1] Дукат (итал.) — Венецианска златна монета от 13 век, която се разпространила и в други страни. — Б.пр. ↑

[2] Велзевул (евр.) — според някои древни религиозни вярвания на Изток — зъл дух, сатана, дявол, главатар на злите духове. — Б.пр. ↑

[3] Шляхтич (пол.) — Полски дворянин — Б.пр. ↑

ЗЛАТНАТА ЛИСИЦА И ПРЕКАЛЕНО ЛЮБОПИТНИЯТ КРАЛСКИ СИН

Един крал, който имал слабост към всякакви чудновати неща, си купил в някаква далечна страна златна лисица, за която дал половината от съкровищата си.

Затворил я в сребърна клетка, която сложил в стаята до спалнята на кралицата.

— Ти ще се грижиш за нея — казал той на жена си и ѝ подал ключовете от клетката и от стаята. — Помни, че освен нас двамата никой няма право да влиза в тази стая и да се приближава до клетката, камо ли да я отваря. Искам лисицата да свикне само с нас и само нас да слуша.

Известно време кралят ѝ се радвал насаме, без да казва на никого, че има такава необикновена лисица. Най-накрая обаче не могъл да устои на изкушението да се похвали пред съседите си с какво чудо се е сдобил и колко пари е платил за него. Заповядал на глашатаите да разгласят по цялата земя, че ако някой монарх, княз или велможа иска да види със собствените си очи нещо, което още не е виждал през живота си, да му дойде на гости. Понеже знаел колко са любопитни хората, кралят бил убеден, че скоро ще пристигнат много гости. За да се запаси с необходимото количество месо, устроил голям лов и дори сам отишъл с ловците в гората да види какво ще уловят.

Когато заминал, синът му — много разглезено и любопитно момче — решил да се възползва от отсъствието на баща си и да види златната лисица, за която толкова бил слушал. Помолил тогава майка си:

— Мамо, дай ми ключа от стаята, в която се намира лисицата! Искам поне за миг да я погледна.

— Няма да ти го дам — отвърнала кралицата, — защото кралят строго ми е забранил да го давам на когото и да било без негово знание.

Видял принцът, че нищо няма да получи от майка си и решил да вземе ключа с хитрост. Бил забелязал, че майка му го крие под възглавницата си, и при първия сгоден случай го откраднал.

Дал си дума, че само ще погледне лисицата и веднага ще върне ключа на мястото му.

Понякога обаче на лекомислените момчета им се случва да забравят клетвите, които са дали пред себе си или пред родителите си. Принцът не само че много пъти погледнал златната лисица, но и завързал разговор с нея. А лисицата, както е известно, е умно и хитро животно. Като видяла пред себе си това неопитно хлапе, тя се усмихнала колкото се може по-приятно и рекла с радостен глас:

— Ах, принце, колко се радвам, че пожела да ме видиш! Ти си толкова мил и красив, че ако ме помолиш да те науча на моите майсторлъци, а аз знам много такива, едва ли бих могла да ти откажа!

— Ами научи ме поне на един — казал принцът, — само че побързо, защото веднага трябва да върна ключа.

— Добре — съгласила се лисицата, — ще те науча да скачаш толкова високо, че да можеш даловиш мухите по тавана.

Принцът погледнал към тавана и мухите по него и си рекъл:

„Ей, колко ще е хубаво да скачаш толкова нависоко! Та до тавана може да стигне само някой висок мъж, и то, ако се качи на големия сандък в ъгъла.“

Запалил се кралският син да скача и помолил лисицата веднага да го научи.

— Да — рекла лисицата, — ама нали трябва няколко пъти да подскоча до тавана, за да видиш как се прави. Не разбираш ли, че в клетката не става? Пусни ме за миг и веднага ще те науча да скачаш дори по-нависоко от тавана.

Колебаел се принцът, поглеждал неуверено ту лисицата, ту ключа от клетката, който за беля бил на една верижка с ключа от стаята, а лисицата хитро и умело разпалвала желанието му да се научи да прави скокове.

— Ех, кралски сине, по-добре да оставим всичко това! Като те гледам, макар и да си красив и строен, краката ти са слабички. Не зная дали ще подскочиш и на една педя от земята.

— Какво? Краката ми били слаби? — кипнал принцът. — Сега ще ти покажа как скачам! — И подскочил, но не много високо.

— Брей! — престорено се зачудила лисицата. — Не очаквах, че си толкова пъргав. Ако те понауча още малко, ще скачаш по-добре и от мене.

— Хайде тогава, учи ме! — извикал принцът и най-после се решил да отвори клетката.

Лисицата излязла, протегнала се доволно, сетне приклепнала за скок и рекла:

— Сега гледай внимателно как трябва да се скача, за да не ти викат некадърник!

И като скочила през отворения прозорец, махнала му с опашка за сбогом и се изгубила от погледа му.

Ах, как съжالياвал принцът, че не е обуздал прекаленото си любопитство, но вече било късно. Като похлипвал, той затворил клетката и вратата на стаята, върнал ключа и със свито сърце зачакал какво ще стане, когато баща му се върне от лов.

През това време вече били пристигнали много монарси, князе и велможи, любопитни да видят онова чудо неவிжданo, което кралят бил обещал да им покаже. Когато той се върнал, всички започнали да го молят да им каже каква е тази чудесия, защото умират от любопитство.

— Ще ви покажа, само че не сега, а след тържеството — перчел се кралят — истинска, жива, златна лисица, която купих за луди пари в една далечна страна.

Започнали гостите да пируват; ядели, пиели и за нищо друго не говорели, само за златната лисица, която скоро щели да видят. Едни вярвали, че тя съществува, други се съмнявали, а имало и такива, на които им било все едно има ли я или я няма. Те почти не говорели за нея, но затова пък здравата си хапвали и пийвали, радостни, че е без пари.

След пиршеството кралят казал на жена си:

— Кралице, дай ми ключовете от стаята и клетката! А сега, мили гости, да отидем при златната лисица и да ѝ се порадваме.

Като рекъл това, тръгнал напред, а кралицата и всички участници в пиршеството го последвали. Кралят ги водел бавно, за да разпали още повече любопитството им. Когато отварял вратата на стаята с лисицата, той предупредил гостите:

— Драги мои, ще ви помоля само да не изразявате много бурно учудването и възторга си от златната лисица, защото ще я изплашите.

Моля ви и да не я галите през решетката. Още не е напълно опитомена и може да ви ухапе.

Но колко потресен бил кралят, когато, въвеждайки гостите, съгледал празната клетка! Тъй се слисал, че за миг онемял и на въпросите: „Е, къде е тази чудна лисица? Покажи ни я, де!“ — отвърщал с безпомощно свиване на рамене и блуждаещ поглед.

Като се посъвзел малко, едва промълвил:

— Драги съседни, простете ми, но ще ви оставя. Сполетя ме такава загуба, че сърцето ми се къса от болка и мъка, а в гърдите ми бушува гняв към престъпника.

И той тръгнал, олюлявайки се, към спалнята си, седнал на кревата и потънал в тъжни размисли.

Малко по малко гостите се разотишли, като си говорели за случилото се. Едни съчувствали на краля, други се радвали, че най-сетне този горделивец и събирач на най-различни чудесии ще престане да се хвали, а някои дори го обвинявали, че си е измислил цялата тази история, та известно време целият свят да говори за него.

Какво да се прави, хората по света са различни. Има и такива, дето ще се наядат, ще се напият у стопанина, а после ще му се присмеят или още по-лошо — ще го одумат.

Кралят толкова дълго седял сам и страдал, без да пуска никого при себе си, че кралицата, обезпокоена за здравето му, отишла при придворния шут и му рекла:

— Само ти имаш достъп до краля по всяко време. Иди виж какво прави, а ако е много тъжен, развесели го!

Отишъл шутът при краля, седнал в краката му и понеже знаел причината за неговата мъка, рекъл:

— Най-напред трябва да те упрекна, че отстъпи от вековните правила, съблюдавани от всички крале, които уважават себе си...

— Какви правила? — неохотно го прекъснал кралят.

— Да се съветват с шутовете си за всяка по-важна работа. Ако беше възложил на мене да покажа на гостите златната лисица, залагам си главата, че тези велики монарси, князе и велможи наистина щяха да я видят и да ѝ се възхищават, макар че я нямаше в клетката.

— Как могат да видят нещо, което го няма?

— Май не си чел приказката за новите дрехи на краля. Иначе щеше да знаеш, че бих постъпил като онзи умник, дето облякъл краля

в несъществуващи дрехи, а всички мъдри, прочути и благородни господари ги виждали и се възхищавали, защото никой не искал да го сметнат за глупак. Умникът казал, че тези особени дрехи не ги виждат само глупавите хора. За тях кралят е гол. Затуй ти казвам, че не само щяха да видят лисицата в празната клетка, ами най-добрите ловци дори щяха да спорят на колко години е. Но понеже станалото вече не може да се поправи, ще ти дам един съвет: не се ядосвай и не тъжи, ами легни да спиш. А за да заспиш по-бързо, ще ти разкажа приказката за железния вълк.

Кралят обаче не пожелал да слуша тази интересна приказка, отпратил шута и продължил да се ядосва.

Честно казано, всеки крал би се ядосал, ако понесе такава загуба. Защото златната лисица освен че била единствена по рода си в целия свят, имала една чудна дарба — всичко, върху което кихнела, се покривало с дебел златен слой и смело можело да мине за чисто злато. За това ценно качество кралят не бил казал никому, но го използвал много умело и практично. В пълна тайна той заповядал на управляващия монетния двор да сече сребърни монети, подобни на дукатите, и като ги посипвал с тютюн, ги подхвърлял в клетката на лисицата. Раздразнена от миризмата на тютюна, тя кихала върху обикновените сребърни монети и ги позлатявала. Кралят пускал тези лисичи дукати в обръщение като истински и така тайно и хитро забогатявал. Та няма нищо чудно, че се ядосвал и тъгувал, като изгубил такава лисица.

На другия ден кралят се посъвзел и започнал да се пита по какъв начин е избягала лисицата.

„Някой ѝ е отворил клетката — размишлявал той, като се удрял с юмрук по челото, та да мисли по-добре. — Ако можеше без чужда помощ да излезе от клетката, тя отдавна щеше да го направи толкова мразеше тютюна. Да, някой ѝ е отворил клетката и я е пуснал. Но кой и защо?“

Докато си блъскал главата и се мъчел да разгадае тайната, която толкова го измъчвала, кралят чул, че се чука на вратата, а после и ласкавия глас на жена си, която го викала да обядва. Изведнъж нещо го жегнало. Скочил и извикал със страшен глас:

— Ах, предателска жено! Значи ти ми отмъщаваш за това, че преди година не ти дадох пари за нова рокля, и си пуснала лисицата!

Никой друг не може да го направи, защото само ти имаше ключ от клетката.

Кралицата пребледняла и онемяла, възмутена от несправедливите обвинения, а кралят тържествуващо извикал:

— А, видя ли? Пребледня и онемя от страх, че разкрих престъплението ти. О, ще пребледнееш още повече, като научиш какво наказание ще ти измисля за злото, което ми стори!

И той заповядал тозчас да я оковат и да я затворят в тъмното и мрачно подземие.

Седяла клетата кралица в подземие и проливала сълзи, защото се досещала, че принцът е откраднал ключа от клетката и без да иска, е улеснил бягството на лисицата. Кръв капела от сърцето на майката — не можела горката да реши дали да защити своето достойнство, като обвини сина си, или да страда заради неговото провинение и да го спаси от суровото наказание, което кралят несъмнено щял да му определи. След дълго колебание решила да спаси сина си, защото много го обичала.

А принцът след бягството на лисицата станал кротък и послушен като никога. Нито нещо ще счупи, нито бърза за игра, само седи в стаята си над книгата и уж учи, а всъщност със свито сърце размишлява какво ще стане, когато баща му научи, че той е пуснал лисицата.

Когато чул, че кралят обвинява за това майка му и че я е затворил в подземие, докато измисли за нея наказание, принцът така се притеснил, че не можел нито да яде, нито да спи.

Искало му се да изтича при баща си, но страхът от наказанието му връзвал краката и езика, а лекомислеността му го карала да се надява, че може би всичко някак си ще се размине. Чак когато кралят в необуздания си гняв осъдил жена си на смърт, принцът отишъл при него и честно си признал вината.

Кралят се ядосал на сина си още повече отколкото на кралицата.

— Извършил си двойно престъпление! — крещял той, като си скубел брадата. — Пуснал си лисицата и което е още по-лошо, ме принуждаваш, като освободя кралицата, да призная пред целия свят, че съм сгрешил. А знаеш ли, че кралете и владетелите не грешат, дори и да...

— ... са сгрешили — подсказал му със сериозен тон шутът, който седял в краката на краля. — Какво ще си помислят поданиците за крал, осъдил на смърт собствената си жена за престъпление, което не е извършила?

— Прав си — съгласил се кралят, — затова нека умрат и двамата.

— Може и така — съгласил се шутът, — но кой ще ти гледа домакинството, като убиеш жена си? Кой ще те закърпи, ще те опере и ще ти сготви така, както обичаш? Докато друга жена се научи да ти угажда, ще залинееш, господарю!

— Е, добре — въздъхнал кралят, — тогава какво да правя с този негодник, който ме разори?

Шутът го погледнал с тревога — той не знаел за способността на лисицата да позлатява предметите и се изплашил да не би кралят да е мръднал.

— Иди да спиш, кралю — рекъл. — Почини си, за да се успокоиш и да си възвърнеш разсъдливостта и проникателността. Спи спокойно, а аз ще пазя принца да не избяга.

Най-сетне кралят отишъл да спи, а шутът посъветвал принца:

— Бягай, докато си още жив! Дори кралят да не те осъди на смърт, боят и изгонването от страната не ти мърдат.

Дал му всичките пари, които имал у себе си, и го извел от двореца през един само нему известен таен изход в откритото поле.

— Върви по широкия свят и навсякъде питай за златната лисица! Сигурно ще я намериш: тя ще ти се отблагодари за това, че без да искаш, сий върнал свободата. Зная, че животните не забравят нито злото, нито доброто, което са им сторили хората.

Поблагодарил принцът на шута, помолил го да поздрави майка му и да ѝ се извини от негово име, задето ѝ е причинил толкова неприятности, и тръгнал по широкия свят.

Като се озовал извън границите на бащината си държава, принцът започнал да си търси някаква работа, тъй като вече бил изял парите на шута. Търсел, но понеже не бил кой знае колко учен и не знаел никакъв занаят, му било трудно да си намери по-добре платена работа. За да не умре от глад, трябвало да бели картофи или да пасе селските свине. Но нали бил кралски син — и за това не го бивало кой знае колко. Разпитвал всички къде може да намери златната лисица и хората го мислели за побъркан. А е известно, че такъв човек може да

създаде сума ти грижи на околните. Нищо чудно, че само след няколко дни го отпращали, като подигравателно го съветвали в други страни да търси мечтаната златна лисица. И принцът вървял по-нататък. Търсел лисицата по градове и села, гори и планини, но безуспешно.

Накрая дотам я докарал, че веднъж, гладен, изморен и дрипав, седнал на един крайпътен камък и горчиво заоплаквал злочестата си съдба.

Тогава до клетника се приближила една старица и го попитала защо плаче. Без да разкрива кой е, кралският син ѝ разправил как цяла година се скита немил-недраг по света и напразно търси златната лисица.

— Ако се съ согласиш да служиш една година при мене, ще ти дам нещо, с което ще можеш да я извикаш.

Зарадвал се принцът, изтрил сълзите си и бодро тръгнал подир нея към къщата ѝ, скрита сред гъстите дървета на близката гора. След като го нахранила, старицата му казала, че е добра вълшебница и помага, колкото може, на хората в техните беди и неволи.

— Често ми се случва — рекла тя — да навестявам болни и самотни старци и да оставям къщата без надзор. Ще ми помагаш в стопанството, при събирането на билки и ще пазиш къщата, докато ме няма. Ще ти платя така, както ти обещах.

Работел принцът при старицата и се чувствал добре. Работата не му тежала, защото стопанството не било голямо: няколко гълъба, няколко кокошки и една-единствена крава. В къщата имало само най-необходимите инструменти, а в килера — някакъв дъбов сандък, обкован с желязо. Той нямал нито заключалка, нито катинар; съдържанието му пазела само една паянтова скоба с пъхната в нея клечка. Видът му бил такъв, сякаш в него нямало нищо ценно, но колкото пъти старицата излизала от къщи, винаги заръчвала на принца зорко да бди някой да не отвори сандъка.

— Ако в случай на пожар или наводнение съседите ни се притекат на помощ — поучавала го тя, — нека спасяват каквото могат, но не им позволявай дори да се докосват до този сандък. Нека изгори или да потъне заедно с това, което съм затворила в него.

Принцът служил при старицата единайсет месеца, вече карал дванайсетия и нито веднъж не бил чувал от нея упрек или недоволство, а само похвали за усърдната си и прилежна работа.

Оставали само девет дни до уречения срок и до обещаната заплата, когато при старицата дошла една бедна жена и я помолила да спаси тежко болната ѝ дъщеря, която лежала с треска.

— Далече ли е вашата къща? — попитала старицата.

— Ох, далече е, далече е — завайкала се жената. — Тичах до вас толкова бързо, колкото може да тича една майка, за да спаси детето си, и въпреки това бях на път два дни и две нощи.

— Не зная дали ще имам сили да измина такъв път с моите стари нозе — притеснила се старицата. — Но не мога да оставя болен човек без помощ, затова ще дойда с тебе. Все някак ще се довлека...

Вълшебницата оставила, както обикновено, кралския син да пази къщата ѝ и сандъка и тръгнала с онази жена да лекува дъщеря ѝ.

Минали ден, втори, пети, а тя не се връщала. Разтревожил се принцът. „Може да ѝ е станало лошо по пътя, може изобщо да не се върне“ — размишлявал обезпокоен той. От притеснение му се струвало, че времето минава бавно, и работата не му споряла. Мотаел се по двора, ходел без работа из къщи, надничал в килера. От скука се опитвал да отгатне каква ценност е скрита в Дъбовия сандък и защо старицата му заръчала да го пази като зеницата на окото си.

„Нищо друго — мислел си — освен дукати. В такъв голям сандък кой знае колко много ще има. Но какво ме интересува това. То си е нейна работа.“

След малко обаче си задал въпроса, защо старицата му заръчва да пази зорко сандъка, а същевременно не му позволява да го спаси в случай на пожар или наводнение. Какво ли може да има там?

„Ами ако старицата вече не се върне? Тогава кой ще ти плати за работата?“ — пошепнал му някакъв зъл вътрешен глас тази нелепа мисъл.

— Ха, че веднага бих взел поне този сандък. Все ще се намери кой да го купи — отвърнал принцът неизвестно на кого — на себе си или на злото, което го накарало да се усъмни в завръщането на старицата.

Ала щом някаква безразсъдна мисъл мине през ума на човек със слаба воля, тя бързо го тласка към необмислени постъпки. Та и момъкът, без да си дава сметка, че върши нещо в своя вреда, се приближил до сандъка, за да се увери ще може ли да го вдигне, ако му се наложи. Вдигнал го и се смаял — сандъкът бил лек като перце.

„Какво е това, по дяволите? Магия ли е? Или съм станал толкова силен, че изобщо не чувствам тежестта на този голям, обкован с желязо сандък? Ами ако е празен? Трябва да видя. Само лекичко ще откряна капака. Никой няма да забележи, а и в края на краищата на кого ще попречи невинното ми любопитство?“

След като решил така, извадил пръчицата от скобата, с която се затварял сандъкът, внимателно повдигнал капака... и се вцепенил от ужас. Отвътре започнало да излиза някакво безформено чудовище със зли, хитри очи и подигравателна усмивка.

Принцът не знаел човек ли е това или призрак, тъй като, щом се посъзвел и понечил да го напъха обратно в сандъка, усетил, че гнусното и смрадливо тяло минава като вода между пръстите му, без да губи формата си.

Когато противното същество излязло от сандъка и тръгнало към вратата, момъкът му преградил пътя. Но то така го блъснало, че паднал на земята и силно се ударил. Чудовището се измъкнало от къщата с подигравателен кикот, а принцът, похлипвайки от болка и страх какво ще стане, когато старицата се върне и научи всичко, излязъл на двора, седнал на пейката пред къщата и започнал да размишлява как да постъпи. Както си седял угрижен и потънал в размисли, усетил, че някой го докосва по рамото.

Скочил и що да види — пред него стои старицата и строго го гледа в очите. Понечил да ѝ каже какво е сторил, но тя му направила знак да мълчи и тъжно рекла:

— Зная какво си направил. Заради твоето любопитство пусна на свобода злото, което измъчва най-вече невинните хора. Унищожи моя дългогодишен труд, защото седем години се боря с това чудовище, докато го затворя в сандъка. То тепърва ще има да тормози хората, за да си навакса за времето, когато е било затворено. Ти също скоро ще почувстваш на гърба си ноктите му.

— Кое е това чудовище и какво зло може да ми стори? — попитал разтревожен момъкът.

— Чудовището, което пусна от сандъка, е клюката, одумването и клеветата, взети заедно — отвърнала му старицата. — А какво зло може да ти стори или по-скоро вече ти е сторило, сега ще научиш. Ето, не е минал и час, откакто си го пуснал, а вече на седем мили наоколо е успяло да разтръби на хората, че си кралският син, който откраднал от

баща си златната лисица, продал я за много пари и след като ги прахосал за разгулен живот, за да избегне наказанието, обвинил родната си майка в извършената от него кражба. А когато кралят затворил невинната кралица в подземие, ти си бил откраднал от спалнята скритите под възглавницата ѝ скъпоценности. Сега говорят, че си се скрил при мене, без да кажеш кой си, и чакаш нещата да утихнат, а после си щял да започнеш спокойно и безопасно да ползваш плодовете на престъплението си.

— И ти вярваш на тези гнусни клюки и клевети? — отчаяно простенал принцът.

— Аз не вярвам, понеже съм вълшебница и знам как стоят нещата, но въпреки това трябва да те отпратя без обещаната заплата за времето, което си работил при мене. А жалко, защото още утре щеше да видиш златната лисица.

— Какво да правя, къде да отида, кой ще ми даде работа и покрив над главата, щом заради това отвратително чудовище в цялата околност ме смятат за злосторник и престъпник? Или ще се удавя, или ще се обеса — изпаднал в отчаяние момъкът.

— Не плачи и не се отчайвай! — сурово му рекла старицата. — Сълзите и стенанията няма да те избавят от бедата, а по-скоро ще я утежнят. Помисли си какво би станало, ако заради несправедливите клюки се самоубиеш. Тогава ще видиш как това чудовище тържествува, че те е унищожило напълно. Задъхано от радост, то ще доказва на всички, пред които те е очернило или е искало да те очерни, че е говорело истината и само истината за тебе, а тя е била толкова жестока, че те е смазала, съкрушила и заличила от лицето на земята.

— Тогава какво да правя? — безпомощно попитал принцът.

— Трябва смело да гледаш хората в очите, да презираш клеветниците, да ги заклеймяваш като лъжци и с честния си труд да принудиш клеветническите брътвежи сами да замлъкнат. Аз ще ти помогна. Ще отидеш при по-голямата ми сестра, която живее в съседната държава и също е добра вълшебница. Тя е сурова, но много умна и справедлива жена. Ще ти дам писмо до нея, за да те приеме на служба и да знае каква работа да ти даде.

Изписала старицата с едри четливи букви един доста голям лист хартия, сгънала го на четири и го подала на момъка.

— Ето ти писмото до моята сестра. Внимавай да не го изгубиш, защото без него няма да те приеме на служба, а и да те приеме, няма да знае каква работа да ти даде.

Поблагодарил ѝ принцът и скрил писмото в пазвата си. Вълшебницата му дала храна за из път, пожелала му успех и го изпроводи́ла.

Вървял момъкът месец, два и най-сетне, капнал от умора от продължителния и тежък път, стигнал до къщурката на онази вълшебница. Тя го приела доста хладно, а след като прочела писмото, го попитала:

— Е, как мислиш, момко, ще се справиш ли с работата, която по съвета на сестра ми трябва да ти дам?

— Не зная какво ще ми заповядате да правя, добра госпожо — рекъл той, — но ще вложа цялото си старание, за да сте доволна от мене.

— Дали съм добра или лоша, това още не знаеш — промърморила вълшебницата. — Само не си мисли, драги, че с тия похвали ще ми хвърлиш прах в очите. Носеше незапечатано писмо от сестра ми, а това значи, че сигурно си го прочел. Тогава трябва да знаеш за каква работа говоря.

— Не съм чел писмото — кипнал принцът. — Защо ме обвинявате в такова нещо?

— Защото сестра ми пише, че си страшно любопитен и това ти е създало много грижи — отвърнала вълшебницата. — Но щом наистина не си го прочел, значи вече си започнал да се отучваш от този лош навик. Знай, че прекаленото любопитство кара някои по-нетактични хора да си врат носа навсякъде. Ако освен това са и бърбурци, те започват да се хвалят, че всичко знаят, че за всичко са чували и плещят каквото им дойде на езика. А техните клюки тозчас се превръщат в одумвания, често дори в клевети и причиняват злини на някой съвсем невинен човечец. Като поработиш при мене, ще се научиш как трябва да се бориш с клюкарите и клеветниците.

На другия ден, щом се зазорило, вълшебницата събудила кралския син и му възложила много странна работа. Дала му меката пухена възглавница, на която спял, изпроводи́ла го в широкото поле и му заповядала:

— Щом видиш, че съм си влязла вкъщи и съм затворила прозорците, разпори възглавницата и изтърси от нея пуха. Ще изчакаш, докато вятърът го разнесе из полето, ще го събереш и пак ще напълниш с него възглавницата. Но запомни — до вечерта пухът трябва да бъде събран, а възглавницата не трябва да си личи, че е разпаряна.

След тези думи старицата мушна в джоба на момъка игла с вдянат конец и си отишла.

Здравата поработил кралският син, тичал, навеждал се безброй пъти, докато криво-ляво събере пръснатия из полето пух. А как се измъчил, докато зашие възглавницата! Понеже не умеел да шие, избол си пръстите и дланите! Върнал се вкъщи чак след залез слънце изморен, измъчен и прегърбен, тъй като от непрекъснатото навеждане не можел кръста си да изправи. Вълшебницата огледала възглавницата, премерила я на ръка, смъмрила го, че липсва пух и че защитото много си личи.

— За такава работа — рекла — няма да получиш нито обяд, нито вечеря, а само парче сух хляб.

Изял принцът хляба, поплакал си и отишъл да спи.

На другия ден старицата го събудила, но не на разсъмване, а когато слънцето вече силно приличало. Напоила го, нахранила го, дала му едно парче сапун и му заповядала да отиде до кладенеца, да се съблече и да се измие. Сетне го извикала, намазала го целия с някакъв смрадлив мехлем и го изгонила в полето, като му рекла:

— Преди залез слънце трябва да се върнеш чист като сълза. Мръсен няма да те пусна в къщата си, ще спиш на Двора.

Измъчил се кралският син, докато криво-ляво свали засъхналата от слънцето мръсотия. Вълшебницата го била изгонила на полето, без да му даде сапун и пешкир. А там като напук немало нито поточе, нито поне локва. Принцът изстъргал мръсотията от тялото си с остри камъчета, изтрил я с пясък и я измил със сълзите, които проливал, защото почистването му причинило немалко болки.

Когато преди залез слънце ни жив, ни умрял застанал на прага на къщата, вълшебницата го огледала и му се скарала, че не се е измил, както трябва, но го пуснала вътре и му дала да яде.

И така цяла година, ден след ден момъкът или събирал пръснатия по полето пух, или се миел и чистел от мръсотията. Когато

до изтичането на службата му оставал един час, вълшебницата го попитала:

— А ти, драги момко, защо никога не ме попита с каква цел ти заповядвах да вършиш такава на пръв поглед никому ненужна работа?

— Непрекъснато бях толкова зает, че нямах време да проявя любопитство — искрено си признал принцът.

Усмихнала се вълшебницата, погалила го добродушно по главата и рекла:

— След малко ще се разделим и не искам да мислиш, че напразно съм те мъчила с такава трудна и неприятна работа. Сега ще ти обясня защо ти заповядвах най-напред да разпиляваш, а после да събираш пуха от възглавницата. Искях да разбереш с каква лекота, като пух, се разпространяват лекомислените думи на клюката и на одумването и колко трудно е да ги събереш всичките, та и следа да не остане от тях. Така стоят нещата и с калта от клеветата, хвърлена върху човека. Колко ще изстрада, ще се намъчи и ще преживее такъв клетник, колко време ще изгуби да се влачи по съдилищата, докато се очисти от несправедливо приписваните му дела и намерения! Като ти давах работата, исках на собствения си гръб да почувстваш злото, което клюкарите причиняват на хората. Освен това ти сам се убеди, че най-хубавото лекарство за прекаленото любопитство е работата. Надявам се, че няма да забравиш този урок.

— О, да, разбира се, няма да го забравя — горещо я уверил принцът.

— Ела сега с мене до килера — рекла с усмивка вълшебницата. — Ще ти дам нови, хубави дрехи и онова нещо, което трябваше да получиш от сестра ми за работата си при нея.

Речено-сторено. Пременила тя богато момъка. Сетне извадила от една златна кутия неугледна брезова свирка и му я подала.

— Утре, когато вече ще си далече от моята къща, свирни с нея и златната лисица тоз час ще се яви пред тебе.

Сбогувал се принцът с вълшебницата. На другия ден, още в зори, си тръгнал. По пладне стигнал в някаква гора, извадил свирката от пазвата си и силно я надул. Още не било отзвучало ехото от не особено мелодичните звуци на свирката, а златната лисица се появила пред него усмихната и рекла:

— Здравей, мили принце! Много години не сме се виждали, но навярно неведнъж сме мислели един за друг.

— О, да, прекалено често мислех и си спомнях за тебе...

— Като съдя по тона, с който го казваш — прекъснала го златната лисица, — виждам, че не си спомняш за мене с голяма благодарност. Затова пък аз винаги си спомням с много добро чувство за тебе, защото, макар и без да искаш, ми върна свободата.

— А колко тревоги и ядове имах заради това! — въздъхнал момъкът.

— Зная, зная — съчувствено се съгласила лисицата. — Та нали цяла година свраките и врабчетата за нищо друго не говорят, освен за твоите приключения и страдания, но ти не мисли и не си спомняй за тях, защото не си струва да се огорчаваш от злото, което вече е минало — по-скоро се пази и гледай да не се върне... Но ние тук, принце, си говорим за това, което е било, а не за онова, което ще стане. Извика ме и бих искала да зная с какво мога да ти помогна?

— Моля ти се, върни се с мене при баща ми!

— Какво? Доброволно да се откажа от свободата си и да отида в клетката? — възмутила се лисицата. — Докато съм жива, няма да постъпя така глупаво. Пък и я ме погледни! Вече не съм златна като преди, ами една рижа, не особено ценна лисица.

— Вярно бе! Какво е станало с тебе? Защо вече не си златна? — учудил се принцът.

— Помолих нашия магьосник, защото и ние като хората си имаме разни чудотворци, да ме превърне в обикновена лисица. Заплатих му за това шейсет гъски, сто кокошки и четирийсет патици. Известно е, че за чудесата трябва да се плаща — въздъхнала лисицата, — но сега съм спокойна. А преди това колко алчни за злато хора ме преследваха!

— Ами тогава за какво си ми? Сега как ще се върна при баща си? — разтърсил се принцът. — Мислех си, че като те помоля, ще влезеш обратно в клетката и баща ми ще ми прости.

— Не се отчайвай — успокоила го лисицата. — Ще му намеря нещо по-интересно, нещо, което ще заслужава по-голямо възхищение от мене. Вече имам наум някого и смятам, че негова милост, ако му се плати добре, ще се съгласи доброволно да отиде в робство.

— За кого говориш? — заинтересувал се момъкът.

— Сега ще научиш — усмихнала се лисицата.

Завела тя принца на една голяма горска поляна, където спокойно пасели различни животни, и тържествено им рекла:

— Слушайте каква новина ще ви съобщя! Който от вас се съгласи доброволно да отиде в робство да вкуси от всички житейски наслади и без да работи, да има ядене и пиене до насита, нека дойде при мене и ще го позлатят от главата до петите. Чувате ли, целия ще го позлатят!

Всички животни, малки и големи, силни и слаби, представителни и невзрачни, отвърнали на поканата на лисицата с презрително мълчание или с подигравателен съвет:

— Ами тогава ти се продай в робство, умнице!

Само магарето, което си пасяло до елена, спряло да хрупа, приближило се до тях и недоверчиво попитало:

— Каза, че който се съгласи доброволно, хм, да де, знаеш за какво, ще яде, ще пие и ще се весели, без нищичко да работи, а освен това ще го позлатиш от главата до петите... Истина ли казваш или лъжеш?

— Аз да лъжа? — възмутила се лисицата. — Щом не ми вярваш, попитай този красив принц, който стои до мене, и той ще потвърди, че говоря истината.

Момъкът не бил много сигурен, че може да гарантира за лисицата, и за да не разбере магарето, я попитал на френски наистина ли може да извърши такова нещо. Освен това се усъмнил може ли златно магаре действително да представлява някаква изключителна ценност.

— Предпочитам златен елен или поне заек.

— Какво говориш, кралски сине! — прошепнала му лисицата. — Чувал ли си някога за златно магаре? Разбира се, че не си. Не само ти, ами нито един човек не е виждал и не е чувал за такова нещо. Това ще бъде единствен по рода си екземпляр в целия свят. Ама че ще се зарадва баща ти, когато му покажеш това чудо невиждано!

— Е, добре — съгласил се момъкът, — но как ще го позлатиш?

— Дребна работа — засмяла се лисицата, — запазила съм си правото да се възползвам веднъж от предишната си способност, върху каквото кихна, веднага да се покрие с дебел златен слой. За да си запазя тази способност, макар и само за еднократна употреба, заплатих

на нашия магьосник допълнително пет тлъсти гъски, но не се скъпих, защото предчувствах че ще се срещна с тебе и ще мога да ти се отблагодаря.

— Добре, хайде, позлатявай го тоя глупак! — махнал с ръка принцът.

Лисицата веднага се заловила за работа. Старателно кихала върху магарето от главата до опашката, а когато след малко великолепната му лъскава козина блеснала, гордо попитала кралския син:

— Е, кажи ми сега откровенно, може ли някой човек да извърши такова нещо?

— Няма на света златар, който да може така старателно и почтено като тебе да извърши възложената му работа — съгласил се момъкът.

Лисицата се обърнала към магарето и му рекла:

— Тичай до езерото да се огледаш! Ще се убедиш, че не съм те излъгала, като ти казах, че ще те позлатя.

Помъкнало се магарето към езерото и като зърнало в неговата огледална повърхност своето отражение, заревало от гордост и радост, че изглежда толкова добре.

В това време лисицата се сбогувала с момъка.

— Направих каквото бях обещала, отблагодарих ти се и смятам, че мога да си вървя. Когато вече си бъдеш у дома, кажи на баща си, че магарето може да позлати всичко, до което се докосне с опашка. Замалко да забравя да взема свирката, с която ме извика. Дай ми я, за да съм сигурна, че няма да ме извикаш втори път.

След като взела свирката, лисицата се изгубила в гората, а принцът възседнал златното магаре и се запътил към къщи.

Чудели се и се маели хората при вида на ездача, възседнал такова необикновено животно. Вестта, че принцът се връща вкъщи на златно магаре, стигнала до ушите на краля още преди синът му да е пристигнал. Радостен от завръщането на сина си (та нали независимо от всичко той бил наследник на трона) и от това, че му носят такъв великолепен подарък, кралят наредил да се устрои тържествено посрещане. Когато принцът влизал в замъка, почнали да стрелят оръдия, да бият барабани и камбани.

— Ах, как ме посрещат! — трогнало се магарето, като мислело, че тези почести са за него.

А когато момъкът го въвел в тронната зала и го предал в ръцете на възхитения си баща, кралят от радост, че има толкова необикновено магаре, чак се разплакал, а после запляскал с ръце и се радвал като дете. Но настроението му малко се поразвалило, когато принцът заявил, че магарето с едно махване на опашката може да позлати всичко, до което се докосне.

„Този мой син все ще развали работата. Защо глупакът му с глупак не ми каза това насаме — мислел си той, — а трябваше да го изтърси пред всички. Сега как ще подправям сребърните пари на дукати? А може би някой вече се е досетил?“

— Защо се умълча, милостиви господарю? — обезпокоил се шутът, който, както винаги, седял в краката на краля. — Нали щеше да произнесяш речта, която толкова старателно ти подготвих?

— Размишлявах — отвърнал кралят — как най-добре да използвам тази чудна способност на магарето, за която ми каза моят син, но нищо не ми иде наум. Та нали всичките ми прибори са златни или позлатени.

— О, кралю, о монархо! — извикал шутът, като скочил. — От името на преданите ти ласкатели, довереници, доносници и всякакви кариеристи, жадни за слава, почести и титли, те умолявам, заповядай да им позлатят главите. С това ще ги отличиш, ще ги наградиш, а същевременно ще опровергаеш слуховете, че тези знатни, почтени и благородни хора имат дървени глави.

— Хубава идея — похвалил го кралят, — защото наистина на най-верните ми слуги се полага някакво специално отличие за техния труд.

И ето, с блага усмивка до магарето се приближавали велможи, ласкатели, използвачи, кариеристи, двулични рицари, приклякали и подлагали главите си за позлатяване.

— О, колко достойни и великолепни изглеждате сега! — възхищавал се шутът, като ги почуквал с пръст по позлатените глави. — Вие ще дадете началото на ново поколение. Вашите деца ще бъдат златна младеж.

— А ти защо не си позлатиш главата? — попитал го кралят.

— А, не, милостиви господарю, на мене и на още неколцина, които не бързат да клекнат пред златното магаре, главите ни не стават за позлатяване.

— Е, правете каквото щете — промърморил малко зачудено кралят.

Той слязъл от трона си и тръгнал към залата, в която щял да бъде пирът в чест на принца.

На пира кралят преял и му станало лошо. Веднага го откарали в частно болнично заведение, където се лекувал дотогава, докато му стигнали парите да плаща на лекарите. След като му се свършили дукатите, трябвало да се върне и да се лекува в домашна обстановка. Ето защо не след дълго умрял. Тогава на трона се качил принцът, а първата заповед, която издал, за радост на шута, била да се изгонят всички притежатели на позлатени глави.

След това, помнейки опита и знанията, придобити при по-старата възшебница, принцът издал закон да бъдат сурово наказани отявлените и непоправими клюкари. Те трябвало да разпарят възглавниците си, да разпиляват пуха по улиците и площадите, а сетне старателно да го събират и да го натъпкват обратно. На клеветниците пък заповядал да намажат тялото и лицето с катран, смесен с туткал и да бъдат държани под стража, докато не изстържат напълно с нокти от себе си тази мръсотия.

Ох, колко смях и подигравки отнесли наказаните по такъв начин клеветници и клюкари, но това било на хубаво, защото много скоро в тази щастлива страна не можело да се намери един клюкар и одумвач, а камо ли клеветник.

ДВАМАТА КУМОВЕ, КОИТО СЕ СБИЛИ ЗА ЕДИН ГРОШ

Имало едно време двама кумове, които, макар и да били от различни села, често си гостували, понеже много се обичали. Така си живеели в мир и съгласие дотогава, докато единият не взел назаем от другия един грош. От този ден длъжникът, като не можел да върне на кредитора дължимата сума в определения срок, се криел и го разигравал, както му скимне. Кредиторът обаче решил на всяка цена да си вземе гроша. Започнал да идва неканен и да си иска дълга.

Веднъж той се запътил към къщата на нечестния длъжник, а онзи, като го видял още отдалече през прозореца, рекъл на жена си:

— Кажи ми как да се измъкна, та да не му върна гроша, че вече нищо не ми идва наум.

— Знаеш ли какво — посъветвала го жена му, — вкъщи тъкмо имаме един овършан сноп жито. Ще разстеля сламата на пода, а ти се изтегни на нея и не мърдай. Като дойде кумът, ще му кажа, че си умрял и на него няма да му е удобно да говори в такъв момент за пари.

— Добър съвет ми даваш — зарадвал се селянинът. — Ами тогава по-бързо разстилай снопа, а като легна, напердаши децата, за да плачат ужким за мене, а и ти, както е прието при покойник, реви колкото ти глас държи.

Жена му тозчас разстлала снопа и щом селянинът се изтегнал на него, напердашила децата, клекнала край мнимия покойник и започнала да хълца и да нарежда. Децата също плачели от болка.

Когато кумът, който бил дошъл за парите, влязъл в къщата и видял какво става, не споменал нищо за дълга, само приклепнал до умрелия и започнал тихо да се моли за него.

Молел се той, а в душата си упреква длъжника, че е намерил да умре точно преди да му върне гроша. Когато свършил молитвата и се навел над покойника, за да го целуне и да се прости с него според обичая, усетил, че мъртвият едва-едва диша.

— Значи ти хитрец си бил, куме, правиш се на умрял, за да не върнеш дълга! — промърморил под мустак той, взел една сламка и започнал да гъделичка измамника по носа, а когато онзи здравата се разкихал и пъргаво рипнал от смъртния одър, му рекъл:

— Радвам се, че те съживих, куме. Тъкмо ще ми върнеш гроша и ще ми разкажеш какво си видял на онзи свят.

— Ох, мили куме, не се сърди — молел го засраменият длъжник. — Понеже не мога да ти върна гроша, реших по този начин да се отърва от тебе. Но ти се заклевам, че след един месец ще ти го донеса на крака у вас.

— Съгласен съм — казал кредиторът, сбогувал се с хитрия кум и си тръгнал.

Минал месец, а кумът длъжник все още нямал пари и се тюхкал какво ще стане, когато дойде кредиторът.

— Знаеш ли — пак го посъветвала жена му, — престори се още веднъж на умрял. Аз ще изтичам при него и ще му кажа, че не си могъл да му занесеш гроша, защото наистина си умрял, и че си в параклиса на гробището. А ти иди там и легни в ковчега, поставен на катафалката^[1], и си лежи спокойно. Дори ако кумът дойде да те види, трябва на всяка цена да повярва, че си умрял, и тогава ще престане да идва и да ни додява за този нещастен грош.

Завтекла се жената при кума да му занесе скръбната вест, а селянинът отишъл в параклиса и легнал в ковчега, който бил на катафалката. Кредиторът изслушал жената на кума за нещастиято, което ги сполетяло, и уж повярвал, но в душата си решил да провери дали пак не го мамят. Облякъл си кожуха, защото било зима, и щом жената си отишла, хукнал по един обиколен път за селото, в което живеел неговият недобросъвестен кум. Тихичко се промъкнал в параклиса и се скрил зад олтара. Спотаил се там и си мислел:

„Ако ти, куме, не си умрял, а само ме баламосваш, дълго няма да издържиш в тоя студ, защото жена ти сигурно не ти е сложила кожуха в ковчега и щеш не щеш, ще излезеш от него. На мене ми е топло с кожуха, така че мога да стоя и до сутринта, за да видя с очите си дали наистина си умрял.“

Но изведнъж двамата кумове чули, че в параклиса влезли някакви хора и понеже не знаели защо са дошли тук посред нощ, уплашили се и със свити сърца зачакали какво ще стане.

Не след дълго от разговора на непознатите се досетили, че това са разбойници, които били ограбили един богат търговец и били дошли тук да си разделят парите. Разбойниците се чувствали в пълна безопасност и били сигурни, че никой няма да ги види и да ги подслуша, понеже нощем всеки избягвал това място.

След като се сговорили кого ще оберат на другия ден, главатарят рекъл:

— А сега, побратими, хайде да си поделим справедливо дукатите на търговеца. Подайте ми онази кесия и кутията с парите!

След малко кумовете чули звъntenето на броените дукати и мърморенето на разбойника:

— У-у-у, тук е по-студено от навън. Пръстите ми така се вкочаниха, че не мога да ги мръдна. Момчета, я запалете огън, да си постопля ръцете!

— Ха, че откъде да вземем дърва? — попитали разбойниците.

— Ами откъртете една-две дъски от катафалката и разпалете огън! — викнал им главатарят.

Един от разбойниците взел секирата и започнал да сече поставката на катафалката. Тогава кумът, който лежал в ковчега, си помислил:

„Спукана ми е работата! Щом се наклони катафалката, ще падна от ковчега на земята и дори да не се утрепя, разбойниците ще ме убият. Трябва да ги стресна — решил той, — може да се уплашат и да избягат...“

Изправил се в ковчега и извикал с цяло гърло:

— Ставайте, умрели, да ядем живите!

Вцепенили се от ужас разбойниците, а когато след малко кумът, който бил скрит зад олтара, започнал да крещи с нечовешки глас: — Ставаме, ставаме, дръжте ги! — разбойниците, полумъртви от страх, побегнали толкова бързо, че щели да си изпотрошат краката, и зарязали ограбените дукати в параклиса.

Поокопитили се двамата кумове, зарадвали се, че Успели да отърват кожата и че се сдобили с толкова много пари.

А в това време разбойниците се посъвзели и започнали да се тюхкат, че са изоставили такава плячка, и да се колебаят дали да не се върнат да си я вземат. Хем им било жал за златото, хем ги било страх да се разправят с умрелите.

Накрая главатарят заповядал на един от тях да иде и да види какво става — може пък вече никого да няма там и ще могат да се върнат за златото.

Със свито сърце тръгнал разбойникът към параклиса, застанал зад вратата и започнал да подслушва какво става там. А отвътре се чувал страшен шум, боричкане и викове:

— Ей, кучи сине, върни ми гроша, който ми дължиш!

Така викал кумът, който бил дошъл в параклиса, за да търси длъжника си. — Макар че справедливо получил своя дял от златото, захвърлено от разбойниците, той не забравил за дълга си и настоявал кумът да му го върне. А понеже кумът се бавел и не му връщал гроша, двамата се спречкали, а после се сбили. Разбойникът, който подслушвал зад вратата и не знаел причината за тази олелия, разказал на своите другари следното:

— Ох, братя мили, пропадна ни златото, защото умрелите си го делят, а те са толкова много, че се бият не за дукатите, а за един глупав грош. Да бягаме оттук, колкото се може по-далече! — и той пръв хукнал накъдето му видят очите, а след него и останалите.

А златото наистина пропаднало както за разбойниците, така и за двамата кумове. Защото те се били за оня проклет грош чак до сутринта и клисарят, като чул необичаен шум в параклиса, извикал хората, за да видят кой вдига тая олелия. Когато влезли вътре, що да видят — двамата кумове се държат за перчемите, а на пода лежат разсипаните дукати. Съобщили за това на селския кмет, а той ги откарал в ареста и ги държал дотогава, докато не си признали откъде имат толкова пари. Като разбрал всичко, кметът ги освободил, а дукатите върнал на истинския им собственик.

[1] Катафалка — Маса или специално приспособление, на което се поставя сандък с мъртвей при опяване или при гражданско погребение. — Б.пр. ↑

ЛУЛАТА, КОЯТО ПАДНАЛА ОТ НЕБЕТО

Един селянин косил ливадата си от сутринта до пладне.

Като капнал от умора, седнал на една купчина сено да си почине и да хапне от това, което жена му била сложила в торбата. Изял няколко филии сух хляб, защото беден селянин като него не можел да си позволи преди жътва по-хубав обяд, и дълбоко се замислил ще може ли да изкара с жена си и децата до новата реколта.

— Абе, макар и недояли, все ще преживеем някак, но лулата ще трябва да зарежа, защото не мога да отделя за тютюн нито грош — въздъхнал тъжно той.

Известно е, че на човек, свикнал да пуши лула, му е криво без нея, и нищо чудно, че за да задоволи поне малко желанието си да запуши, бедният селянин извадил от джоба си празната лула и започнал да подръпва от студеното ѝ чибуче. Но понеже от самоизмамата никой не може да има нито истинска полза, нито утеха, скоро това мнимо пушене така му опротивяло, че се ядосал, треснал лулата в земята, станал и отново се заловил за работа.

Когато отишъл до лежащата наблизко коса и се навел да я вземе, изведнъж усетил, че нещо го ударило по главата, а после паднало в тревата. Той претърсил тревата под краката си и — о, чудо! — намерил украсена с резба лула, с дълго, кехлибарено чибуче. И което е най-странно, лулата била още недоизпушена, топла. За да се увери, селянинът дръпнал от нея един-два пъти и онемял от почуда и възторг. Откакто се помнел, не бил опитвал такъв тютюн. Понякога, когато го викали в канцеларията на чифликчията, вдишвал дима от неговата лула, но дори той не бил такъв благоуханен, като този, който пушел сега.

„Кой би могъл да захвърли такава лула и то, без да я допуши? — чудел се селянинът. — Ами ако това е някаква коварна шега?“

Започнал внимателно да се оглежда наоколо няма ли да види този странен шегобиец. Но тъй като нито наблизко, нито в далечината

се виждала жива душа, селянинът решил, че лулата би могла да падне само от небето.

Но кой я е изпуснал оттам, той така и не научил до края на живота си. Много години пушел чудната лула, която имала свойството никога да не загасва. Ето защо не му се налагало да си купува тютюн за нея и успял да си спести доста парици.

Ако селянинът беше доживял до ден-днешен, сигурно щеше да знае да чете и като прочете тази приказка, щеше да разбере на кого е трябвало да бъде благодарен за този необикновен подарък.

А нещата стояли така:

Някога този, който отивал войник, служел най-малко двацет и пет години, а често и много повече. И ако се направи една простичка сметка, излиза, че се връщал вкъщи измъчен, с прошарена коса и съсипан, а още по-лошо — съвсем отвикнал от полската работа или от своя занаят.

По-здравите ветерани пътували по селата, където намирали у селяните сърдечен прием. Такива скитащи се ветерани били наричани странстващи войници. За временен подслон и паница чорба те се отблагодарявали на селяните, като им разказвали за походите и битките, в които участвали, и понеже били хора с голям житейски опит, често им давали съвети как да се защитават от прекомерния гнет на чифликчиите и управителите. Затова хората дълго пазели с благодарност спомена за странстващите войници.

Един войник, завръщайки се в родното си село, като не заварил там своето семейство и познатите си, тръгнал да се скита из страната. Навсякъде, където отивал, бил приеман много гостоприемно и сърдечно, защото бил сладкодумен и умен човек, но никъде не се задържал дълго, понеже бил избухлив и често се карал с прислугата и управителите на чифлика, които презрително наричал господарски слуги. Те пък донасяли на чифликчията, че и при най-малките недоразумения между него и селото, войникът съветва селяните да бранят своите интереси, ако се наложи дори със сопа или с климия^[1], а пък господарят лесно намирал начин да се разправи с размирника. Ето защо на този странстващ войник честичко му се налагало бързо да изчезне от селото, за да не попадне в ръцете на всемогъщия господар, който, без да обръща внимание на ефрейторските му нашивки и ордени, можел да му удари толкова тояги, колкото си поиска. Затова

неведнъж му се случвало да нощува в полето или в гората, като понякога примирал от глад.

Веднъж — било вече късна есен — войникът трябвало да пренощува в една гора край пътя. Направил си постеля отклони и листа, седнал на нея и извадил от голямата си войнишка торба последния си крайщник сух хляб. Изневиделица, сякаш изпод земята, пред него се появило едно беловласо треперещо старче, облечено с вехти селски дрехи.

— Откъде се взе, дядо? — попитал го учуденият войник.

— Ами скитам се по света — отвърнал старецът. — Видях, войниче, че си се разположил тук да нощуваш, та исках да те помоля да си почина при тебе.

— Че защо не — казал войникът. — Ей сега ще поразширя леглото, а шинелът ми ще стигне да се завием и двамата.

Забелязал той, че старецът лакомо гледа към хляба, и му го подал.

— Виждам, че си гладен, дядо, ето, на, хапни си от това, което имам.

Старецът така настървено се нахвърлил на хляба, че набързо го изял целия, без да остави нито едно късче. Друг на мястото на войника щял да каже нещо хапливо на старчето за това, че е злоупотребило с гостоприемството му. Но той, макар и да му било криво, че ще си легне с празен стомах, не показал с нищо, че е недоволен. Напротив, в душата си съжалил стареца и си помислил:

„Вижда се, че е по-гладен и от мене, щом като изяде хляба и нищо не ми остави.“

Сетне отишъл в гората да донесе вода от близкото изворче, защото се страхувал, че старецът ще го свие корем от такова голямо парче сух хляб.

Върнал се с пълна манерка и що да види — на постелята седяло не бедното дрипаво старче, което оставил, а величествен старец с бяла брада, с бяла, дълга до земята одежда и червено кадифено наметало.

— Кой сте вие, господарю? — попитал го смаяният войник. — Не знаете ли къде се дяна дядото, който щеше да нощува при мене?

— Никъде не се е дянал — отвърнал с усмивка почтеният старец. — Аз съм този, за когото питаш.

— Но каква е тая работа, да не сте магьосник, та така се преобразявате? — недоверчиво промърморил войникът.

При тези думи старецът заплашително свъсил вежди и направил такова движение, сякаш искал да заплаши войника с юмрук, но се въздържал и само добродушно го смърлил:

— Не виждаш ли ореола над главата ми? От него би трябвало да разбереш, че съм светец, а не подъл магьосник.

— Вярно бе — рекъл съкрушеният войник. — Веднъж видях на някаква икона един светец, който приличаше на вас.

— Точно така — съгласил се почтеният старец. — Аз съм свети Петър, едно време бях рибар, а сега съм ключар на рая.

— Простете ми, че веднага не ви познах, ваша милост — заоправдавал се войникът, — но никога не съм допускар, че...

— ... че понякога слизам от рая на земята. Нали това искаше да кажеш?

— Познахте — потвърдил войникът и млъкнал, но по очите му се виждало, че иска да попита още нещо, а не смее.

Любопитството му обаче било задоволено, понеже свети Петър прозрял неговите неизречени мисли, и казал някак си засрамено:

— Виждаш ли, драги, макар че нищо не ми липсва, често тъгувам да видя живи хора. Затова, щом ми остане свободно време, слизам на земята да видя как живеят и работят хората. За да не ме познаят и за да не се стесняват от мене, се обличам в селски дрехи. Ходя по селата и слушам какво говори и мисли народът. Случва се понякога да напътствам хората с полезни съвети, разбира се, до колкото мога... На тебе също ще ти помогна с удоволствие да влезеш в рая, защото се убедих, че си честен и трудолюбив човек.

— Благодаря за доброто желание — любезно отвърнал войникът, — но засега не бързам за рая. Бих искал още някоя и друга годинка да походя по земята и да се порадвам на това, което съдбата ми е отредила.

— Ти какво, рая ли не почиташ? — попитал го малко обидено свети Петър.

— Как мога да не почитам рая, никога не бих си позволил такова нещо — уверявал го войникът, — но сам казахте, че и на вас ви е тъжно без живи хора, а какво остава за мене, та аз, честно казано, съвсем отскоро живея като човек и ходя по света по своя воля.

— Май че си прав — съгласил се свети Петър. — Ами тогава, щом не искаш да отидеш в рая, а с право ти се полага награда за доброто сърце, кажи какво мога да направя за тебе? Можеш да ме помолиш за три неща, понеже три пъти помисли за мене, като ми даде своя хляб, постелята си и ми донесе вода. Само че казвай по-бързо, че звездите скоро ще угаснат и в тъмното мога да сбъркам пътя за рая. А там сигурно вече се безпокоят, че толкова дълго не се връщам.

Мислил войникът, мислил и претеглял за какво да го помоли и най-сетне казал покорно и срамежливо:

— Щом сте толкова добър към мене, свети Петре, бихте ли могли да ми дадете лула, която никога не загасва. Освен това бих искал да имам и талер^[2], който, дори да го изхарчиш, пак се връща в джоба ти.

Усмихнал се свети Петър, бръкнал в пазвата си и извадил оттам лула и един талер. Подал му ги и го попитал какво иска да получи като трети дар.

Войникът мълчал угрижен, защото не знаел за какво още би могъл да помоли свети Петър. Чак когато погледнал празната си торба, попитал нерешително:

— Свети Петре, мога ли да ви помоля за такова нещо — всичко, което погледна и си пожелае, да се намери по мое нареждане в ей тая торба?

— Добре — съгласил се, без много да му мисли, райският служител. — Щом ти се наложи, извикай по име това нещо, което си избрал, и му заповядай: „Марш в торбата!“

Преди още щастливият войник да успее да поблагодари, както трябва, за необикновените дарове, свети Петър се изгубил от погледа му.

Тази нощ нашият войник не мигнал, а само се наслаждавал на чудната лула и нетърпеливо очаквал утрото, защото бил решил, щом се поразвидели, да отиде до близкото градче, за да изпробва талера в тамошните магазини.

Като отишъл в градчето, той влязъл най-напред във фурната и поискал един хляб. Платил на хлебаря и зачакал с безпокойство ще се върне ли талерът при него. Развеселил се, когато го усетил в шепата си, още преди хлебарят да му е върнал рестото. Тогава вече много посмело се разположил в кръчмата, където за яденето и пиенето платил така, както в хлебарницата.

Не злоупотребявал с талера за излишни неща, но не гладувал и не студувал, а освен това не пропускал случая да помогне на всеки срещнат бедняк.

Скитал се войникът по света година, две, десет. В странстване прехвърлил осемдесетата си година, но продължил да се скита по широката земя. Най-сетне настъпил часът, когато съвестната и неотстъпчива Смърт пресметнала, че вече му е време да умре. Наострила косата и се запътила към него.

Лежал си войникът в някаква странноприемница и си мислел какво ново ще види на другия ден. Изведнъж видял, че нещо, което не прилича нито на човек, нито на мъгляво привидение, се приближава мълчаливо към него и приятелски му се усмихва. Като се вгледал внимателно в привидението, той се досетил, че това е нейно височество Смъртта. Не се уплашил, защото е известно, че други може и да се боят от смъртта, но не и войниците. Те се отнасят към нея като към гостенка, макар и не винаги желана, като към землячка, с която все някак си можеш да се разбереш. Ето защо войникът учтиво ѝ рекъл:

— О-о-о, душегубке, не сме се виждали от много години; от момента, в който насмалко не ме раз целува край Лайпциг, мина доста време...

— Имаш добра памет — похвалила го Смъртта. — Да, тогава, без да искам, те закачих с косата, като гонех онзи пруски гренадир^[3], дето страхливо бягаше от бойното поле. Но съгласи се, че после не съм заплашвала живота ти, защото се оправя, след като случайно те бях наранила.

— Не си струва да говорим за минали работи — промърморил войникът. — Казвай честно кого търсиш тук?

— Че кого другико ако не тебе? — отвърнала Смъртта. — Считам, че вече доста си поживя и затова хайде, тръгвай след мене!

— Ако искам! — сопнал ѝ се войникът. — Имай предвид, че вече не съм в строя, а съм свободен човек, ясно ли ти е? Като ми омръзне животът, най-любезно ще те повикам, а засега ме остави на мира.

— Какво каза? — възмутила се Смъртта. — Осмеляваш се да ми противоречиш? На мене, която взимам душата на крале и императори, без да ми се противят, и не признавам нито молби, нито заплахи? Веднага се прощавай с живота!

— Не се коси напразно, старо! — присмехулно я посъветвал войникът. — Казах ти, че няма да тръгна с тебе, и ще си удържа на думата. А като своя стара позната те предупреждавам, остави ме на мира, защото иначе...

— Абе ти, какво, заплашваш ли ме? — зловещо го прекъснала Смъртта и замахнала с косата.

Тогава войникът мигом грабнал торбата си и извикал:

— Марш в торбата, стара вещице!

Глухо затракали сухите кокаляци на Смъртта. С невиджана бързина тя се навряла в торбата, а когато била вече вътре, войникът здраво я завързал, взел дъбовата си тояга и започнал така да я налага по краката, пищялките и ребрата, че всичко в странноприемницата зазвъняло и затрещяло. Пердашел я немилостиво войникът, без да обръща внимание на стенанията, молбите и заплахите ѝ, и при това я поучавал:

— И друг път да не се хвалиш, вещице такава, че си най-силна от всички, защото, както виждаш, и на тебе ти намериха цаката.

Спрял да я бие чак когато замлъкнала и на въпросите на войника ще запомни ли тази поука, дори не изохкала в отговор.

„Брей, дали пък, както бях кипнал, не съм я убил?“ — разтревожил се войникът и надникнал в торбата. Като видял, че Смъртта лежи безчувствена и неподвижна, си помислил: „Ще я изнеса на двора, може би ще се свести на чист въздух.“

Речено-сторено. Изтърсил от торбата безчувствената Смърт край плета, сложил до нея косата и отишъл да спи.

Три дни и три ноци лежала Смъртта край плета, без да може да помръдне ни ръка, ни крак. През това време не умряло нито едно живо създание, дори слабо и нищожно като комара или бълхата.

Когато най-подир криво-ляво дошла на себе си, Смъртта се потътрила, куцукайки и охкайки, към рая и разправила на всички как се отнесъл към нея оня странстващ войник.

— Никога вече няма да отида за него — кълняла се тя във всички светци. — Нека се скита по земята, ако ще и до края на света, не ме интересува.

А когато от клюкарите, които не липсват и в рая, научила, че свети Петър е надарил торбата на войника с вълшебна сила, отишла при него и му вдигнала такъв скандал за това, че безразсъдно

изпълнява хорските желания — не е за говорене! Но той, без ни най-малко да се ядоса от нейното роптаене и гняв, ѝ отвърнал спокойно:

— Радвай се, че си жива и си гледай работата! А от войника стой по-далече, за да не удари косата ти на камък.

А когато Смъртта нацупена си тръгнала, свети Петър я утешил:

— Не се бой, старо! Главата си давам, че след години на войника ще му омръзне да се скита по света и сам ще дойде при нас.

И той не сбъркал, защото след четирийсет години на войника, който отдавна бил прехвърлил стоте, му омръзнали самотата и непрекъснатото скитане. През това време в страната се променили не само обичаите и редът, но дори и езикът. И понеже старите хора трудно свикват с новото дори когато е много хубаво, та и нашият войник все по-често се чувствал неловко и самотно сред младото поколение. Не винаги можел да се разбере с младежите и да се покаже по-умен от тях, което много го дразнело.

Ето защо странстващият войник решил да напусне тази земя и всяка вечер викал Смъртта да дойде да го прибере. Тя обаче, дори да била някъде наблизко, му отвърщала едно и също:

— Няма балами вече, драги! Та пак да ме налагаш, нали?

Видял войникът, че работата му е лоша, и решил да отиде без помощта на Смъртта в рая, защото нямал намерение да векува на друго място. Като разпитал един свой познат органист за пътя към рая, закрачил нататък.

Ох, измъчил се и капнал от умора упоритият войник, докато се покатери на най-високия връх в Карпатите, а оттам — прескачайки от облак на облак — се добрал до рая. Изнурен и изтощен, седнал до райските порти. Искал малко да си отдъхне и да приведе в ред мундира си, от който висели само парцали, та да не прилича на плашило, а на истински ветеран. След като се поизчистил, с шапка на главата и с лула в ръката, смело похлопал на райските порти. На въпроса: „Кой е?“ — извикал гръмогласно:

— Разрешете да доложя, тук е бившият ефрейтор от полка на славния генерал Воджински^[4], след това легионер при Домбровски^[5], а най-накрая ефрейтор от четвърти полк Децата на Варшава.

— А, ти ли си, братле — поздравил го приятелски свети Петър, отваряйки райските порти, и като видял минаващата наблизко Смърт, ѝ подвикнал:

— Ела тука, старо, за да се убедиш, че бях прав, когато ти казвах, че войникът, дето някога те пренебрегна, сам ще дойде при нас.

Смъртта се приближила предпазливо и като застанала за всеки случай зад гърба на свети Петър, му прошепнала на ухото:

— Внимавай, не го ядосвай, защото виждам, че тази проклета торба още виси на рамото му...

— Ти луда ли си! Та той няма да се осмели да я използва срещу мене! — скарал ѝ се свети Петър и се обърнал към войника — Е, хайде, влизай братле, но хвърли лулата, че ще вмиришеш с нея целия рай...

Войникът зачуден поклатил глава и отвърнал покорно:

— Простете ми, свети Петре, но как ще живея без нея? Ще умра от скука, ако поне веднъж на ден не си подръпна от чибучето. Не ми отнемайте лулата, ще я пуша в най-закътаното място, за да не преча на никого.

— Не умувай, ами хвърли лулата, защото иначе няма да те пусна в рая! — извикал гневно свети Петър и понечил да затвори райските порти.

Но войникът не бил вчерашен, тутакси сложил крака си между вратата и рамката и напирал да влезе.

— Махай се, че ще извикам стражата! — заплашил го свети Петър.

— Само без заплахи, защото, ако се ядосам, по-лошо ще стане — рекъл войникът и посегнал към торбата.

Смъртта забелязала това движение и с тревожен вик се втурнала в рая, като се вайкала, че войникът сигурно ще напердаши свети Петър така, както някога нея. Всички жители на рая, вдигнати на крак от виковете ѝ, се втурнали да помогнат на свети Петър да изпъди нахалния пришълец. Но понеже не действали заедно, ами всеки сам се опитвал да му прегради пътя за рая, при вратата настъпила такава суматоха и бъркотия, каквато досега не било имало в рая. И кой знае как щяла да свърши цялата тази необикновена история, ако не се бил намесил мъдрият цар Соломон.

Този ден хитрият монарх бил в много добро настроение, тъй като след дълги страдания успял да извърши нещо, което досега се считало за невъзможно. И така, той най-сетне бил разкрил тайната как може да се прелива от пусто в празно. Горд, че е извършил такова похвално

открытие, цар Соломон се разхождал самотен из рая, защото поради високия си произход странял от простолюдието, включително и от това в рая. Когато чул виковете и боричкането при райските порти, той, любопитен по рождение, отишъл да види какво става там. Щом разбрал причините за тая навалица и олелия, се приближил до свети Петър, който с последни усилия удържал щурмуващия райските порти войник, и му пошепнал:

— Разреши ми да се разправа с този храбрец.

Свети Петър се дръпнал, а цар Соломон отворил широко портата, застанал на прага и радостно извикал:

— О, кого виждам! Ако не ме лъжат очите, имам честта да говоря със смелия сержант, с когото дори Смъртта не е могла да излезе наглава. Както виждам, сержанте, благоволили сте да дойдете жив при нас. Ама че приятна изненада за всички! Заповядайте, влезте, заповядайте! — така говорел цар Соломон, а същевременно му преграждал пътя с величествената си фигура.

Войникът, учуден и малко объркан от това, че нещата взели такъв обрат, погледнал недоверчиво монарха.

— Благодаря за хубавите думи, но вие грешите, ваша милост, аз съм само ефрейтор.

— Не е възможно! — учудил се цар Соломон. — Който е успял да дойде жив при нас, би могъл да бъде най-малко генерал.

— Е, ако бях грамотен, офицерските пагони сигурно нямаше да ми се разминат — рекъл войникът, трогнат от неговите думи, — но понеже никой не се погрижи за това, и ето...

— Хе, аз ще ви науча и да четете, и да пишете, изобщо на всичко, което поискате — прекъснал го цар Соломон. — А засега ми дайте торбата, която носите, понеже виждам, че сте много изморен.

— Ас кого имам честта да говоря? — попитал войникът, съвсем усмирен от държанието на своя събеседник.

— Аз съм цар Соломон — отвърнал му той.

— За мене е изключителна чест да срещна такава известна личност като вас! Простете ми, че веднага не ви познах, ваше височество — оправдавал се войникът и без да се двоуми, му подал страшната си торба.

Захвърлил я цар Соломон далеч зад себе си, а после казал:

— Чух, че някой ви пречеше да влезете в рая заради красивата лула, която пушите. Аз самият с удоволствие бих си подръпнал няколко пъти от такъв хубав тютюн като вашия, но какво да се прави, като си забравих и тютюна, и лулата на земята.

— Ако не се гнусите, ваше височество, ето, заповядайте, попушете от моята — доверчиво му предложил войникът и му подал лулата си.

Взел я Соломон и като извикал престорено от болка:

— Ох, каква е гореща, опарих се! — я изпуснал.

Паднала лулата на земята. А цар Соломон уж понечил да скочи след нея, но простодушният, наивен войник го хванал за дрехата и почнал да го убеждава:

— Чакайте, милостиви царю, не си струва да излагате живота си на опасност заради една лула, та дори да е такава хубава като моята.

Цар Соломон се престорил на съкрушен, извинил се на войника за загубата, която му нанесъл, а той, поклащайки тъжно глава, прошепнал просълзен:

— Дявол да го вземе, отиде ми лулата! Дано поне попадне в добри ръце на земята.

Желанието на войника се сбъднало, защото, както вече знаем, чудната лула паднала право на главата на бедния селянин, който пушил от нея до края на живота си, без да знае кому дължи това.

А цар Соломон, след като въвел войника в рая, поучил свети Петър:

— Запомни едно нещо, драги — всяка работа, дори най-деликатната, може да се уреди без викове и шум, стига само умната да я подхванеш.

[1] Климия — прът, който подпират страничните дъски на каруцата. — Б.пр. ↑

[2] Талер (нем.) — Стара немска сребърна монета, равна на три марки. — Б.пр. ↑

[3] Гренадир (фр.) — Войник от елитната пехотна част. — Б.пр. ↑

[4] Мачей Воджински (1780–1848) — майор от щаба на княз Юзеф Понятовски. — Б.пр. ↑

[5] Хенрик Домбровский (1745–1818) — генерал, създател на полските легиони, участник във войските на Наполеон. — Б.пр. ↑

ПРИНЦОВЕТЕ ИЗТРЪГНИДЪБ И СЪБОРИПЛАНИНА

Преди много, много години един млад крал отишъл сам на лов в гората, заблудил се и сигурно щял да загине от глад и студ, ако не бил срещнал една селска девойка, която събирала горски плодове. Момичето видяло, че младият човек едва се държи на краката си от изтощение. Не го попитала кой е, а гледала час по-скоро да го изведе от горските пущинаци. Завела го в къщата на своите родители и го хранила и поила, докато не се оправил напълно.

Вече оздравял, кралят се заседял в къщата на бедните селяни по-дълго, отколкото трябвало, защото невиджданата хубост и добротата на девойката така покорили сърцето му, че му се искало, колкото се може по-дълго, да се люби на нейната красота и очарование. В края на краищата кралят се убедил, че без това момиче ще му бъде много тъжно и самотно на света.

Нищо чудно, че един ден, без да казва нито на девойката, нито на родителите ѝ кой е, поискал ръката ѝ.

Девойката се съгласила, защото също го обикнала. Родителите ѝ, понеже не искали да вървят против волята на любимата си дъщеря, дали съгласието си да се омъжи за непознатия момък, когото смятали най-много за слуга на някой заможен господар.

Но когато селският свещеник, венчал младата двойка, им казал, че са тъстове не на кого да е, а на самия крал, те направо останали като гръмнати. Имали някакво лошо предчувствие и не предричали на дъщеря си твърде дълго щастие в този неравен брак. Ето защо плакали горчиво, когато кралят веднага след сватбата я отвел в двореца си. Девойката също плакала на сбогуване, а по пътя за двореца се притеснявала как ще я приемат майката и приближените на краля.

— Дали няма да ме изпъдят и ще се съгласят ли да остана при тебе? — все го питала тя с плах и неспокоен глас.

— Нямам майка, а мащеха, и нито тя, нито който и да било може да се разпорежда с моите чувства или да се противи на волята ми. За

всичко, което съм извършил или ще извърша, отговарям само пред себе си. Освен това, повярвай ми, не обичам никого повече от тебе и никога няма да те изоставя, дори да те сполети и най-страшната беда — утешавал я кралят.

Когато пристигнали в двореца и влезли в кралските покои, мащехата го попитала кого е довел със себе си.

— Сигурно някоя нова слугиня — казала тя, като оглеждала жена му.

— Трябва да знаете, че тази госпожа не е никаква слугиня, а моята законна съпруга — решително ѝ отвърнал кралят.

Отговорът му така стъписал надменната мащеха, че дълго не могла да промълви нито дума или да се помръдне. А когато се съвзела, процедила със съскащ и изпълнен с омраза глас:

— Не мога да те поздравя, кралю, за такава жена, чието държание повече подхожда за обора, отколкото за двореца.

— Не забравяйте, че тази жена е моя съпруга, а след няколко дни ще бъде и ваша кралица — предупредил я кралят. — Помнете също, че след коронацията ще трябва да ѝ оказвате нужните почести — добавил повелително и категорично той.

При тези думи мащехата почервеняла като рак и задъхвайки се от злоба, промърморила:

— Да-а, ще видим какво ще кажат за безумната ти постъпка господата от Кралския съвет.

— Предупреди ги — креснал ѝ кралят, — че ако някой от тях тръгне против волята ми, ще заповядам да му отсекаат главата!

— Побъркал ли се е или е омагьосан? — проплакала мащехата и се потътрила към покоите си.

И веднага започнала да обмисля как да предотврати събитията, които биха осуетили нейното отдавнашно намерение да ожени краля за своята племенница — бедна княгиня, която от много години ядяла хляба ѝ. Тя била грозна и глуповата, но необикновено алчна за богатства и почести.

Понеже мащехата не можела да разчита на нейната помощ за такава деликатна работа, тъй като княгинята била глупава и мързелива, решила да се обърне към най-преданите си хора от Кралския съвет. Извикала ги и им разказала подробно какво е направил кралят и коя ще бъде тяхната кралица.

Придворните много се възмутили и се разтревожили, че ще трябва да се подчиняват на обикновена селянка и всеки ден да ѝ целуват ръцете. Започнали оживено и ядосано да спорят какво да правят, за да си спестят подобно унижение. По-припрените разпалено доказвали, че ще е най-добре тази селянка да умре преди коронацията.

— Да, добре ще е, но само ако пожелае да умре по собствена воля — казвали по-разсъдливите. — Знайте, че помогнете ли ѝ в това, кралят рано или късно ще научи кой е погубил жена му и тогава ще ни хвъркнат главите.

— Тогава какво да правим? Ами ако принудим краля да се разведе с нея?

— Това ще е най-доброто разрешение на тази твърде обидна за нас история — изказал мнението си капеланът^[1]. — Но за развод ще трябва да се обърнем към Римския папа.

— Да, към папата, към папата — обадили се в един глас всички господа от съвета. — Само че не сте изчислили, уважаеми господине, колко торби злато ще ни поиска той, за да ни тръгне по гайдата. Този развод би погълнал най-малко половината кралство.

— Тогава какво ни остава? — вайкала се мащехата, като виждала безпомощността на съветниците.

— Нищо друго, освен да чакаме търпеливо сгоден случай да се отървем от тази натрапница, без да се излагаме на опасности и без големи разходи — отвърнал най-умният от тях.

— Така е, ще чакаме и толкоз. А когато ни падне сгоден момент, повярвай ни, велможна господарке, ще ти помогнем да извиеш врата на тази нахалница — обещаха всички и се разотишли.

Та ето благодарение на какво жената на краля доживяла до коронацията и станала кралица. Макар че не искала тази корона, трябвало да я приеме, за да не натъжи и обиди любимия си съпруг. По време на коронацията се престорила на радостна и щастлива, въпреки че сърцето ѝ се свивало от безпокойство и лоши предчувствия, защото забелязала с каква омраза я поглеждат мащехата на краля и доверениците ѝ. Не искала да се оплаква на мъжа си, а до родителите си изобщо не можела да се приближи. Вярно, че им били разрешили да се любуват на коронацията ѝ, но само отдалече, като ги предупредили в никакъв случай да не са посмели да припарят до нея.

— Забравете, че е ваша дъщеря и мислете за нея само като за кралица — поучавали ги кралските сановници и придворните.

Но тези простички хора, като я гледали, сякаш не забелязвали нито короната, която я украсявала, нито разкошните ѝ дрехи и виждали в нея само своето любимо дете. Родителското предчувствие им подсказвало какво става в сърцето на тяхната дъщеря и те наравно с нея усещали тежкия товар на това щастие. Нищо чудно, че лицата им били тъжни и угрижени.

Забелязали това слугите на краля, въдворяващи ред сред простолудието, което се възхищавало на блясъка и разкоша на тържествената коронация, и им се скарали:

— Какво сте се намусили? Дошли да гледат коронацията, а имат физиономии, като че ли са на погребение! Радвайте се и се веселете, иначе ще ви изгоним!

Какво можели да сторят горките хорица! Радвали се заедно с другите и викали: „Да живее кралицата!“, а в душата си проклинали деня и часа, в който кралят беше дошъл в къщата им и им бе отнел любимата дъщеря. След като се върнали под сиромашката си стряха, ден и нощ се вайкали за нейното, както казвали, нещастно щастие.

А тя, клетата, макар че живеела в мраморен палат и имала какви ли не богатства, също често била тъжна и жално си поплаквала. Кралят сега ѝ посвещавал много малко време. Ту трябвало да разговаря с господата за държавните работи, ту да обхожда отдалечените градове и крепости, ту да ходи на лов за големи зверове. Девойката се чувствала самотна и сякаш затворена в стаята си, от която, докато отсъствал кралят, излизала с голямо нежелание. Притеснявала я всяка среща с придворните, защото пред нея се подмазвали и ѝ се покорявали и кланяли, а зад гърба ѝ се присмивали и имитирали селския ѝ говор. Само най-нисшите слуги в двореца били искрено благосклонни и привързани към нея. Но как можела тя, кралицата, да общува прекалено често с тези бедняци? Кралят изрично ѝ бил наредил да разговаря със слугите само в краен случай.

Тогава с кого можела да си поприказва свободно, когато била самотна? С мащехата на краля или с племенницата ѝ? Та нали от мига, в който влязла в двореца, тя добре си давала сметка, че тези две дами са готови да я удавят в капка вода. Затова бягала от тях като от чума. Когато идвали да я посетят, примирала от страх от змийските им

погледи и ѝ се искало да се провали вдън земя. До такава степен се страхувала от тях, че когато разговаряли, езикът ѝ се оплитал и мислите ѝ се обърквали. А онези, като виждали това, се радвали и си говорели, че тази глупава и непохватна селянка няма да съумее да се защити, ако при сгоден случай я притиснат. Затова чакали този момент с голямо желание и нетърпение.

Уви, ето че той настъпил, и без да се бавят, те замислили да я погубят с хитрост. Двете негоднички ни най-малко не се разстроили, когато страната била нападната от жесток и силен враг. Напротив, радвали се, че кралят, заедно с рицарите, трябва да замине на война, която не се знаело докога ще продължи. Не си давали сметка колко кръв ще се пролее и колко хора няма да се върнат. Мислели само как най-добре да се възползват от дългото отсъствие на краля, за да осъществят коварните си намерения.

Затова, като го изпращали, леели крокодилски сълзи, а когато ги помолил да се грижат за жена му и за рожбата, която тя очаквала в най-скоро време, му обещали, че ще я пазят като зеницата на окото си.

Но щом кралят заминал на бойното поле, двете се нахвърлили върху кралицата като лешояди на дългоочаквана плячка и още повече започнали да я измъчват. Ту се вайкали, че кралят неминуемо ще загине във войната, понеже, като потеглял от двореца, на шлема му кацнал гарван, а това предвещавало близка смърт, ту си измисляли, че са дошли вести как кралят попаднал в ръцете на врага и страдал във варварски плен. Като виждали, че това довеждало клетата жена едва ли не до умопомрачение, щели да се пръснат от радост и се стараели да ѝ причинят още по-големи страдания.

Възползвали се, че тя била неграмотна, и като ѝ четели писмата на краля, изопачавали тяхното съдържание и значение. Вместо любовните думи и нежните въпроси на краля за нейното здраве ѝ четели жестоки, зли и нечувано презрителни думи. И така, нещастната съпруга научила, че кралят е престанал да я обича, че се срамува от женитбата си с нея и което било още по-лошо, не иска да има дете от жена с такова ниско потекло. А ако то се роди, щял да заповяда веднага да го дадат в някое селско семейство най-малко на сто мили от двореца.

Тези измислени обиди от любимия човек и презрението, което лъхало от изопачено прочетените писма, я довеждали до такава мъка и

отчаяние, че сърцето ѝ примирило от болка и непрекъснато проливала сълзи. Освен това мащехата раздухвала още повече мъката ѝ, като я уверявала, че ако тя е на нейно място, никога не би търпяла такова унижение и щяла да си посегне на живота. Тя се надявала, че измъчваната от нея жертва ще постъпи, както я съветва. Кой знае дали кралицата нямало да го направи, ако не била огромната любов, която изпитвала към още неродената си рожба. Готова била да изтърпи и повече, само и само да не я погуби.

А онези двете още повече се опълчвали срещу нея. Когато кралят, пишейки до тях, се чудел защо кралицата не отговаря на неговите писма, те му написали, че тя не ги пуска при себе си, понеже се занимава с някакви много подозрителни неща, от които личало, че има вземане-даване с дявола. Разтревожен от тези вести, кралят изпратил в двореца най-честния, според него, придворен, за да разбере точно и тайно дали вестите, изпратени от мащехата, не се разминават с истината.

Но какво да се прави, когато този всъщност добър и твърде честен човек обичал да си попейва и което било още по-лошо, виното му развързвало езика. Приближените на мащехата знаели за тази негова слабост и затова още щом пристигнал в двореца, го наобиколили, за да разберат за какво е дошъл. Като видели, че е уморен от пътя и по всяка вероятност гладен, те го поканили да похапне и да си побъбрят. А докато ядял, така го напоили с вино, че му се размътила главата и им разказал всичко.

Когато поизтрезнял, хитреците му подхвърлили язвително:

— Значи такъв си бил, уж си близък на краля, а толкова лесно го предаде! Щом видя вино, веднага издрънка поверената ти тайна.

Предрекли му също, че щом се върне, кралят като нищо ще заповяда да му отсекаат главата.

— Кажете ми какво да правя, за да не ми отсекаат главата? — питал ги изплашеният придворен.

— Довери се на мащехата и не само ще останеш цял и невредим, но и много ще спечелиш — посъветвали го нейните лакеи.

Послушал съвета им лекомисленият придворен. Тоз час отишъл при мащехата, разказал ѝ защо е дошъл и я помолил да го посъветва как да се спаси от гнева на краля, че не е изпълнил заповедта му.

Мащехата любезно обещала, че ако се подчини на волята ѝ, ще го защити пред краля и богато ще го възнагради. А когато за сметка на бъдещите заслуги му дала доста обемиста кесия с дукати, този слабоволев човек всецяло ѝ се покорил.

И така, щом се завърнал при краля, той потвърдил всичко, което била писала мащехата, а освен това се кълнял във всички светци, че ужким със собствените си очи видял дявола, който влязъл през прозореца в стаята на кралицата, и я чул как разговаря с него.

— И за какво разговаряха? — попитал натъженият крал.

— Молеше го по-бързо да умрете, ваше височество, за да вземе властта и да управлява цялата страна — отвърнал продажният пратеник. — В замяна му обеща душата на детето, което носи в утробата си.

Кралят останал като гръмнат и дълбоко се замислил как да избегне грозящата го опасност.

Мислил ден, два, четири. В това време мащехата му изпратила вест, че кралицата е добила близнаци, едни такива малки чудовища с дяволско клеймо на слепоочията — направо да те е страх да ги гледаш. Кралят побеснял от ярост и изпратил до мащехата следната заповед:

„Незабавно да се погубят малките чудовища, а недостойната съпруга да бъде хвърлена в тъмница!“

Колко се зарадвали мащехата и племенницата ѝ, като видели, че най-после успели с лъжите си. Съжалявали само, че кралят не заповядал да изгорят жена му, както обикновено постъпвал с магьосниците. Ала се утешавали с мисълта, че благодарение на тяхната изобретателност, все някога ще я видят на кладата.

Сега-засега се заели да изпълнят нечовешката заповед на краля. Извикали няколко души, които им били сляпо предани, нахълтали в стаята на клетницата, казали и каква е волята на краля и заповядали да я затворят в Дълбокото подземие, а двете момченца взели със себе си. Те били изключително хубави дребосъчета и изобщо нямали никакво дяволско клеймо. На слепоочията им се забелязвали само петънца във формата на звездички, каквито украсявали и страните на техния баща.

За да се подсигури и да избегне наказанието, мащехата така отрупала със злато своите съучастници, че те били готови навсякъде да свидетелстват, че жената на краля е магьосница, защото децата ѝ плачат с отровни сълзи и тракат със зъби като вампири.

След като отпратила тълпата от свои приближени, мащехата започнала да се съветва с племенницата си каква смърт да избере за двете беззащитни дечица. Чак до късна вечер обсъждали какво да правят с тях. Най-накрая мащехата рекла:

— Удави ги в реката, но преди да се е зазорило, та никой да не те види!

— Добре, ще сторя така, както ми заповядвате — обещала племенницата, занесла близнаците в своята стая, увила ги в мръсни парцали, сетне ги натикала в един чувал, хвърлила ги под пейката и легнала да спи. Заспала спокойно, без всякакви угризения на съвестта.

Като се събудила обаче, хич не ѝ се ставало от топлото легло. Затова решила някой друг да удави дечицата.

Събудила слугинята си, показала ѝ чувала със синовете на краля и безгрижно рекла:

— Моята хрътка е родила няколко грозни кученца. В ей тоя чувал са. Занеси го на реката и го хвърли в най-дълбокото. Но трябва да свършиш тая работа бързо и без никой да те види! Не казвай на никого какво си направила — поучавала тя слугинята, а после ѝ обещала, че след като хвърли чувала в реката, ще получи цели два дуката.

Взела слугинята чувала и се потътрила с него към реката. Вървяла бавно, като криела лице под забрадката от студения дъжд и вятър и жестоко проклинала господарката си, че я е подгонила по нощите да дави някакви си кученца. Блъскала си главата защо княгинята толкова бърза да се отърве от тях. „Че нали и през деня щеше да се намери време за това, значи тук има нещо, но какво?“ Ала най-много се чудела на необикновената ѝ щедрост. Цели два дуката за такава нищо и никаква работа!

Най-сетне стигнала до реката. Изведнъж чула, че от чувала долитат писъци, които съвсем не приличали на скимтене или джавкане на куче.

— Скимтят, горкичките, като бебета. Изглежда, чувстват, че скоро ще умрат. Ще отворя чувала и ще ги погледна, пък ако мога, поне едно от тях ще спася — решила тя в изблик на съчувствие към създанията, които ѝ било заповядано да погуби.

Развързала чувала и надникнала вътре. Как забило сърцето ѝ, как се разтреперили ръцете ѝ, когато в увитите парцали открила не

кученца, а две премръзнали, но още живи пеленачета.

— О, боже, боже, за малко да извърша нещо по-лошо и от най-злия разбойник! — прошепнала ужасена и възмутена тя, като увивала бебетата със забрадката си. — Ще ви спася, клетничета, ще ви спася, само не плачете така силно, че ако ни чуе някой, ще предаде и вас, и мене в ръцете на мащехата и племенницата ѝ — шепнела тя на бебетата, като ги топлела с тялото си.

Дечицата притихнали, сякаш я разбрали, а тя се заела привидно да направи това, което ѝ било заповядано. Напълнила чувала с камъни, завързала го и го хвърлила в най-бездънния вир на реката. После взела забрадката със скритите в нея бебета и хукнала презглава към къщата на своята кума. Разказала какво са ѝ заповядали да направи и как е изпълнила възложеното ѝ поръчение.

— Добре си направила, че не си взела на съвестта си живота на тези клетничета. Но какво да правим по-нататък с тях? — чудела се загрижената кума. — Животът им няма да е в безопасност нито при мене, нито някъде наблизко.

Накрая решили да изпратят бебетата колкото се може по-далече. Понеже и двете не можели за по-дълго време да отсъстват от къщи, защото това веднага щяло да събуди подозрение, решили, че няма друг изход, освен да поверят двете момченца на реката, да ги отнесе при някои добри хора.

— Реката ще се смили над тях и няма да позволи да загинат.

Увили бебетата в по-дебели парцали, сложили ги в едни големи нощви и се запътили към реката. Поверявайки ѝ дечицата, те я молели горещо:

— О, добра и могъща река, бъди милосърдна и добра към тези мънички създания! Спаси ги от гибел и от всякакви нещастия!

И о, чудо! — реката сякаш се вслушала в молбите им, поспряла шеметния бяг на разпенените си вълни, усмирила неразбираемото им гневно мърморене и поемайки нощвите, ги понесла по нататък, като леко и гальовно ги люлеела.

Не измамила тя надеждите на двете благородни жени. Отнесла кралските синове току пред вратата на една бедна рибарска колиба, кацнала на нейния бряг. Жената на рибаря, която в това време шетала в градинката, съгледала нощвите в реката и ги измъкнала. Когато видяла

какво има в тях, чак плеснала с ръце от възторг, взела бебетата и изтичала при мъжа си, като радостно се провикнала:

— Мили мъжо, виж как щедро ни надари нашата хранителка! Толкова години напразно тъгувахме за собствени деца, а ето, добрата река ни дари не с едно, а с две прекрасни момченца!

Почтеният рибар се радвал не по-малко от жена си.

— Само какви мъже ще израснат от тях — за чудо и приказ! — уверявал я той, като се вглеждал в заспалите дечица. — Виж, майко — продължавал с тон на познавач, — още са малки, а какви са ячки! Гърдичките им изпъкнали, раменете широки, а ръцете, охо, дай боже всекому такива! Няма що, тези дечица ще ни бъдат голяма радост и утеха на стари години. Само ми кажи, майко — добавил колебливо той, — какво ще стане, ако някой дойде да си ги иска?

— А, на никого няма да ги дам! Няма да ги дам, та ако ще самият крал да дойде — уверявала го разпалено жена му. — Пък и да ти кажа — добавила след малко, — сигурна съм, че никой няма нито да ги потърси, нито да пита за тях. Защото размисли, мили мъжо, те не са влезли в нощвите и не са се хвърлили в реката сами. Ясно е, че някой е искал да се отърве от тях, а може би дори и да ги погуби. Но кой е бил той и защо го е извършил, не е моя работа. Стига ми, че си имам деца, и то собствени, защото ние сме ги родили. Ние, разбираш ли? — подчертала тя твърдо и повелително. — Запомни това и на всекиго казвай, че са наши собствени деца.

— Добре! Ще говоря и ще се кълна така, както казваш! Децата са наши и толкоз! — рекъл решително рибарят. — А ако някой не повярва, ще го убедя, ако се наложи, и с веслото.

След като установили по този начин родовата принадлежност на подарените им от реката деца, те ги обгърнали с нежни и топли грижи. На децата никога не им липсвали нито ласки, нито закрила, а още по-малко — хляб. Растели безгрижно и спокойно, сити и доволни, тъй като добрата река, сякаш загрижена за прехраната и нуждите им, пълнела мрежите на рибаря с толкова риба, че имало не само за вкъщи, но и за продан.

Рибарят и жена му се радвали, че децата растат като гъби, заякват и възмъжават с всеки изминал час.

Едва подкарали седмата си година, двете момчета били по-високи от рибаря с цяла глава. Силата им пък била толкова голяма, че

той, високият и як мъж, изглеждал в сравнение с тях слаб като вейка.

Годините си минавали, а принцовете растели ли, растели.

Общуването с реката, слънцето и полския въздух ги правело здрави тялом и духом. Колко приятно минавало времето им в игри на рицари и момчешки лудории. Затова пък тяхната майка, затворена в подземие, прекарвала времето си в тъги, мъки и неволи.

Неправдите и унижението, които ѝ причинил любимият човек, били много по-големи от физическите страдания. Най-вече се измъчвала от раздялата си с децата и тревожната несигурност за съдбата им.

И наяве, и насън тя ги викала при себе си с жален глас, но напразно.

Нещастницата сигурно отдавна би отишла на онзи свят, ако не бил един от пазачите, мъжът на слугинята, която трябвало да хвърли във водата чувала с мнимите кученца. Тази почтена жена не издържана и се похвалила на мъжа си за своята благородна постъпка. А той един ден, като не можел повече да гледа мъките и сълзите на изтерзаната кралица, ѝ прошепнал:

— Не се отчайвай и не страдай напразно, добра господарке! Децата ти са живи и ако е рекъл господ, може някой ден да ги притиснеш до изстрадалото си сърце.

В това време кралят се върнал от победната война. Макар че повярвал за връзките на жена си с дявола, не можел да забрави преживените с нея щастливи мигове. Ето защо не се поддад на натиска на мащехата и не заповядал да приготвят за отхвърлената от него жена нито клада, нито гилотина.

— Не ми се ще тържествата и забавленията, които искам да устроя в чест на спечелената война, да започнат със смъртно наказание, та дори да е най-справедливото — рекъл той.

Минала седмица, две, вече били отпразнувани и почетени всички победи, а той не издавал смъртна присъда за отритнатата си жена и дори не споменавал за нея. Все се случвало нещо, което да спаси затворената клетница. Ту били пристигнали чуждестранни посланици, ту му били дошли на гости коронованите съседи. Как може един крал да признае пред чужди хора, че се е оженил за селянка-магьосница! След туй пък имало някакъв въоръжен поход, а е известно, че ако

войната се предхожда от изгаряне или съсичане на магьосница, това е лош знак.

И тъй затворената кралица продължавала да живее и да страда.

А през това време двамата ѝ синове израли такива могъщи великани, че по целия свят не можело да се намерят други като тях. Рибарят и жена му нарекли единия Изтръгнидъб, а другия — Съборипланина. И нищо чудно, че на такива здравеняци и великани им било твърде тясно и скучно в една обикновена рибарска колиба. Силата, която чувствали в себе си, разпъвала гърдите им, а приказките за подвизите на някогашните юнаци, дето им разказвала жената на рибаря, разпалвали въображението им и ги изпълвали с жажда да извършат подобни или още по-големи юначества. И ето че принцовете помолили рибаря и жена му да им позволят да тръгнат по широкия свят, за да се прославят.

Напускайки къщата на своите осиновители, те ги попитали какви юначества ще донесат на тях слава, а на хората полза и добро. Замислили се рибарят и жена му, мислили, мислили и най-накрая ги посъветвали:

— Нашата страна е обширна и богата, хора има достатъчно, но не и работа за всекиго, тъй като земята за обработване все още е малко. В която и посока да тръгнете, все ще се натъкнете на недостъпни и непроходими гори. Планините и ненужните хълмове не са малко. Така че идете да изкоренявате горските пуцинаци и да ги превръщате в орна земя или пък събаряйте планините.

Изтръгнидъб и Съборипланина с благодарност приели съветите и поученията на родителите си и като се сбогували сърдечно с тях, тръгнали по широкия свят.

Вървели година, две, три, изкоренявали дивите гори, изравнявали планините с долините, а всяко парче орна земя, получено с тежък труд, давали на хората, които имали желание да го обработват. Народът им бил благодарен и ги благославял. Нищо чудно, че вестта за подвизите на Изтръгнидъб и Съборипланина стигнала до столицата и до самия крал.

— Ще се радвам, ако имам във войската си такива исполини и здравеняци — въздишал кралят, като чул за тях. — Но как да ги примамам да ми служат, щом от това, което чувам, презират парите и всякакви подаръци?

Дълго си блъскал главата той и накрая заповядал да извикат няколко от най-ловките и най-хитрите му довереници и сурово им заповядал:

— Облечете се в най-хубавите си мундири, вземете две торби злато и идете да търсите онези великани Съборипланина и Изтръгнидъб. А като ги намерите, вече вие ще му мислите как да ги накарате да станат мои войници. Ако се справите добре, няма да скъпя за вас наградите и благоволениято си.

Още същия ден доверениците на краля тръгнали да търсят Съборипланина и Изтръгнидъб. Дълго пътували, докато ги открият в една непроходима гора. Разказали на братята кои са и започнали да ги уговарят да постъпят на служба при краля.

— Ще ходите в коприна и кадифе — съблазнявали ги те. — Ще имате ядене и пиене до насита и всякакви други удобства.

Като видели, че никакви уговорки не помагат, извадили най-важния според тях аргумент — златото. Подавайки на братята двете торби с дукати, ласкаво им казали:

— Вижте колко пари ви изпраца кралят от войнишката заплата, която ще получавате, ако служите при него. Това е само предплата, една десета от това, което ще получите, ако постъпите в кралската войска — лъжели безсрамно те, само и само да подмамат двамата великани.

Ала нито прехвалената служба при краля, нито изброените удобства и изгоди, свързани с нея, донесли очаквания резултат. Изтръгнидъб и Съборипланина мълчали и гледали пратениците и златото с безразличие и дори с недоволство.

— Защо мълчите, защо не отговаряте? — учудили се стъписаните пратеници на краля.

— Защото говорите за неща, толкова маловажни за нас, че не си струват приказките — отвърнал Съборипланина.

— А за какво според вас трябва да говорим? — угоднически попитали пратениците.

— Ами за това, какво ще вършим при краля — рекъл Изтръгнидъб.

— О, не се бойте! — извикали пратениците. — Ако служите при краля, няма много да се преработите. В мирно време ще бъдете негова лична охрана, а започне ли война, ще го браните от враговете.

— Значи само това ще ни е работата? — учудили се двамината братя със снизходителни усмивки.

— Ако смятате, че е много, кралят непременно ще се съгласи да я понамали — услужливо ги уверили пратениците.

— Не става дума за намаляване или увеличаване — хладно заявил Изтръгнидъб.

— Интересува ни каква полза ще имат хората от това, което кралят ще ни възлага — уточнил Съборипланина.

Смутили се пратениците, като видели, че нищо няма да постигнат с тия исполини. Тогава покорно попитали какво да отговорят на краля за това, че не са изпълнили възложеното им поръчение.

— Кажете му, че ако се наложи да браним страната, сами ще дойдем при него, но по-рано да не ни чака — отвърнали двамата братя.

Кимнали с кисела усмивка пратениците, поклонили се до земята и поели обратно към столицата. Не бързали, защото им било неудобно да застанат пред краля, без да са свършили нищо. И понеже очаквали да ги срещне не ласка и доброжелателство, а по-скоро гняв, за всеки случай разделили помежду си едната торба злато и се наговорили какво ще кажат, за да замажат очите на краля и да отърват наказанието за неизпълнената заповед.

Ето защо, когато отишли при него, започнали да лъжат най-безсрамно и да му разправят какви трудности са преодолели, през какви опасности са преминали и как са се намъчили, докато се доберат до Изтръгнидъб и Съборипланина и убедят тези исполини да постъпят в кралската войска.

— Е и как свърши цялата работа? — почнал вече да губи търпение кралят от тяхното самохвалство.

— Ами така, милостиви господарю — отвърнали жално пратениците, — че трябваше да им дадем едната торба дукати като предплата за бъдещата им служба. Чак тогава ни се заклеха, че щом свършат с изкореняването на горските пуцинаци, веднага ще се явят при ваше височество.

Кралят повярвал на лъжците, разрешил им да задържат другата торба дукати като награда за техния труд и им заповядал да му опишат фигурите и лицата на Изтръгнидъб и Съборипланина.

Пратениците, задъхани от възторг, му обрисували външността и силата на двамата братя. Този път не лъжели, като описвали ръста и широчината на раменете им, яките мускули и нечовешката им сила. Премълчали само това, което най-много ги изненадало, когато видели двамата братя, а именно, необикновената им прилика с краля и най-вече петънцата във формата на звезди на слепоочията им.

Но онова, което скрили от краля, издрънкали по време на един гуляй на своите другари. Те пък го повторили на други бърбирци и благодарение на това вестта за необикновената прилика на Изтръгнидъб и Съборипланина с краля стигнала до ушите на мащехата. Обхваната от безпокойство, каквото изпитва всеки злосторник, няма ли да се появят някъде следите от престъплението му, тя отишла при племенницата си и най-неочаквано я попитала:

— Я ми кажи, мързелано, но говори само истината: сама ли удави онези хлапета или натовари някой друг с тая работа?

Като видяла, че княгинята, вместо да ѝ отговори, се изчервила до ушите и мълчи, я притиснала още по-здраво и я принудила да си признае, че е възложила на своята прислужница да хвърли чувала в реката.

— Е, радвай се! — рекла ѝ зловещо мащехата. — Сега вече няма никакво съмнение, че тия проклетци хлапета са живи и че Изтръгнидъб и Съборипланина са децата на тази жалка селянка. Ако някога им паднеш в ръцете, сигурно се досещаш какво ще направят с тебе.

Като чула тази вест, племенницата пребледняла и изгубила ума и дума от страх. Мятала се като луда из стаята, стенела и треперела от ужас.

— Не се вайкай и не хленчи, защото още не си в лапите на тези великани! — подигравала ѝ се мащехата. — По-добре помисли какво да се направи, та най-сетне да отидат на оня свят, и то колкото се може по-бързо!

Посъвзела се княгинята, помислила малко и радостно извикала:

— Ако трябва, ще продам всичките си накити, а това, което получа за тях, ще го дам на най-добрите стрелци на краля и ще ги помоля да убият тези негодници.

— Глупачка, кръгла глупачка — оскърбила я мащехата, — не си ли чула, че кралят от няколко дни разгласява надлъж и нашир, че ги е наел във войската си? Нито един стрелец не би се осмелил да ги убие.

— Ами тогава посъветвайте ме какво да правя, милостива госпожо, защото аз нищо свястно не мога да измисля! — вайкала се отчаяната племенница.

— Зная, че си прекалено глупава, за да измислиш разумен начин за уреждането на такава деликатна работа, ето защо ще трябва лично да се заема с нея. Не се съмнявам, че след няколко дни вече ще зная как да погубя тези великани — заявила тя със загадъчна усмивка.

Доста се потрудила тази наглед почтена, а в действителност много подла жена, докато скрои нов план за погубването на децата на нещастната кралица. Макар че искала да минава за много набожна, тя не се посвенила да отиде при магьосницата за съвет.

След като взела богатото възнаграждение, магьосницата я посъветвала:

— Уважаема госпожо, изпрати някой много доверен човек в непроходимата гора, в която се намират Изтръгнидъб и Съборипланина. Дай на своя пратеник ей това нещо — и тя ѝ подаде едно невзрачно калаено пръстенче — и му кажи, че когато стигне до средата на гората и завърти пръстенчето три пъти на безименния си пръст, тогачас ще се появи един човек, който набързо ще се справи с тези великани.

— А кой е той? — полюбопитствала мащехата.

— Моят брат, много могъщ и заможен магьосник. Живее в същата гора, която изкореняват Изтръгнидъб и Съборипланина, затова ще му е лесно да се разправи с тях. Но ще трябва добре да му се плати — предупредила я магьосницата.

— Ще му дам колкото поиска, няма да се скъпя, само и само да направи това, което му заповядам — обеща мащехата на магьосницата.

После отишла при своята племенница, показала ѝ как трябва да си служи с пръстена и я изпроводи в гората.

Племенницата се пременила в селски дрехи и като се здрачило, напуснала двореца.

Вървяла ден, два, три и навсякъде, където спирала да пренощува или да си отдъхне, чувала само думи на възторг и благодарност за Изтръгнидъб и Съборипланина. Благославяли ги и тези, които вече били получили от ръцете им обработваема земя, и онези, които чакали да получат.

Стигнала най-сетне племенницата до непроходимата гора и смело навлязла в тайнствената и непрогледна тъмнина. Когато изгряла луната, тя излязла една просторна поляна. Разбрала, че това е средата на гората или мястото, където трябва да се срещне с магьосника. Тогава сложила пръстена на сестра му на безименния си пръст и три пъти го завъртяла.

И ето, някъде в далечината се разнесе тътен като рев на тур^[2], а сетне с трясък и пращане от счупени клони на поляната сякаш от облаците или от блестящата луна, изплувало едно чудовище с неопределена форма.

Трудно е да се опише ужасът, с който племенницата гледала това видение, наподобяващо огромен пън или скала, обрасла с гъсто покривало от корени или изгнила трева. Понечила да избяга, но вдървените ѝ от страх крака не ѝ се подчинявали. В това време чудовището, като се спряло на няколко крачки от нея, започнало да размотава необикновено дългата си брада, в която било увито като в кожух или наметало. Когато я размотало напълно, княгинята видяла пред себе си едно отвратително джудже.

— Досещам се, че идваш по заръка на моята сестра, защото виждам на ръката ти пръстена на нашия род. Казвай смело за какво искаш да ме молиш! — подканил я магьосникът.

Но княгинята, поразена от външността му, безпомощно мълчала.

Чак когато джуджето ѝ се скарало, че мълчи, гордо заявила, че идва при него от името на мащехата на краля, която иска живеещите в гората Изтръгнидъб и Съборипланина да изчезнат колкото се може по-бързо от лицето на земята.

— Да, мога да свърша тази работа, и то с голямо удоволствие, тъй като те унищожават моята гора — отвърнал магьосникът, след което, изкривил лице в грозна усмивка, попитал с какво мащехата ще го възнагради, ако изпълни желанието ѝ.

— Обещавам ти от нейно, а и от мое име, че няма да пожалим и една кола злато, ако извършиш това, за което те молим — отвърнала племенницата с колкото се може по-тържествен глас.

Ала как се учудила и възмутила, когато джуджето, вместо да ѝ поблагодари за оказаната му щедрост, се закискало подигравателно и като я пронизало с презрителен и пренебрежителен поглед, извикало страшно:

— Мислиш, че съм глупав като тебе и ще повярвам на кралско обещание или дори на клетва? Твърде дълго живея на този свят, за да не зная цената им. Пък и не ми трябва нито злато, нито сребро. Имам толкова пари, че с една стотна от тях мога да купя цялото ви кралство.

— Ами тогава кажи с какво искаш да ти платим? — с премалял глас попитала племенницата.

— Искам да служиш при мене най-малко два месеца и чак тогава ще се разправя с Изтръгнидъб и Съборипланина.

— И какво ще правя, като служа при тебе? — промърморила племенницата, смаяна от желанието на магьосника.

— Няма много да се преумориш — подигравателно я уверил той. — Ще ми переш навуцата, ще метеш най-мръсните стаи в двореца ми, а също така...

Какво ѝ говорел по-нататък, не стигнало до ушите на княгинята. Унизителните условия на злобното джудже така засегнали гордостта и достойнството ѝ, че паднала в несвяст. Но нали джуджето не току-тъй било магьосник, начаса я свестило и гневно я попитало съгласна ли е да му стане слугиня.

— Ако не си, връщай се откъдето си дошла, докато си цяла и невредима! — предупредило я мрачно то.

Разбрала княгинята, че с него шега не бива. Станала и тъжно му казала, че щом не може другояче, няма как, ще трябва да му стане слугиня.

Работила племенницата при магьосника месец, два и макар че всяка работа ѝ тежала, се стараела да му угоди. Но и той не си губел времето напразно и старателно се готвел да изпълни това, което се бил зарекъл да заплати на княгинята за безупречната ѝ служба. Затуй се ровел в разни магьоснически книги и се съветвал с тях как да надвие великаните. И ето, една от тези книги го посъветвала:

„Ако искаш да надвиеш някого, който има нечовешка сила, открадни по някакъв начин обяда му. Щом го изядеш, ще отнемеш силата му и лесно ще го надвиеш.“

Харесал магьосникът този безчестен съвет и решил да се възползва от него. И тъй, на другия ден на разсъмване се промъкнал до къщата на Изтръгнидъб и Съборипланина и се спотаил под прозореца.

Понеже му бил известен начинът на живот на двамата братя, той знаел, че до пладне работят в гората, а сетне единият от тях се връща

да готви обяда и чака да си дойде другият.

Този ден се падало на Съборипланина да готви. Магьосникът внимателно следял всяко негово движение и търпеливо чакал сгоден момент. Щастието помогнало на коварните му намерения, защото Съборипланина, след като сготвил един голям казан грах, го сложил на масата, сетне излязъл от къщи и почнал да се мие на кладенеца. Магьосникът това и чакал. Влязъл през прозореца, грабнал котела с граха и се спуснал да бяга. Но идващият на обяд Изтръгнидъб забелязал крадеца, препречил му пътя и страшно извикал:

— Казвай, негоднико, защо ни открадна обяда?

Разяреният магьосник плиснал в лицето на Изтръгнидъб горещия грах, а след това го сграбчил с ноктите си за гърлото и започнал ожесточено да го души. Ала Изтръгнидъб успял да го откъсне от себе си и го тръшнал на земята. Сетне хванал припадналия магьосник за брадата, довякъл го до къщата и извикал на Съборипланина:

— Хей, братко, плискаш се като патица край кладенеца, а в това време този нещастник ни открадна обяда и замалко не ме удуши.

Дотичал Съборипланина при брат си и като огледал едва дишащия магьосник, попитал с любопитство:

— Що за човек е той и защо ни открадна обяда?

— Ще поговорим с него за това, като дойде на себе си, а засега — отвърнал Изтръгнидъб, — за да не ни избяга, трябва да го вържем някъде.

— Разреши ми аз да свърша тая работа — засмял се Съборипланина, взел магьосника и го занесъл до един огромен пън на неотдавна отсечен дъб. Разцепил пъна, заклешил в него брадата на джуджето, сетне се върнал вкъщи, за да приготви нов обяд.

Щом се наобядвали, братята подремнали малко и чак след това отишли да разпитат магьосника. Но колко се учудили и загрижили, като видели, че техният пленник е изчезнал заедно с пъна, за който бил завързан.

— Избягал е дяволът му неден — роптаел Съборипланина, като гледал дълбоката яма от изровения пън. — Но къде ли се е дянал с него?

— Следите показват, че е избягал в гората, значи там трябва да го търсим — промърморил Изтръгнидъб. — Трябва да го хванем, защото

виждам, че това е някакво много опасно същество.

Тръгнаха тогава братята да заловят магьосника, като се чудели защо не си е измъкнал брадата от пъна, ами го е отнесъл със себе си. Не знаели, че цялата сила на магьосника била в брадата му и че ако я повреди, щял да загуби могъществото си. Ето защо предпочел да мъкне пъна и да оставя след себе си дълбоки следи, но да не се лиши от силата си.

Благодарение на това Изтръгнидъб и Съборипланина лесно намерили входа към подземното му леговище и не се поколебали да го преследват дори под земята. Изплели от горска ракета много дълго въже и здрав кош. Сетне Изтръгнидъб си направил голяма факла, седнал в коша, а Съборипланина бавно и внимателно го спуснал в подземнието. Изтръгнидъб изскочил от коша и като си светел с факлата, започнал да търси магьосника. Това не било лесна работа, но най-накрая го открил в една пещера в момента, когато разцепвал пъна, в който била заклещена брадата му.

Като видял Изтръгнидъб, магьосникът изревал с нечовешки глас и хвърлил по него тежката секира. За щастие великанът успял да избегне опасния удар. Секирата прелетяла над главата му и като се отбила от каменната стена на пещерата, паднала право върху главата на магьосника и го убила на място. Като се уверил, че магьосникът е мъртъв, Изтръгнидъб тръгнал да се връща. На излизане от пещерата забелязал, че в най-тъмния ѝ кът се крие някаква жена, и ѝ викнал да се приближи.

— А няма ли да ми сториш зло? — попитала го боязливо тя.

— Не съм свикнал да воювам с жени — разсмял се Изтръгнидъб.
— Не се бой и кажи коя си и как попадна тук.

Тогавя княгинята, защото това била тя, изтичала при него, паднала в краката му и започнала с плачлив глас да го моли:

— Добри човече, помогни ми да изляза от това подземие! Този коварен разбойник ме отвлече от родителите ми и ме затвори тук, като ме караше да върша най-черната работа.

— Не плачи, клетнице — утешил я Изтръгнидъб. — Веднага ще те изведе на белия свят, а после, ако искаш, ще те заведе при родителите ти.

Като разбрала от думите и държанието на Изтръгнидъб, че е повярвал на лъжите ѝ, княгинята решила да се възползва от това и

угоднически попитала:

— Ще ми разрешиш ли, добри човече, да взема туй-онуй от богатството на този мошеник?

— А, взимай каквото искаш — отвърнал ѝ с усмивка Изтръгнидъб.

Тогава княгинята го завела в една друга пещера, където имало купища перли, дукати и най-различни скъпоценни камъни.

Изтръгнидъб гледал с безразличие тези съкровища, затова пък княгинята се нахвърлила върху тях с безумна алчност. Когато взела толкова, колкото могла да носи, юнакът я завел до изхода и извикал на Съборипланина да изтегли най-напред жената, която намерил в подземие, а после да спусне коша за него.

Изтеглил Съборипланина княгинята заедно със съкровището ѝ, а подир малко започнал да изтегля брат си. Тогава княгинята го проболо с кама, която извадила от пазвата си. Ударът бил толкова силен, че Съборипланина дори не успял да извика и паднал като мъртъв на земята.

Напразно Изтръгнидъб го викал и питал защо не го изтегля. На виковете му отвърнала само княгинята, като му заявила със злоба, че никога няма да се измъкне от подземие и ще умре от ужасна смърт.

Досетил се Изтръгнидъб, че с брат му се е случило нещо лошо и много се разтревожил. За да го спаси, решил сам да се измъкне на земята. Опитал да се покатери нагоре по каменните стени на подземие, но само си изранил ръцете и коленете. Отказал се от безполезните си усилия и се запътил към пещерата, в която лежал магьосникът, с надежда, че там ще намери друг изход към горния свят.

Опипал старателно стените и открил малка желязна врата. Изкъртил я и влязъл в една пещера, още по-гол яма от предишната, осветена от мъждукащото пламъче на малка газена лампа. Озърнал се наоколо и съгледал един голям орел, прикован към стената с желязна верига.

Като видял юнака, орелът запляскал с криле и попитал със страшен глас:

— Кой си ти и защо си дошъл? — и без да чака отговор, презрително рекъл: — Ако си слуга на магьосника и ще ме уговаряш да му се подчиня, трудът ти е напразен, защото предпочитам да умра, отколкото да го призная за свой господар и властелин.

— Не съм слуга на онова джудже, което ти нарече магьосник — отвърнал Изтръгнидъб и разказал на птицата как е попаднал в подземиято и защо не може да излезе от него.

— Няма да ти повярвам, докато не ме освободиш от оковите и не видя мъртвия магьосник — отвърнал орелът.

Разкъсал Изтръгнидъб веригите, а когато орелът се убедил, че магьосникът е умрял, радостно рекъл на великана:

— Ще те изведа на земята по друг път, а не по този, по който си дошъл.

След тези думи той завел принца до един само нему известен изход. По пътя му разказал как е попаднал в ръцете на магьосника.

— Когато дойдох при него — говорел орелът, — за да се посъветвам с какво да лекувам болните си орлета, той ми даде някакъв плод, като ме уверяваше, че това е най-ефикасното лекарство за тяхната болест. Щом взех плода, загубих съзнание и магьосникът ме прикова на стената, а когато дойдох на себе си, настояваше да го призная за свой господар и властелин.

Когато стигнали до мястото, където започвал тунелът, водещ към земята, орелът посъветвал юнака:

— Хвани ме за краката и се дръж здраво, защото излитаме!

Когато след по-малко от половин час кацнали на повърхността на земята, Изтръгнидъб помолил птицата да обиколи околността и да види какво става с брат му.

Направил орелът няколко кръга във въздуха, след което казал на кралския син, че до входа на подземиято лежи човек, цял потънал в кръв.

— Това сигурно е брат ми! — извикал Изтръгнидъб, сбогувал се с орела и се втурнал към Съборипланина. Намерил го да лежи в локва кръв, кажи-речи умиращ. Повдигнал го и видял в конвулсивно стиснатата му длан кичур гарвановочерни коси. Забелязал също и камата, която княгинята била захвърлила на местопрестъплението.

„Може един ден да ми потрѣбват“ — помислил си Изтръгнидъб, измъкнал кичура коси от дланта на брат си, увил го в парцалче и го пхнал в джоба си. Прибрал и камата, а сетне взел Съборипланина на гърба си и го понесъл към най-близкото село. Знаел, че една тамошна селянка лекува хората с билки и лекарства, които сама си прави. Запътил се право при нея и я помолил да спаси брат му.

Старата Добрина, така се казвала селската лекарка, след като прегледала ранения, утешила Изтръгнидъб:

— Ще му спася живота, а после ще те науча какво да правиш, за да си възвърне здравето и силата.

Когато след неколкодневно пребиваване у Добрина, Съборипланина можел вече по малко да се движи, почтената старица поучила Изтръгнидъб:

— Идете в южната част на съседната страна и търсете сред планините горещ извор. Щом брат ти се изкъпе в него, тозчас ще оздравее.

Поблашдарил Изтръгнидъб на Добрина, взел брат си на гръб и се запътил към съседната страна. Изворът се оказал наистина чудодееен, защото само след едно къпане Съборипланина си възвърнал предишното здраве и сила. Зарадвали се братята от този щастлив обрат на нещата и тръгнали към своята гора.

По пътя срещали много хора, с които разговаряли. От тях научили, че след няколко дни всички мъже от чуждата страна ще се съберат край стените на столицата, за да изберат нов крал. Двамата братя решили да видят как се провеждат тези избори.

Като приближили столицата, видели край стените й хиляди мъже, които стояли неподвижно и се взирали в небето.

— Кого търсите в облаците — попитали юнаците един от мъжете.

— Гледаме няма ли да се появи птица. На чието рамо кацне тя, него ще провъзгласим за крал — отвърнал запитаният.

Братята искали още да го поразпитат, но той отказал да разговаря и им рекъл:

— Оставете ме, защото долита някаква птица.

И наистина, след миг над насъбралата се тълпа закръжал орелът, който бе изнесъл Изтръгнидъб от пещерата на магьосника.

Тълпата следяла полета му в гробно мълчание, а когато птицата кацнала на рамото на Изтръгнидъб, от хиляди гърла се изтръгнал радостен вик:

— Да живее кралят!

Напразно великанът се опитвал да откаже тези така неочаквани почести. Тълпата го вдигнала на ръце и с хвалебствени викове го

занесла в двореца. Орелът стоял на рамото му и това още повече радвало жителите на столицата.

След като станал крал, Изтръгнидъб управлявал държавата заедно със Съборипланина. Орелът не ги забравял, често ги навестявал и им помагал с добри съвети във всичките им начинания. Благодарение на това братята царували толкова честито, че скоро славата им се разнесла по цялата земя. И нищо чудно, че съседните крале и князе идвали да ги посетят и се стараели да спечелят благоразположението им.

Един ден при тях пристигнал баща им. За да е по-представителен, дошъл със свитата си, мащехата и нейната племенница.

Без да знаят кого приемат, Изтръгнидъб и Съборипланина, посрещнали гостите много сърдечно и ги настанили в най-хубавите стаи на двореца. Но когато по време на обяда се вгледали по-отблизо в племенницата и обърнали внимание на държанието ѝ, се усъмнили, че това е същата жена, която неотдавна беше посегнала на живота им.

Мащехата на краля също седяла като на тръни в присъствието на тези омразни за нея същества. Ето защо тя и княгинята настоявали кралят да не продължава гостуването си при Изтръгнидъб и Съборипланина. Той се съгласил и започнал да се стяга за заминаване. Ала двамата братя решили да проверят верни ли са съмненията им в княгинята. Наредили на своя виночерпец по време на прощалния пир да сложи до приборите ѝ камата и кичура коси, намерени от Изтръгнидъб до ранения Съборипланина.

Трудно е да се опише колко била поразена коварната княгиня, когато съгледала на празничната маса доказателствата за своето престъпление.

Гледала ги миг-два с безумен поглед, а после закрила с длани лице и с писъци заотстъпвала назад.

— Но какво ѝ стана? — попитал кралят, смаян от държанието на княгинята.

— Ужасена е от доказателствата за престъпните си дела — отвърнал му Изтръгнидъб и като застанал в средата на залата, разказал на всички събрани как княгинята им се отблагодарила за това, че я извели от подземната пещера на магьосника.

Всички го слушали безмълвно, но когато свършил, в залата гръмнали заплашителни и пълни с омраза викове:

— Долу предателката! Смърт на негодницата!

Като чула какво я заплашва, княгинята паднала в краката на великаните и започнала да ги моли за милост. Обяснявала, че е посегнала на живота им не по свое желание, а защото така я била надумала мащехата на краля.

— Тя ми заповяда да ви удавя, когато бяхте бебета, а като разбра, че сте се спасили от смърт, ме изпрати при оня магьосник.

Мащехата я обвинила в лъжа и я нарекла побъркана. Тогава княгинята скочила побесняла и издала всичко за интригите ѝ против майката на Изтръгнидъб и Съборипланина и за това, как кралят бил подведен да погуби синовете си и да хвърли жена си в тъмница.

Кой би могъл да опише или да изрази с думи чувствата, които се събудили в сърцето на краля. Като разбрал, че двамата братя са неговите синове, той осъзнал какво страшно престъпление е извършил, издавайки им смъртна присъда в зората на техния живот. Стоял ням и блед, с наведена глава, като не смеел да погледне никого в очите. Съзнавайки вината си, която никога не би могъл да заличи, дори не се опитвал да се оправдае. Само помолил синовете си да му позволят да си замине, за да върне при тях любимата им майка, колкото се може по-бързо.

— А моята мащеха и племенницата ѝ накажете най-сурово, защото са го заслужили — гневно наредил го.

— Вземете ги със себе си и нека нашата майка реши какво наказание да им бъде наложено — отвърнали му Изтръгнидъб и Съборипланина.

Кралят заповядал да оковат мащехата и княгинята и да ги откарат под стража в неговия дворец, а той тръгнал натам със синовете си.

Не могат нито да бъдат преброени, нито запомнени нежните думи и радостните сълзи при срещата на Изтръгнидъб и Съборипланина със затворената им майка. Когато я изнесли на ръце от подземиято и я повели към позлатената карета, навалицата, задръстила улиците и площадите, поздравявала измъчената нещастница с продължителни, радостни възгласи. На въпроса на принцовете какво наказание иска за мащехата и племенницата, царицата отговорила, че не желае да им издава присъда.

— Нека кралят ги осъди според законите и обичаите на нашата страна — каза решително тя.

Не пожелала също да присъства на екзекуцията на двете престъпници, защото по-скоро ги съжалявала, отколкото им желаела смъртта. Отказала и на краля, когато я помолил да остане при него, и заминала със синовете си в тяхната страна.

Изтръгнидъб и Съборипланина не забравили и своите осиновители — рибаря и неговата жена, както и благородните жени, поверили някога живота им на речните вълни. Взели ги при себе си и до края на живота си ги обграждали с истинска синовна обич и грижи.

[1] Капелан (лат.) — Помощник на свещеника у католиците. — Б.пр. ↑

[2] Тур — вид диво говедо. — Б.пр. ↑

СВЕЩЕНИКЪТ СКЪПЕРНИК И ХИТРИЯТ ВАЛЕК

Един много стиснат и алчен свещеник, когато наемал някой ратай, му обещавал хубава заплата и храна, но при условие, че докато е на служба при него, ще бъде доволен от всичко и няма да захвърли работата си преди уречения срок.

— Трябва да знаеш, мили момко — поучавал свещеникът новия си ратай, — че всеки честен и почтен човек е длъжен съвестно да изпълнява задълженията, които е поел, и да не трови живота на ближния си за щяло и нещяло. Това правило задължава и двама ни, а който го наруши, за наказание ще получи дващсет и пет камшика.

Доверявайки се на възвишените слова на свещеника, простодушните ратаи приемали условията му, но нито един от тях не можел да ги изпълни, макар и най-искрено да желал това. След време свещеникът започвал умишлено да ги мори с глад и да ги товари с допълнителна работа, за да предизвика у тях недоволство, та да им удари дващсет и пет камшика и да не им плати. По такъв подъл начин достопочтеният свещеник дълги години използвал безплатно труда на наивните и доверчиви хора, докато най-сетне не попаднал на хитрия Валек, който му върнал тъпкано за всичко.

Случило се така, че същият този Валек хванал в езерото една голяма щука и я занесъл да я продаде на свещеника. Скъперникът я купил на безценица, а като се вгледал във високия и силен момък, му предложил да остане на служба при него, защото преди няколко дни бил отпратил поредния си безплатен ратай. Валек приел неговите условия и начаса се заловил за работа. Макар че работел по-пъргаво и старателно от всички досегашни ратаи, господарят го хранил много лошо, а понякога изобщо забравял да му даде ядене.

Валек често бил преуморен и червата му куркали от глад, но продължавал да работи с желание и все пресмятал на глас какво ще си купи с парите, които ще получи от свещеника след изтичането на уречения срок.

Научили за това ратаите, служили при свещеника преди него, и започнали да му се подиграват, че и той като тях вместо пари за труда си ще получи от своя благодетел само двајсет и пет хубави камшика.

— Мигар е истина това, което казвате за моя господар? — не вярвал Валек. — Не е възможно така да се подиграва с хората.

— Щом не ни вярваш — рекъл му един от ратаите, — погледни гърба на Бартек. — Още не са му зараснали раните след заплатата, която получи от тоя благодетел.

Недоверчивият Валек помолил Бартек да му покаже гърба си, а като видял сините следи от камшиците, плюнал и решително рекъл:

— Не искам такова възнаграждение за моя труд. Ако господарят още сега не ми плати за уговорената работа, ще го надхитря и в най-скоро време сам ще си я изплатя.

— Ама че си глупав! — презрително му отвърнали ратаите. — Много по-умни от тебе са се опитвали да го надхитрят и не са успявали. Това, което сега прави с тебе, е още нищо. Щом свършиш най-належащата работа на нивата и в гората, ще започне така да те измъчва, че няма да издържиш и ще му кажеш нещо накриво. Тогава господарят ще те спипа, че си недоволен от работата, и след като ти удари двајсет и пет камшика, ще те изгони. Затова те съветваме: бягай от него, докато е време!

Валек не избягал от свещеника, но още същия ден го помолил предварително да му заплати за работата, за да си купи кожух и обувки за зимата.

— Че до зимата е още далече — прекъснал го свещеникът. — Да не си недоволен, че ти отказвам? — подпитал го коварно той.

— А не, господарю! — усмихнал се Валек, но в душата си решил, колкото се може по-скоро, да накара свещеника да прояви недоволство от него.

На другия ден, още преди да се е развиделило, господарят го изпратил на полето и му заповядал до вечерта да изоре две големи ниви. Валек орал само до пладне, а като видял, че онзи не му изпраща нито закуска, нито обяд, спрял да работи, седнал край пътя и започнал да мисли какъв номер да му скрои.

По едно време видял, че по пътя се задават касапи, които карали месо в града. Спрял ги и ги попитал не искат ли да купят от него двата вола.

— Ако ги продадеш евтино, ще ги купим — отвърнали те.

— Дайте ми по един талер за всеки от тях, като прибавите и две волски опашки, иначе няма да ги продам — рекъл Валек.

— За какво са ти тези опашки? — учудили се касапите.

— За спомен, че съм имал свои волове — весело им отвърнал ратаят.

Касапите тутакси му заплатили два талера, защото воловете, макар и мършави, стрували повече, дали му от колата си две опашки и си заминали. Тогава Валек отишъл в чифликчийската ливада, която била до нивата на свещеника, и закопал двете опашки в земята така, че само кранчетата им стърчали над тревата. После изтичал до кръчмата, където се наял и напил до насита. Привечер се върнал вкъщи и започнал да се усуква около свещеника.

— Е, какво стана, изора ли всичко? — попитал го светият отец.

— Не успях — рекъл Валек, — защото гладните волове се измъкнаха от работа и се втурнаха да пасат в чифликчийската ливада.

— Умни добичета — усмихнал се свещеникът, — знаят, че в цялата околност няма по-хубава трева от тази. Само че защо не пазиш воловете, да не ги хванат хората на чифликчията?

— Не се бойте, господарю, няма да ги хванат, защото никой няма да ги забележи — засмял се Валек. — Като не им стигна тревата, изгладнелите добичета се заровиха в земята и сега отгоре се виждат само крайчетата на опашките им.

— Лъжеш, глупако, това е невъзможно — промърморил свещеникът.

— Щом не ми вярвате, господарю, идете на ливадата и ще видите, че говоря истината — убедително казал Валек.

Отишъл свещеникът на ливадата и подир малко се върнал, носейки двете опашки.

— Какво си направил, негоднико! — крещял той на Валек. — Съсипал си ми воловете.

— Ха, вижда се, че здравата сте теглили, щом сте им откъснали опашките! Трябваше да ги почакате да се наядат и те сами щяха да излязат от земята. Ама вие да не сте нещо недоволен от мене, господарю? — попитал уж плахо ратаят.

— А, не — отвърнал скъперникът, потискайки злобата си, и си тръгнал към къщи, като си мърморел под носа: — Ще ми паднеш в

ръчичките, кучи сине, и скоро така ще ти нашаря гърба, че...

От следващия ден той започнал още повече да мъчи Валек и все го питал:

— Е, какво, братле, доволен ли си от мене?

А Валек стискал зъби и отговарял покорно, че е много доволен.

Така двамината се борели чак до есента, когато енориашите започнали да колят свинете. Надонесли на свещеника огромно количество шунка и салами. Той обичал салама добре опушен и натрит с чесън. Затова заповядал на Валек да накладе огън от хвойна и да опуши салама в комина, като преди това добре го натрие с чесън.

— Само гледай, лакомийо такава, да не откраднеш някое късче салам, защото ще те напердаша! — предупредил го сурово.

Наклат Валек огън от хвойнови съчки, но вместо свинския салам натикал в комина кучето на свещеника, на което викали Саламчо, понеже било дебеличко и продълговато.

Като се поопърлило малко, кучето изскочило от комина и запитало, скимтейки, към нивята.

— Какво му стана на кучето, та хукна като опарено? — учудил се свещеникът.

— Не знам — рекъл Валек, — направих всичко, както ми наредихте. Натрих го с чесън и го натиках в комина, за да се опуши. Виновен съм само, че не го затворих и избяга.

— Ах ти, глупако, сега ще те...

— Да не би да сте недоволен от мене, господарю, може би с нещо не съм ви угодил? — подхванал Валек. — Ако е така, тогава...

— А не, не — прекъснал го благо свещеникът, — доволен съм, само тичай след кучето, хвани го и го доведи вкъщи.

— Страх го е от мене и няма да ми даде да го хвана — казал загрижен Валек.

— Вземи тогава малко салам и го примами — посъветвал го свещеникът.

Грабнал Валек две парчета салам, изтичал на нивата, седнал на една бразда и здравата си похапнал, а после, без да бърза, се прибрал в къщата на свещеника и чакал, докато кучето само се върне. Щом си дошло, го хванал и понечил отново да го натика в комина, но то така се разскимтяло, че господарят дотичал и му заповядал да го пусне.

На другия ден привечер дошли на гости свещениците от съседните енории и още от вратата се развикали:

— Преподобни отче, пригответи ни някаква хубава вечеря! Само не ни гощавай със салам, че вече не можем да го гледаме. От една седмица, сигурно като и тебе, енорияшите само със салам ни даряват.

— С какво по-хубаво мога да ви нагостя? Нали знаете, че съм беден човек — заусуквал го скъперникът.

— Не лъжи — смеели се преподобните отци. — Съседите знаят кой как живее. Нареди да заколят един овен или поне теле.

Излязъл свещеникът в пруста, извикал Валек и тихичко му рекъл:

— Иди в кошарата, избери най-мършавия овен и го заколи!

Отишъл Валек в кошарата, започнал да търси най-мършавия овен и намерил не един, ами шест такива, на които ребрата им се броели.

Заклал ги, изпекъл ги, сетне ги донесъл в стаята, където седели гостите и ги поканил:

— Яжте, скъпи гости, хапнете си! Заклах за всеки от вас по един овен, за да споменавате с добро моя господар.

Тогава свещеникът вече не издържал.

— Ах ти, мошенико, съсипа ми цялото стадо! — викнал той по него.

— Ама вие да не би да сте недоволен от мене? — попитал Валек.

— Че как мога да бъда доволен, като съсипа воловете, опърли кучето, сега затри толкова овни! Да върви по дяволите такъв ратай като тебе, марш отгук! — крещял свещеникът.

— Ей сега ще си отида, но ми платете за работата, а аз ще ви отброя...

— Камшиците! — избухнали в смях гостите, защото знаели при какви условия свещеникът наемал ратаите си.

Видял скъперникът, че е загубил и е попаднал в собствената си клопка. Опитвал се да се измъкне от нея, като обяснявал на Валек, че е нечувана дързост прост ратай да позори свещеническото расо.

— Ами съблечи го, отче, и тогава ратаят ще ти нашари гърба, без да накърнява свещеническото ти достойнство — подигравателно го съветвали колегите му, доволни, че най-сетне се е намерил някой да отучи този скъперник и хитрец от недостойните му номера.

Тогава свещеникът обърнал другия край.

— Мили Валущ, през цялото време живяхме в мир и съгласие и не ни подобава да се разделим с лошо. Ще ти платя всичко, което ти се полага, и върви, където щеш.

— Съгласен съм — рекъл Валек, — но за това, че ви опрощавам камшиците, освен заплатата ще ми дадете нов кожух и обувки, че зимата вече чука на вратата.

Ще, не ще, свещеникът му платил за цяла година, дал му кожух и нови обувки и тогава Валек, като се поклонил на господаря си и на гостите, тръгнал весел и щастлив по широкия свят да си търси нова, по-хубава работа.

СЕЛЯНИНЪТ, КОЙТО ИЗБРАЛ СМЪРТТА ЗА КРЪСТНИЦА

На един много беден селянин, който имал пет деца, му се родило и шесто. Когато дошло време да го кръстят, той не можал да намери в цялото село кръстници за детето си, защото никой не искал да се сроди с такъв сиромаш. Най-накрая успял да уговори клисаря да му държи детето при кръщенето. Но откъде да намери кръстница, като всички жени в селото му отказвали? Нямало друг изход освен да търси извън своето село.

Тръгнал по пътя, като внимателно се вглеждал няма ли да срещне някоя добра жена, та макар и просякиня. Бил изминал вече няколко мили^[1], но като напук не срещнал нито един подходящ човек. Изморен, гладен и угрижен, селянинът седнал на един крайпътен камък и горчиво заоплаквал злочестата си съдба. Изведнъж усетил, че някой леко го хванал за рамото и чул зад гърба си звънлив глас:

— Не тъжи, добри човече, аз ще ти стана кръстница!

Озърнал се беднякът и що да види — от дясната му страна стои прекрасно създание в бяло, дълго до земята наметало. Той му се поклонил и рекъл:

— Бог да те възнагради за хубавите думи, но кажи ми кой си ти?

— Аз съм твоят ангел-хранител — отвърнало създанието.

Помислил селянинът, помислил, па накрая любезно, но решително рекъл:

— Благодаря ти за доброто желание, ала няма да я бъде тая работа.

— Че защо? — учудил се ангелът.

— Толкова години гледаше с безразличие моята сиромашия и нито веднъж не ми помогна. Значи си несправедлив, а на мен не ми трябва такава кръстница.

Засрамил се ангелът и си отишъл, а селянинът продължил по-нататък. Вървял, вървял, но не срещнал никого, когото би могъл да покани за кръстница. Печален и огорчен от това, че няма късмет и че

загубил толкова време, решил да се върне къщи. Понеже вече се било мръкнало, си тръгнал не по пътя, а направо през полята и ливадите, за да се прибере преди настъпването на нощта. На едно място трябвало да се мине през някакви тресавища и блатата. Не щеш ли, когато вече бил на отсрещната страна, селянинът чул, че някой го вика:

— Ей, човече, смили се и ми помогни да се измъкна от това тресавище!

Огледал се той и видял една стара, мършава жена, която била затънала до колене в рядката тиня и не можела да се помръдне. Трудно му било да гази през блатото, но ѝ се притекъл на помощ, защото имал добро сърце и го боляло от чуждото нещастие. Зачудил се само защо преди това не бил забелязал старицата. Приближил се до нея, поздравил я учтиво и рекъл:

— Ще те взема на гръб, бабо, защото ще ми е по-лесно да те пренеса, отколкото да те изведа оттук.

Старицата тозчас скочила на гръба му. Носел я сиромахът и я съжалявал в душата си, защото усещал, че тя е само кожа и кости. Когато стъпили на твърда земя, селянинът я попитал накъде се е запътила.

— Бързам до съседното село, имам малко работа там — отвърнала старицата.

— Бабо, а не можеш ли да дойдеш у нас поне за половин ден и да ми държиш детето при кръщаването? — помолил я беднякът.

— Не мога да ти откажа, но не зная ще искаш ли да ти стана кръстница, като разбереш коя съм — рекла старицата и без да дочака неговия въпрос, му казала: — Аз съм Смъртта.

Като чул с кого си има работа, селянинът ни най-малко не се изплашил. Само си свалил шапката, поклонил се доземи и тържествено рекъл:

— Уважаема госпожо, много ви моля да станете кръстница на моето дете!

— Виждам, че хич не те е страх от мене — казала Смъртта, като зачудено поклатила глава.

— Че от какво да се страхувам! — отвърнал сиромахът, свивайки рамене. — Рано или късно, волю-неволю всеки човек ще трябва да се срещне с тебе. Какво ще ми навреди това, че някога ще те видя втори

път, но вече кат' добра позната? А дотогава ще се гордея, че никой на света няма такава кръстница.

— Толкова ли ти харесвам? — засмяла се Смъртта. — Много бих искала да зная защо.

— Защото си най-справедливата в целия свят и се отнасяш еднакво и към краля, и към бедняка. За това те ценя и те уважавам — убеждавал я селянинът.

— Добре тогава, ще ти стана кръстница — съгласила се Смъртта. — Покани гости за утре и не се грижи за нищо. Моя работа е кръщенето да мине весело и богато. Но те моля да не казваш на никого коя съм, иначе всички хора ще избягат от селото.

Селянинът ѝ се закле да запази тайна, а когато пристигнали, казал на жена си, че е взел за кръстница една странница, която срещнал по пътя.

На другата сутрин Смъртта дала на бедняка една шепа дукати. Наредила му да плати на попа и органиста и да купи толкова ядене и пиене, че да стигне за цялото село. Селянинът бързо уредил каквото било нужно за кръщенето, защото при вида на дукатите всички се надпреварвали да му услужват.

На гощавката след кръщенето имало много гости, защото всички били любопитни да разберат откъде бедният селянин си е взел такава богата кръстница.

А Смъртта, макар и да нямала вид на много богата, внушавала на всички почитание с достойнството и сериозността, които излъчвала.

— Каква знатна госпожа! — шепнели си гостите и завиждали на сиромаша, че има такава кръстница.

След като всички се разотишли, Смъртта попитала селянина какво би искал за спомен от сродяването си с нея. Когато той се замислил и се забавил с отговора, тя му предложила, ако иска, да го прибере на оня свят чак след сто години.

— А, пази боже! — изплашил се селянинът. — Та още толкова години да се мъча в тая сиромашия! Бъди така добра да дойдеш да ме вземеш след двайсет и пет години. Тогава децата ми вече ще са порасли и годни за работа и аз спокойно ще се простя с живота.

— Добре — съгласила се Смъртта. — Ще дойда да те прибера точно след двайсет и пет години. А през това време, за да не те мъчи сиромашията, слушай внимателно какво ще ти кажа. Ще направя така

— продължила тя, — че ще станеш прочут лекар и ще печелиш много пари.

Разгласи сред хората, че можеш да лекуваш всякакви болести. Когато те извикат при болния, прегледай го само привидно, а всъщност гледай къде стоя аз. Ако ме видиш в ъгъла на стаята, ще оздравее за една седмица; ако стоя при краката му, да знаеш, че ще оздравее след месец. Но ако ме видиш до възглавницата — то този човек скоро ще умре.

След като изрекла това, Смъртта се сбогувала със селянина и изчезнала.

Няколко дни след това беднякът научил, че в съседното село се е разболял един богат господар и отишъл да го излекува. Като видял, че Смъртта стои до краката на болния, той го прегледал, опипал го, сетне прошепнал нещо над него и заявил, че след един месец болният ще бъде здрав като камък.

И наистина болният оздравял след един месец, а селянинът веднага си спечелил славата на голям лекар. Оттогава все по-често го викали и не след дълго едва смогвал да лекува болните. А понеже след време научили за него и в богатите господарски къщи, където със същия успех лекувал или предсказвал смъртта на болните, нищо чудно, че от година на година ставал все по-заможен и състоятелен.

След двайсет години лечителство той вече бил много богат, но въпреки това от ден на ден ставал все по-тъжен и мрачен. Като виждали това, жена му и децата все го разпитвали какво му е, но за да се отърве, той им отговарял каквото му дойде наум. Тъжен бил, защото знаел, че скоро трябва да се прости с живота. Харесало му да живее в охолство и не му се умирало.

Тогава започнал да си блъска главата как да си продължи живота след определения от Смъртта срок. Мислил, мислил и накрая измислил начин да се измъкне. Поръчал си при шлосера легло с пети крак по средата. Като се дръпнела една ръчка, леглото можело да се върти на всички страни. След като вече притежавал такъв хитро измайсторен креват, селянинът се радвал, че когато Смъртта застане до възглавницата му, той бързо ще се обърне с краката към нея. Затова много по-спокойно очаквал деня, в който според уговорката, тя трябвало да го отнесе на оня свят.

Когато най-сетне Смъртта дошла и се приближила до главата му, селянинът натиснал ръчката и мигновено се обърнал с краката към нея. Смъртта се смаяла, отдръпнала се от кревата и като се огледала наоколо, рекла с усмивка:

— Хитро си го измислил, куме. Няма да те гоня, защото нито съм вятърничав човек, нито пумпал, а сериозна и солидна жена.

— Значи ще живея по-дълго? — зарадвал се селянинът.

— Живей си и триста години, ако искаш, а може и повече, докато не се смиля над тебе — отвърнала Смъртта. — Но размисли — добавила зловещо тя, — че от този миг не можеш вече да се представяш за лекар. Ще се свърши лесната ти печалба, а натрупаното богатство няма да ти стигне за дълго време. Знай също така, че с течение на времето ще ставаш все по-безсилен, безпомощен и самотен старец. Всичките ти роднини, познати и приятели ще измрат, а ти ще останеш сам, неразбран от никого и никому ненужен. Казвам ти тези неща, за да знаеш какво бъдеще си си приготвил с твоето изобретение — казала Смъртта и си тръгнала.

Когато вече излизала от стаята, селянинът рипнал от леглото и извикал:

— Чакай, кръстнице, ще дойда с тебе, защото разбрах какво ме очаква, ако живея толкова дълго!

Смъртта го почакала, а когато изтичал при нея, го притиснала до кокалестата си гръд и го отнесла на оня свят.

[1] Миля (лат. *milia* „хиляда“) — Пътна мярка за дължина с различни размери в отделните държави, (напр. във Великобритания и САЩ — 1835 м) — Б.пр. ↑

СТАРИЯТ КРАЛ, МЛАДАТА КНЯГИНЯ И ХРАБРИЯТ РИЦАР

Един много богат, но не особено умен крал започнал да мисли за женитба едва тогава, когато брадата му се посребрила, а лицето му заприличало на добре изсушена ябълка. Въпреки това решил да се ожени за някоя млада и много красива княгиня. Започнал да посещава съседните монарси, които имали млади и хубави дъщери за женене и да иска ръката им. Но какво да се прави, на нито една от тях и през ум не ѝ минавало да се ожени за такъв немощен старец.

Кралят обаче се заинатил и не искал да се откаже от това, което си бил наумил. Той научил от някакви странстващи музиканти, че на остров Арос, в Лемурийско море, живее княгиня, каквато търси. Извикал при себе си няколко от своите най-хитри и речовити сенатори и им заповядал: заминете при нея и я уговорете да зареже острова си и да се омъжи за мене.

Предупредил ги, че ако не изпълнят заповедта му, ще ги лиши от сан и ще ги изпрати на най-черната работа.

Като чули заповедта и предупреждението на краля, сенаторите се разтревожили, защото било повече от сигурно, че тази млада, красива и необикновено богата княгиня ще ги отпрати с празни ръце. Не смеели обаче да се противят на волята на своя господар, нито да му кажат какво мислят за неговата нелепа прищявка. Взели от хазната една торба пари и се отправили към острова. През целия път пратениците си блъскали главата как да склонят княгинята да се омъжи за краля. След дълги спорове и размисли, решили да я излъжат, когато ѝ описват възрастта, фигурата и лицето на своя господар.

— Ако трябва, ще ѝ се закълнем, че е красив и весел като нея — решили единодушно те.

Надеждата, че може би ще успеят някак да измамат младата и — както предполагали — неопитна княгиня и по такъв начин няма да изпаднат в немилост пред краля, облекчавала мъчителното и продължително пътуване. Не е лесна работа да се изминат хиляди

мили през непознати страни и морета. Достойните господа здравата се намъчили, докато стигнали до острова на княгинята.

Понеже дворецът ѝ се намирал близо до пристанището, сенаторите се запътили към него веднага щом слезли от парахода. Там се представили на управителя, като му казали от чие име искат да говорят с княгинята и помолили лично тя да ги приеме и изслуша.

— Господарката ще ви приеме след два-три часа, когато се върне от сутрешната си разходка. А в това време, уважаеми господа, заповядайте при мене да похапнете и да си починете — любезно ги поканил управителят.

Сенаторите му поблагодарили за любезността и веднага го последвали. А той нарочно ги водел през най-представителните зали и покои, обзаведени с такъв разкош, какъвто досега никъде не били срещали. Накъдето и да погледнели, навсякъде се виждали мрамори, кристали, златни и сребърни съдове, извезани с бисер гоблени, килими, по-пъстри от осеяна с цветя ливада, тапицерии от дамаска, прекрасни скулптури и картини. Това огромно богатство, струпано в двореца на княгинята, така ги смаяло, че започнали да се съмняват в успешния край на своята мисия.

След като се нахранили и изпили по няколко чаши превъзходно вино, сенаторите малко се поободрили и вече с по-ведри лица се отправили към тронната зала, за да разговарят с княгинята. Ала след малко се разтревожили и омърлушили още повече от преди, защото управителят тихо им прошепнал:

— Уважаеми господа, искам да ви обърна внимание на пауна, който дреме в краката на княгинята. Предупреждавам ви, че ако чуе и най-малката лъжа, се буди и издава пронизителни крясъци.

„Брей, спукана ни е работата — помислили си сенаторите. — Няма да можем да измамим княгинята, защото заради този паун ще трябва да ѝ кажем истината.“

Затова, като я уговаряли да се омъжи за техния крал, те вече не се стараели да говорят красиво и да описват възрастта и външността му невярно. Нищо чудно, че княгинята им отказала. Но като видяла колко се опечалили от нейния отказ, ги утешила със следните думи:

— Уважаеми господа, моля ви, съгласно обичая на моята страна, да ми гостувате няколко дни и да приемете някои дребни подаръци за спомен.

С тези думи тя се сбогувала със злополучните сватовници с чаровна усмивка и като ги оставила на грижите на управителя, напуснала залата.

Три дни и три нощи траяло угощението, което устроил за тях предвидливият управител. После още толкова дни ги развеждал из целия остров, като им показал всички богатства и забележителности. А когато си заминавали, дал на всекиго по няколко големи, тежки вързопи, без да им каже какво има вътре. Изпратил ги чак до палубата на парахода, а разделяйки се с тях, чистосърдечно им признал, че казаното за пауна не било вярно, защото това бил обикновен паун, и то препариран.

— Много лошо ни изигра този хитрец — ядосвали се сенаторите, след като управителят си тръгнал.

— Дявол знае дали в тия вързопи, които ни подари, не е наслагал някакви вехтории.

Но когато ги разопаковали, намерили в тях скъпи кожени палта, килими, златни чаши, пръстени, фиби, украсени със скъпоценни камъни, и кесии, пълни с дукати. Зарадвали се те, че има с какво да изтрият сълзите си, ако след завръщането изпаднат в немилост. Но понеже не били сигурни дали кралят няма да им отнеме даровете от княгинята, започнали да се съветват какво да правят, за да не ги загубят. Съветвали се, съветвали и най-накрая решили да не се връщат при краля, а да се заселят в някоя друга страна.

И така, след като прекосили благополучно морето, те заживели в една чужда страна и оттам изпратили на краля оскърбително писмо, в което се подигравали на неговата нелепа прищявка и заявявали, че не желаят повече да му служат.

Когато получил писмото, кралят се разтреперал от гняв и възмущение, но не се отказал от намерението да се ожени за княгинята. Напротив, още повече се заинатил да постигне своето. Извикал при себе си най-храбрия рицар от своята дружина и му казал:

— Ще заминеш при тази княгиня и прави-струвай, но трябва да я доведеш при мене. Обаче запомни, че ако не изпълниш заповедта ми или последваш примера на сенаторите предатели, ще заповядам да отсекаат главата на сестра ти.

След тези думи той дал на рицаря две хиляди дуката за из път и един подарък за княгинята — огромен пръстен с диамант.

Като се върнал вкъщи, рицарят казал на сестра си защо го е викал кралят, но не повторил заплахата му. Стягал се за път и се преструвал на весел, макар че от време на време сърцето му се свивало от тревога при мисълта какво ще стане с любимата му сестра, ако не доведе княгинята. Успокоявало го само това, че в най-лошия случай ще помоли краля да отсече неговата глава, а не на невинната девойка.

„Та аз от малък му служа вярно, би трябвало да уважи молбата ми“ — мислел си с горчивина той.

Вървял рицарят към най-близкото пристанище, придружаван от двама оръженосци, и през цялото време си мислел как да изпълни заповедта на краля.

„Няма да отвличам княгинята насила, защото не съм див татарин, а рицар. Да лъжа не умея, тогава как ще я уговоря да изостави острова си и да замине с мене?“ — размишлявал угрижен той.

И сигурно нямало да изпълни заповедта на краля, ако не му бил помогнал случаят. Като минавал веднъж през една гъста гора, рицарят чул пред себе си силни крясъци, проклетия, плачливи стонове и викове за помощ. Приближил до мястото, откъдето се чували гласовете, и видял банда от въоръжени със сопи нехранимайковци, наобиколила няколко души край три добре натоварени каруци. Разбрал рицарят, че някакви пътници са нападнати от разбойници и тутакси се втурнал да ги спасява. Ала разбойниците не искали да се откажат от плячката.

Като разчитали на своето числено превъзходство, яростно се нахвърлили върху рицаря и неговите оръженосци. Повече от половин час траяла битката, докато разбойниците бъдат победени. Тогава към рицаря се приближил собственикът на каруците, паднал на колене и поблагодарил за това, че са му спасили живота и стоката.

— Аз съм търговец и цялото си състояние съм вложил в тая стока, с която тръгнах за далечни страни. Ако не ме бяхте спасили, щях да стана сетен сиромас и кой знае дали семейството ми нямаше да осиротее.

— Щом сте тръгнали за далечни страни, значи засега сме в една посока, тъй като аз също отивам към пристанището — казал рицарят.

— Тогава ми позволете, благородни господине, да вървя след вас, за да стигна до пристанището без никакви премеждия — любезно го помолил търговецът.

— Добре — съгласил се рицарят.

За да се отблагодари на спътника си, че го е спасил и че го охранява по пътя, търговецът го забавлявал през почивките, като му разказвал за задморските страни и техните жители. Но рицарят, зает със своите грижи, го слушал мълчаливо и с безразличие. Чак когато търговецът му казал, че е бил на остров Арос и е разговарял с неговата владетелка, той се оживил и започнал подробно да го разпитва за възрастта, красотата и богатството на княгинята.

— Тя е богата господарка с невиджана красота — уверявал го търговецът.

От този момент момъкът все по-често се впускал в разговори за княгинята, а най-накрая открил на спътника си за какво отива при нея.

— Трудна работа, но не безнадеждна — отвърнал търговецът, след като изслушал това, което му доверил рицарят.

— Не е ли безнадеждна? — зарадвал се кралският пратеник. — Тогава посъветвайте ме, мили човече, какво да правя, за да изпълня заповедта на краля.

Дълго мислил търговецът и накрая отвърнал:

— Благородни господине, вие ме спасихте от беда, затова ще ви помогна да се измъкнете от тая каша, в която кралят ви е забъркал с капризите си. Ще замина при княгинята и ще я подмамя на моя кораб...

— Е, и какво ще правим после? — нямал търпение рицарят.

— Ще я докараме до нашето пристанище, а за останалото друг да му мисли — безгрижно отвърнал търговецът.

Напразно момъкът го разпитвал как княгинята ще бъде подмамена на непознатия за нея кораб. На всички въпроси спътникът му отговарял еднакво:

— Когато се сдобия с необходимата стока, ще ви кажа какво съм решил. А дотогава си мислете за хубави неща и ми вярвайте, че няма да ви подведа.

Рицарят му повярвал и като стигнали до пристанището, двамата отседнали в една гостилница. Виждали се и разговаряли само преди да си легнат, защото търговецът от ранни зори до късна вечер тичал из града, продавал стока и купувал нова. Ала не казвал какво купува, само загадъчно се усмихвал.

Рицарят седял самотен в гостилницата, защото по съвета на търговеца бил отпратил двамата оръженосци и размишлявал какво ли

ще му донесат следващите дни. Веднъж, за да се откъсне от тъжните мисли, той отишъл в града. Като минавал през главния площад, съгледал тъпа зяпачи, които се кривели и подигравали на един беловлас старец, привързан към позорния стълб.

— За какво е осъден на поругание този човек? — попитал момъкът няколко минавачи.

— Ами взел назаем голяма сума от лихваря и не му ги върнал в определения срок. Негодник и мошеник е той — отвърнал един от тях.

— Не е вярно — възразил друг, след което тъжно добавил: — Повярвайте ми, господине, това е един много благороден и почтен човек, но какво да се прави, като нещастieto непрестанно го преследва. Неотдавна чумата отнесе жена му и сина му. Скоро след това пожар унищожил къщата и всичко, което имаше в нея. Някогашните му приятели също го подведоха и ето че ще отиде в затвора за неизплатени дългове. Бог знае колко години ще лежи там, а през това време гладът и подигравките ще съсипят внучката му.

При тези думи той посочил едно мъничко момиченце, сгушено в краката на злочестия длъжник.

Вгледал се внимателно рицарят в момиченцето и едва не извикал от почуда. То така поразително приличало на любимата му сестра, че и най-набитото око не би могло да забележи каквато и да било разлика в чертите на техните лица.

„Трябва да я спася“ — решил той. Приближил се до вързания на позорния стълб старец и дружелюбно го попитал:

— Ще позволите ли, благородни господине, да се погрижа за вашата внучка? Ще я изпратя при моята сестра, тя няма да пожали хляба си за нея, нито пък ще я претовари с много работа.

— Бог да ви възнагради, благородни рицарю, че се смилихте над това сираче, но се съмнявам, дали лихварят ще ми позволи да ви я дам — отвърнал старецът с изпълнен с болка глас.

— А защо да не ми позволи? — извикал смаяният момък.

— Според нашите закони той може да я задържи при себе си като робиня и дори да я продаде — простенал клетникът. — Но поговорете с него, може да се съгласи...

— А къде да го намеря?

— Ако искате, веднага ще го извикам — предложил с готовност слугата, който пазел стареца.

— Ами извикай го, само по-бързо! — заповядал рицарят на пазача и му подхвърлил един талер.

Изтичал слугата при лихваря и веднага го довел на пазара. Но когато рицарят му казал, че иска да вземе със себе си внучката на неговия длъжник, лихварят, позовавайки се на закона, смирено заявил, че няма нищо против, стига старецът или някой от неговите приятели да му върне дължимата сума.

— Докато не си получа парите, няма да си помръдна пръста за този мошеник.

— Тогава аз ще платя дълга му — рекъл рицарят, като погледнал презрително скъперника и рязко го попитал: — Казвай колко ти дължи?

— Само две хиляди дуката — отвърнал лихварят и се поклонил доземи.

Момъкът свалил от кръста си тежката кесия, хвърлил му я и рекъл:

— Вземи колкото ти се полагат и веднага дай разписка на длъжника!

Дълго и старателно лихварят броил съдържанието на кесията. Рицарят имал доста време да премисли добре ли е постъпил, като е дал всичките си пари, за да измъкне стареца от ноктите на този алчен човек.

„Сега с какво ще платя по-нататъшното си пътуване до княгинята? — замислил се със закъснение той. — От състрадание платих дълга на този старец, а сега сам ще трябва да моля моя спътник — търговеца, да ми даде назаем. Ами ако ми откаже, какво ще правя?“

Ето защо рицарят бил умърлушен, като взимал от лихваря празната си кесия и разписката на длъжника. Връчил я на стареца и му рекъл малко сухо: — Връщам ви свободата и честта. Дано ви донесат по-голямо щастие от преди.

Едва изрекъл тези думи и усетил топло, нежно докосване. Момиченцето му било целунало ръката и безмълвно му благодаряло за избавлението. Рицарят го подхванал под мишниците и го приближил към лицето си. Когато надникнал в щастливите му, изпълнени с благодарност очи, се уверил, че е постъпил добре, като е отпъдил тъгата от него и е възвърнал вярата му в доброто.

„Усмивката на това дете струва повече от две хиляди дуката“ — помислил си той и с разведрено лице прегърнал момиченцето, а сетне се заприказвал със стареца, като го разпитвал какво смята да прави.

— Ще се заловя пак с онова, над което упорито се трудя от десетина години, а ако то излезе успешно, ще се прославя и ще стана много богат човек — отвърнал старецът.

Като видял, че на рицаря не му е много ясно за какво става дума, обяснил, че е изобретил машина, която може да повдигне и пренесе от едно място на друго и най-големия товар, та дори и цяла сграда.

— Дай боже час по-скоро да завършите започнатата работа — от сърце му пожелал момъкът, сетне се сбогувал с него и с момиченцето и се върнал в гостилницата, доволен от себе си и от целия свят.

В гостилницата заварил търговеца, който му казал, че след ден-два ще отплуват към острова.

— Вече се сдобих с всичко, което исках да купя, наех кораб и опитни гребци — рекъл доволен той. — Добре че сте тук, защото всеки момент може да дойде капитанът на кораба за уговорените пари, а аз вече нямам.

При споменаването за пари рицарят се натъжил и безпомощно въздъхнал.

Забелязал това търговецът и понеже си помислил, че пратеникът иска да го накара да поеме всички разноски по пътуването, попитал хапливо:

— Да не би кралят да ви е пратил на такъв далечен път без никакви средства?

— Ами — възразил рицарят. — Даде ми две хиляди дуката.

— Тогава защо ви се свидят парите, с които трябва да си платим плаването? — промърморил търговецът.

Засегнал се рицарят, че го подозират в скъперничество. Понечил да наругае спътника си за обидните думи, но се въздържал и му разправил за какво е изхарчил дадените му от краля пари.

— Зная, че лошо направих, като дадох всичките си пари, но нещастieto на стареца и сълзите на неговата внучка така ме покъртиха, че сторих това, без да се замисля.

— Добре или зле сте постъпили, бъдещето ще покаже — рекъл търговецът. — А сега помислете какво да направим, за да не останем насред пътя.

Рицарят помислил минута-две и изведнъж радостно извикал:

— Ще имаме пари и за капитана на кораба, и за моряците — ще си продам коня и рицарските доспехи!

— Ще си продадете доспехите и коня? — смаял се търговецът.

— Та нали няма да воювам с княгинята, а и по морето не мога да яздя на кон — отвърнал със смях рицарят. — Не се чудете, а ми помогнете да намеря купувач.

Изтичал търговецът в града и не след дълго се върнал с един оръжейник, който, щом огледал доспехите, веднага сложил на масата точно две хиляди дуката. Коня пък купил собственикът на гостилницата за хиляда дуката.

Развеселил се търговецът, като видял толкова пари, и започнал да обяснява на спътника си как ще подмами княгинята на кораба.

— Известно е — рекъл, — че всички жители на остров Арос имат много сребро, злато, кожи и скъпоценни камъни. Затова пък платовете за тях са такава рядкост, че само единици имат по някоя и друга дреха. Дори княгинята, макар и да е толкова богата, има едва пет рокли и много си ги пази. Аз купих стотина изящни рокли с различна кройка и цветове и ще ги закараме на острова. Като пристигнем, ще отида при княгинята и ще я помоля да дойде на нашия кораб да види дрехите. Главата си давам, уважаеми рицарю — продължил той с дяволита усмивка, — че нито една жена не може да устои на такава съблазън. Когато княгинята дойде на кораба и започне да мери роклите, ще забрави за целия свят. Тогава ще се отдалечим от брега и ще отплуваме към нашата страна. Докато забележи какво е станало, ще бъдем толкова далече от острова, че никой няма да може да ни догони. Ето по такъв начин ще заведем княгинята при краля.

— Това е много позорен и коварен начин — забелязал рицарят.

— Ако знаете някой по-хубав и по-сигурен от моя, с удоволствие ще се оттегля от тази работа — отвърнал ядосано търговецът. — Но съм сигурен, че иначе нищо няма да постигнете.

— Май че е така — потвърдил момъкът. След като помислил малко, рекъл примирително: — Вземи, уважаеми търговецо, всичките пари и се разпореждай с тях, както искаш. Аз също ще бъда на твое разположение дотогава, докато не отведем княгинята при краля.

Пътуването до острова било дълго и мъчително и нищо чудно, че рицарят с нетърпение чакал момента, когато ще стъпи на твърда земя.

Затова, щом хвърлили котва в някакъв тих залив, за да поправят повредената от бурята мачта, той слязъл от кораба и тръгнал да се разхожда по брега.

На едно място видял някакъв разклонен и гъст храст, отрупан с непознати за него плодове, и му се дощяло да го разгледа отблизо.

Ала колко се зачудил, когато се приближил до храста и забелязал една заклещена в него риба, съвсем различна от тези, които бил виждал през живота си. Тя имала люспи от седеф, коралови хриле, а на главата си израстък, който приличал на корона. Понеже не давала видими признаци на живот, рицарят решил да я вземе на кораба и да я покаже на търговеца. Но едва я взел в ръцете си, когато рибата тихо промълвила:

— Човече, който и да си, смили се над мене и ми помогни да се върна в морето! Бурята ме изхвърли на брега и ме заплете в този храст. Ако не ме спасиш, ще умра от жестока смърт — молела го жално тя.

Рицарят тозчас я отнесъл на брега и я хвърлил в морските гълбини.

Щом сторил това, на повърхността изплували стотици риби и всяка от тях носела в устата си необикновено голяма перла, корал с чудноват цвят или мида, която преливала във всички цветове на дъгата.

— Какво ли означава това рибешко сборище? — рекъл учудено рицарят.

В отговор най-голямата от рибите тържествено заявила:

— Ти спаси нашата кралица, затова ще те дарим с каквото можем. Помни, ако някога ти потрябва нашата помощ, ела на брега и извикай: „Риби, риби, елате при мене!“ и ние веднага ще дойдем.

Като изрекла това, тя доплувала до брега и оставила в краката на рицаря своя дар. Всички други я последвали, а после се скрили в морето.

Доста голямо богатство получил рицарят от рибите — няколко стотици прекрасни перли, една торба корали, като не се смятат мидите и другите скъпоценни дреболии. За своето приключение той разказал само на търговеца, който огледал перлите и казал, че с тях може да купи десет такива доспехи като онези, които бил продал на пристанището. Отбелязал също, че срещата с кралицата на рибите предрича на спътника му голямо щастие.

— Кой знае — говорел му той усмихнат — дали един ден няма да станеш княз, а може би дори и крал.

През останалата част от пътя рицарят нямал никакви други приключения. Когато доплували благополучно до остров Арос, се оказало, че опитният и хитър търговец не е сбъркал в предвижданията си. Само два часа след като съобщил в двореца, че има за продан много прекрасни рокли, на кораба дошла княгинята с придворните си дами.

Търговецът ги посрещнал и ги завел в каютите, където били окачени роклите.

Кой би могъл да опише радостта на жените, когато видели толкова много красиви и богато украсени рокли. Нахвърлили се върху тях като мухи на мед. Оглеждали ги, мерели ги, съветвали се коя е похубава и по-добре ушита. Проверявали здравината на платовете и шевовете, качеството на украшенията и копчетата и всичко това ставало сред такава неразбория, викове, смях, похвали и упреци, че дори не усетили кога корабът се е отдалечил от пристанището и е отплувал в открито море. Забелязали това чак след няколко часа, когато излезли на палубата, натоварени със закупените дрехи.

— Какво става? Къде е нашият остров? — започнали да се вайкат княгинята и нейните дами.

— Успокойте се, уважаеми дами — помолил ги търговецът. — Корабът се откъсна от котвата, а внезапна буря ни отнесе в морето. Щом се смени посоката на вятъра, ще се върнем на острова.

Притихнали княгинята и изплашените дами, но когато след известно време забелязали, че корабът плува в съвсем друга посока, макар че вятърът се е променил, започнали да се вайкат още повече от преди.

Плачели толкова високо и жално, че рицарят решил да не ги мами повече, а да им каже къде ги води.

„Истината, дори и най-лошата, е по-добра от несигурността“ — помислил си той, приближил се до княгинята и тържествено заявил:

— Уважаема госпожице, съжалявам, че ви причиних толкова тревоги и сълзи и че ви отвеждам в моята страна против вашата воля и желание. Но там не ви очаква нищо лошо. Като се омъжите за нашия крал, който е безумно влюбен във вас, ще станете владетелка на кралство, сто пъти по-голямо от вашия остров.

— Ах ти, негоднико — рекла княгинята, — сигурно си пратеник на оня полуразложил се крал, който ми искаше ръката чрез своите сенатори. За нищо на света няма да се омъжа за него!

— Вярно, че нашият крал не е в първа младост, но все още е доста жизнен — защитавал рицарят своя господар. — Всъщност, не е моя работа да съдя за неговите качества и достойнства, вие сама ще ги оцените, а сега благоволете да приемете неговия подарък.

При тези думи той ѝ подал пръстена на краля.

— Махнете го! — извикала княгинята и толкова силно му блъснала ръката, че рицарят изпуснал пръстена в морето.

През следващите два-три дни хубавицата не искала нито да яде, нито да пие, макар че момъкът ѝ носел вкусни ястия и напитки.

„Ако я кара все така, ще загуби силите си или ще умре от глад“ — тревожел се той и попитал спътника си как да я накара да яде.

Търговецът отишъл при княгинята и ѝ казал, че гладът няма да ѝ помогне, а само ще погуби здравето и красотата ѝ.

— Смяташ, че вече съм погрозняла? — обезпокоила се хубавицата.

— О, разбира се, и то доста — излъгал я търговецът.

От този момент княгинята престанала да гладува, а рицарят бил много доволен и не обръщал голямо внимание на това, че продължавала да го нарича негодник. Но когато веднъж го нарекла палач, не издържал и ѝ разказал по какъв начин кралят го е принудил да я отвлече.

— Имам едничко любимо същество на тоя свят и ако не ставаше дума за неговата или моята глава, кълна ви се, госпожице, че не бих се подчинил на кралската заповед — говорел той с жален глас.

— Наистина си бил между чука и наковалнята — прошепнала княгинята и оттогава престанала да го оскърбява.

А рицарят започнал да я избягва. Заръчал на търговеца да се грижи за нея, а той седял по цели дни в каютата си тъжен и замислен. Рядко разговарял със спътника си и с моряците. Самотата си подслаждал, като свирел на лютня, с която не се разделял дори по време на военните походи. Най-обичал да свири нощем на палубата. Тогаво бил сигурен, че само морето го чува и му приглася с тихия шум и пляска на вълните. Така в музика, а от време на време в песен

изливал това, което се било зародило в сърцето му от мига, когато видял княгинята. С една дума, бил влюбен в нея.

Това била една странно нежна, тъжна и нерешителна любов, но толкова силна, че изпълнила цялото му същество. За нищо на света той не би се осмелил да разкаже за своите чувства на когото и да било, а най-малко на княгинята.

Страдал и за нейната бъдеща печална съдба, ако кралят я принуди да се омъжи за него. Че как тя, това красиво цвете, ще живее до един старец, ръководен само от капризите си и от желанието да подчини на своята воля всички, които го заобикалят, независимо какво мислят и чувстват. Упреквал се, че като получил кралската заповед да доведе девойката, не избягал заедно със сестра си, та макар и в някоя недостъпна пустиня. По-добре да е гладен и жаден, отколкото безпомощно да гледа мъките, които клетницата ще търпи, ако се омъжи за краля.

Ето защо не знаел какво да прави и бил вътрешно раздвоен. Избягвал княгинята, защото имал угризения на съвестта, а същевременно се стремил към нея с цялото си сърце и душа. И тъй, когато един ден търговецът му казал, че девойката го е чула да свири и пита не би ли посвирил и на нея, рицарят дълго мислил какво да прави: да ѝ откаже или да се съгласи.

Като го видял, че се колебае, търговецът повдигнал рамене и рекъл:

— Какво ще ви навреди, ако княгинята послуша как свирите и малко се поразвесели? Ако знаехте как плаче от време на време...

Не успял търговецът да довърши мисълта си, а рицарят вече тичал за своята лютня, застанал пред отворената врата на каютата и тихо попитал княгинята:

— Какво желаете да ви изсвирия, уважаема госпожице? Балада или рицарска песен?

— Изсвири ми това, което свиреше миналата нощ — помолила го девойката.

Ударил момъкът по струните веднъж, дважд, за да види настроени ли са както трябва, а после засвирил, без сам да знае какво, но така прекрасно, че княгинята го слушала със затаен дъх и не сваляла очи от него. А и той, колкото пъти я погледнел, или се изчервявал до уши, или пребледнявал като платно. Гледал я така, че хубавицата скоро разбрала

какво става в сърцето му. Тогава ненадейно се обърнала и си отишла. Постъпила така, за да не се издаде, че също го е обикнала и се бори със самата себе си.

Въпреки това продължавала да се държи хладно, а от време на време дори враждебно. Рицарят много страдал и затова се зарадвал, когато след около десетдневно пътуване я довел жива и здрава при краля. После заминал със сестра си в своето имение на село, което се намирало на сто мили от столицата.

Искал да бъде по-далече от княгинята и колкото се може по-бързо да забрави за нея.

Прекарвал времето си в лов и разговори със сестра си или в самотни размишления за приключенията и страданията, които бил преживял. Ала кратка била радостта му от това приятно уединение. Един ден кралят го извикал при себе си и му казал, че княгинята не е съгласна да се омъжи, преди да са направили годещ.

— Но понеже заяви — вайкал се кралят, — че ще се сгоди само с пръстена, който ѝ бях изпратил като подарък, а тя по невнимание го била изпуснала в морето, прави-струвай, но ми го донеси по-бързо.

Девойката наистина била поискала този пръстен, тъй като гледала да отложи женитбата.

Рицарят дръзнал да помоли краля тази работа да бъде възложена на някой добър плувец или ловец на перли, ала оня му креснал:

— Ах ти, нахалнико, осмеляваш се да ме поучаваш и да се противиш на волята ми? Ако ти е мил животът, тръгвай веднага за пръстена!

— Добре, ще се опитам да го извадя от морските глъбини — отвърнал отчаяният момък, — но ми разрешете, милостиви господарю, да взема и сестра си, защото не ми се иска да я оставя сама, без надзор.

— Аз ще се погрижа за нея — подигравателно му отвърнал кралят. — А ако не ми донесеш пръстена или не се върнеш, тя ще отговаря вместо тебе с главата си.

Докато се чудел как да изпълни заповедта, рицарят си спомнил за обещанието на рибите, чиято кралица спасил от смърт. Тогава се метнал на бързия си кон и препуснал към морето. Яздил три дни и три нощи, без да щади нито себе си, нито животното и затова стигнал до морето по-бързо отпреди. Пуснал коня да пасе, а той влязъл във водата, и когато му стигнала над коленете, извикал с цяло гърло:

— Ей, риби, риби, в името на вашата кралица, елате при мене!

Подхванали вълните вика на рицаря и го повторили на всички риби в морето. Когато момъкът им казал за какво става дума, те тържествено го уверили:

— Няма да си отдъхнем, докато не удовлетворим молбата ти. Стой тук, на брега, и чакай да донесем този нещастен пръстен.

Разхождал се рицарят по брега и търпеливо чакал обещания пръстен. Чакал ден, два, три, но не се виждали ни риба, ни пръстен. Мъчели го глад и жажда, брутели го леден вятър и дъжд, ала той не им обръщал внимание и търпеливо чакал.

Вече губел последни сили и чувствал, че се вкочанява от студ, когато усетил нечие хлъзгаво тяло да докосва безпомощно отпуснатите му ръце.

Огледал се и видял пред себе си една малка змиорка, която държала в устата си пръстена. Зарадван, той го взел от устата ѝ, а рибата гордо заявила:

— Аз намерих пръстена и го извадих от морето, макар че беше страшно дълбоко.

Рицарят поблагодарил на смелата змиорка, яхнал коня и препуснал към столицата. Считал, че сега господарят ще го остави на мира и няма да го товари със задачи, които не са по силите на човека. Но уви, клетникът се бил излъгал. След десетина дни кралят отново го извикал и заявил, че княгинята е съгласна да се сгоди само в нейния дворец.

— Ами заминете с нея на острова, милостиви господарю, и се сгодете — рекъл рицарят.

— Ами, и през ум не ми минава да се измъчвам с такова дълго и опасно пътуване — ядосал се кралят. — Реших да пренеса двореца на княгинята тук и да го поставя до моя.

— Та кой може да помръдне от мястото ѝ такава тежест и да я пренесе през морето? — попитал момъкът, смаян от това хрумване.

— Че кой друг, ако не ти? — отвърнал кралят. — Щом успя да извадиш от морето такъв малък пръстен, значи ще можеш да пренесеш и двореца. Но бързай и не ме лъжи, за да не се наложи да взема главата на сестра ти!

Кой знае дали рицарят в изблик на възмущение не би предприел някоя необмислена стъпка, ако за щастие не си спомнил за стареца,

когото откупил от ръцете на лихваря. Нали тогава той му беше споменал, че е измислил машина за пренасяне на всякакви товари от едно място на друго, та дори и на сгради.

„Ще го попитам дали би могъл да ми помогне“ — решил той и начаса тръгнал към пристанището, за да намери стареца.

Като пристигнал, рицарят попитал първия срещнат пешеходец знае ли къде живее зидарят, изправен преди няколко месеца на позорния стълб за неизплатен дълг.

— Че как да не зная къде живее славата и гордостта на нашия град — отвърнал минавачът и го завел до къщата на стареца.

Трудно може да се опише радостта, с която старият зидар и неговата внучка посрещнали рицаря.

— Няма ден, в който да не съм мислил за теб и да не съм те благославял, благородни господине, задето ми възвърна честта и възможността да работя. Не знаех нито името ти, нито къде живееш и затуй ми прости, че досега не съм ти върнал парите, които даде за мене — извинявал се старецът и настоял момъкът веднага да вземе двете хиляди дуката, които му дължал, а за спомен — броня от чисто злато.

— Не съм дошъл при тебе нито за парите, нито за дарове, почтени човече, а с молба за съвет или за помощ — рекъл рицарят, като му стиснал ръката.

— За тебе ще направя всичко, каквото мога! — извикал зидарят и го помолил да му разкаже подробно какво го измъчва.

Когато рицарят, въздишайки тъжно, му разправил какво е наредил кралят, старецът го успокоил:

— Не се тревожи, мили господине, ще пренеса двореца на княгинята, и то с всичко, което се намира в него.

Без да губи време, той построил машина за пренасяне на двореца и отплували с нея към острова.

Понеже времето и вятърът сякаш се били сговорили да им помагат по време на пътуването, пристигнали живи и здрави, без каквито и да било премеждия.

Щом слезли на острова, отишли при управителя и му казали, че ще вземат и пренесат двореца със съгласието на княгинята на друго място. Като чул това, управителят се смаял и започнал да се вайка, че при пренасянето ще разрушат замъка. Успокоил се чак след като зидарят му дал честна дума, че на двореца нищо няма да му стане и че

дори тухличка няма да падне от него. Затова пък съвсем се слиял, когато след няколко дни машината на зидаря лекичко повдигнала огромното здание и на дървена платформа го пренесла до морето, а после го поставила на саловете, привързани за няколко кораба.

Придворните дами, които били останали на острова, молели рицаря и зидаря да ги вземе със себе си, защото искали да бъдат при своята господарка. Същото пожелал и управителят. И така, рицарят и зидарят пренесли не само двореца, но и придворните на княгинята.

Здравата се потрудил момъкът, докато дойде време да заяви на краля, че заповедта му е изпълнена. Като разгледал двореца, кралят много се зарадвал, че ще има в столицата си такова красиво здание.

Промърморил под носа си нещо като похвала за рицаря и го назначил за комендант на двореца на княгинята.

Но момъкът не се радвал на това отличие, защото предпочитал да е колкото се може по-далече от любимата.

Като видяла, че повече не може да се противи, княгинята се измъчвала ден и нощ. Затова пък кралят щял да се пръсне от гордост, че ще има такава прекрасна жена, и й казал, че сватбата ще бъде след един месец.

Готвела се клетницата за това тържество, обзета от мъка и безпомощно отчаяние.

Кралят нищо не забелязвал, защото виждал само това, което лично го засяга или му доставя удоволствие. А ще причини ли то на някого горчивина или болка, не го интересувало. Обичал само себе си и смятал, че това, което му харесва, трябва да харесва на всички. Тъпото и бездушно себелюбие го правело глух и сляп за чувствата на другите.

Но за щастие на княгинята, сред хората на краля се намерил човек, който разбирал какво става в сърцето ѝ. Това била някогашната бавачка на краля — една стара, добра бабичка. Тя притежавала благословената дарба да усеща неволите на ближните си и страдала, като виждала как девойката се мъчи. Когато веднъж я заварила потънала в сълзи и изпаднала в безнадеждно отчаяние, бабичката поклатила глава и рекла добродушно:

— Не плачи, мило дете, и не се бой от мене, защото искам да те избавя от сполетялата те беда.

— Да ме избавиш ли? — недоверчиво рекла княгинята и тъжно попитала: — А как ще направиш това и какво искаш в замяна?

— Мила моя, най-голямата отплата за мене ще бъде да те видя радостна, ако успея да сторя това, което съм намислила — отвърнала старицата и тихо продължила: — Кажи на краля, че още на твоя остров си чула за една магьосница от нашата страна, известна с това, че може да прави елексир, който възвръща на старите хора младостта и красотата. Кажи му да намери от това чудно питие, за да ти отговаря по възраст и по външност. Кралят сигурно ще поиска да се подмлади и ще изпрати при магьосницата онзи, който те доведе тук и докара двореца ти. Дай на рицаря някакъв подарък за нея и писъмце, в което ще я помолиш да даде повечек от този елексир. Попитай я също няма ли някакво лекарство, което да промени отношението на краля към тебе.

Надеждата, че нещата могат да вземат благоприятен обрат, дала на княгинята такъв кураж, че тутакси отишла при краля и решително му рекла:

— Прави каквото искаш, милостиви господарю, но няма да се омъжа за тебе, докато не се подмладиш!

— Аха, виждам, че слуховете за онази магьосница са стигнали и до тебе — неохотно промърморил той. — Кой ти каза за нейното съществуване?

— Чувала съм за нея още преди да ме поканиш при тебе — уклончиво отговорила девойката и го попитала кога ще прати човек при магьосницата за подмладяващия елексир.

— Веднага ще изпратя при нея онзи рицар, който ти докара двореца — рекъл кралят, след като помислил малко, — защото само той може да я намери.

И така, момъкът трябвало да се стяга за ново пътуване, още по-трудно от предишните, понеже не знаел къде се намира онази магьосница. Знаел само, че трябва да се сдобие с подмладяващия елексир за краля, а от името на княгинята да връчи на магьосницата писмо и прекрасна огърлица от рубини и диаманти.

Пътувал рицарят седмица, две и когото срещнел, все го питал къде живее магьосницата. Едни го упътвали към някаква гора, други към далечна планина, но никой не можел да му каже нещо сигурно.

Обходил момъкът цялата страна надлъж и нашир, но не попаднал на точна следа. Вече не вярвал, че ще я намери и решил да се върне, независимо от това, какво го очаква за изпълнението на кралската заповед. Когато минавал край една непреорана нива, видял на нея невпругнат плуг, край който ридаела някаква селянка. Приближил се и я попитал защо плаче.

— Как да не плача, когато нямам с какво да преора нивата — отвърнала селянката. — Мъжът ми загина във войната, а аз и моите невръстни деца осиротяхме. Живеем само от това парче земя. И като напук през нощта вълците ми разкъсаха коня. Съседите не могат да ми помогнат, защото всеки си гледа своята работа. Ако не изора нивата навреме и не я засея, ще умрем с децата от глад.

— Не се тревожи, ще ти помогна да изореш нивицата си — успокоил я рицарят, слязъл от коня, резседлал го, след това го впрегнал в плуга и се заловил да оре.

Работата вървяла много трудно. Бойният кон не бил привикнал към плуга — мятал се, ритал, изправял се на задните си крака и вместо да върви напред, скачал встрани. След няколко безполезни опита да го успокои, рицарят наредил на селянката да кара плуга, а той хванал коня за юздата и го повел напред.

Като изорал по този начин част от нивата, усетил как плугът му се закачил за нещо толкова здраво, че спрял на място.

Обърнал се назад рицарят, за да види какво е станало, и чак извикал от учудване. Зад плуга стояла не изнурената селянка, а чудно хубава девойка. Мястото, където стоял преди малко, вече не било нива, а красива градина, пълна с благоухаещи цветя, а наред нея — голяма, белосана къща.

„Магия ли е това или съм се побъркал!“ — обезпокоил се рицарят.

— Грещиш, момко, здрав си, нищо ти няма. Това наоколо не ти се привижда, а е действителност — уверила го девойката с ласкав, но сериозен глас.

— А ти коя си? — подозрително попитал рицарят.

— Аз съм магьосницата, която толкова дълго търсеше из цялата страна и никога нямаше да я намериш, ако сама не бях дошла при тебе — отвърнала тя с дяволита усмивка. — Ако не се беше трогнал от неволята на селянката, в която се бях преобразила, нямаше и да говоря

с тебе. Но понеже постъпи като благороден човек, няма да откажа на княгинята и на краля това, за което са те изпратили.

— А откъде знаеш за какво ще те помоля от тяхно име, щом още не съм ти казал нито дума? — учудил се рицарят.

— Щях да съм лоша магьосница, ако навреме не знаех какво мислят и желаят хората — отвърнала малко високомерно тя, сетне му наредила да ѝ даде писмото на княгинята, като казала, че, макар и да знае какво е написано в него, иска да го прочете. След като го прочела, поклатила глава.

— Ох, съдба, съдба! За какво ли съм станала магьосница да помагам на хората! Как да им угодиш, когато често се случва да молят за неща, от които ще имат повече вреда, отколкото полза? Кралят иска елексир за подмладяване и продължаване на живота... И за какво му е? Сигурно за да направи още повече глупости отпреди? Добре, ще му дам елексир, ама не точно от този, от който иска, а такъв, за какъвто пита княгинята — рекла тя, след като помислила малко. — Но докато го приготвя, ще мине известно време, ето защо разполагай се в моята къща и си почини след тежкия път.

Рицарят ѝ поблагодарил за гостоприемството, а сетне ѝ подал огърлицата от княгинята и казал:

— Уважаема госпожо, благоволи да приемеш това, което ти изпраща нашата бъдеща кралица.

Взела магьосницата огърлицата, погледнала я за момент, после завела момъка до прозореца и попитала:

— Как мислиш, благородни рицарю, тези капчици роса, в които са проникнали слънчевите лъчи, не са ли по-красиви от диамантите, украсяващи огърлицата на княгинята!? А нима естествената червенина на младите череши с нещо отстъпва по красота на мъртвите рубини?

Погледнал рицарят листата на храстите и цветята и сгушените в тях капки роса, в които се преливали всички цветове на дъгата, погледнал пурпурночервените налети плодове на черешата и се съгласил с магьосницата.

— Ами тогава не се чуди, че предпочитам да се любувам на тези живи скъпоценности, отколкото на мъртвите камъчета — рекла тя, върнала огърлицата и го помолила да я запази за сестра си.

Три дни събирала магьосницата в гората билки и треви за елексира.

На третия ден рекла:

— Имам почти всичко необходимо, липсват ми само няколко цветчета от папрат.

— Нима наистина има такива? — заинтересувал се рицарят.

— Разбира се, че има — потвърдила магьосницата. — Обаче не е лесно да ги намериш и откъснеш, в което утре сам ще се убедиш.

— А как ще стане това? — учудил се момъкът.

— Утре, преди полунощ, ще отидеш за цвят от папрат. Ще ти покажа къде ще го намериш и ще те науча как да го откъснеш, за да не загуби чудодейните си свойства.

На другия ден вечерта, когато след дълго ходене рицарят се приближил до тъмната горска стена, магьосницата започнала да му шепне на ухото:

— Върви право пред себе си, докато не видиш един хълм, обрасъл с храсти и папрат. В подножието му лъкатуши тясно, но дълбоко поточе. Когато заблести първата звезда, изкъпи се в него, а сетне разпали огън от сухи съчки и след като го прескочиш три пъти, тръгни по хълма. Запомни, че не трябва да се обръщаш назад, нито да отстъпваш дори и с половин крачка. Не трябва също да продумваш нито дума, иначе лошо те чака. Стигнеш ли на самия връх на хълма, седни пред най-големия папратов храст и зорко бди как в полунощ на него ще блесне и запремигва светлинка. Това именно ще бъде разпукващият се цвят на папратта. Приблужи се до него и го тръсни в шлема си, без да го докосваш с ръка, а после бързо се връщай обратно. Ако те настигне змеят, който пази цвета, и поиска да ти го вземе, извикай ме, за да го изгоня.

Поблагодарил рицарят на магьосницата за съветите и с бодра крачка се запътил към гората. Преди здрачаване стигнал до хълма, изкъпал се в поточето, а сетне стъкнал огън от сухи съчки. Когато пламъкът обхванал съчките, рицарят прескочил три пъти огъня и тутакси започнал да се катери по хълма, защото на небето вече се появили звезди и ставало все по-тъмно. Било му доста трудно, макар че хълмът не бил нито стръмен, нито скалист. Някаква невидима сила сякаш му връзвала краката, нечии невидими ръце го хващали за полите на дрехата и го дърпали обратно. Отгоре на всичко, когато стигнал до върха на хълма и зърнал най-големия папратов храст, някакво зло чудовище му хвърлило пясък в очите и така го ослепило, че дълго

време нищо не виждал. Когато най-после прогледнал, било толкова тъмно, че трябвало пипнешком да търси набелязания храст. Накрая го намерил, седнал край него и търпеливо зачакал, кога ще заблести дългоочакваният цвят.

А в това време около рицаря започнали да стават странни и страшни неща: над главата му тракали някакви чудовищни зъби, до лицето му се докосвали плъзгавите криле на прилеп, а по едно време усетил на шията си тялото на голям смок. А колко различни стонове, подсвирквания, зли думи, подвиквания и заплахи изтърпели ушите му през това време, не може нито с думи да се разкаже, нито с перо да се опише. Друг не би издържал такива ужасии и би избягал от хълма, без да дочака полунощ, но рицарят, помнейки предупрежденията на магьосницата, не се помръднал от мястото си и не проронил нито дума, макар че, честно казано, неведнъж му се искало да избяга.

Най-накрая издръжливостта и търпението му били възнаградени. Точно в полунощ топъл, но поривист вятър с един замах разпръснал тъмните облаци и открил луната, която със сребристите си лъчи огряла целия хълм. Колко се зарадвал рицарят, а същевременно и учудил, когато точно в средата на храста забелязал светла точкица, искряща като малка звездичка.

Откъснал той чудния цвят с едно перо, пуснал го в шлема си и тръгнал обратно. Ала когато прегазил поточето, чул зад гърба си някакъв нито човешки, нито животински кикот и видял как едно страшно чудовище му препречва пътя. То не го нападало, само подскачало срещу него и го гледало право в очите. Погледът му бил толкова пронизващ, че на рицаря му се струвало, че го мушкат с пика или копие. Тогава се провикнал с цяло гърло:

— Магьоснице мила, спасявай ме, защото вече губя сили!

Зашумяло, зафучало нещо в далечината, а след малко като огромна птица във въздуха се появила магьосницата, хванала змея за врата и доближила до слепоочието му малко огледалце.

Изревал змеят, изхриптял пронизително веднъж-дваж и навеки замлъкнал.

— Само се унищожи дяволското чудовище, загина от собствената си отрова и омраза към всичко добро. Вече няма да прави зло на хората и животните — рекла магьосницата, взела шлема от

ръцете на рицаря, който едва се държал на краката си, сетне го хванала под ръка и му помогнала да стигне до къщата.

Повече от три дни и три ноци момъкът лежал при нея, докато възвърнал силите си, напуснали го след срещата със змея.

— Много хубаво, че вече оздравя и ще можеш да занесеш на краля лекарството, което приготвих, докато ти беше болен — казала магьосницата, като го видяла отново бодър и енергичен, какъвто бил, преди да отиде за папратовия цвят.

— Кралят сигурно ще бъде много доволен — рекъл рицарят.

— А още по-доволна ще бъде княгинята и някой друг — отвърнала магьосницата със загадъчна усмивка.

— Че кой друг може да се зарадва освен нея и краля — полюбопитствал рицарят.

— Не ме питай, защото няма да ти кажа. Впрочем скоро ще научиш — отвърнала тя.

Приготвила на момъка храна за из път, а когато му подавала шишето с чудния еликсир, заръчала да го даде на краля в присъствието на девойката.

— Поздрави княгинята от мене и ѝ кажи, че направих всичко, което искаше, а по-нататъшната си съдба нека тя сама да решава.

Поклонил се рицарят на магьосницата, поблагодарил ѝ сърдечно за помощта и отзивчивостта, които му оказала, после възседнал коня си и препуснал към двореца.

Пътуването до столицата минало без каквито и да било премеждия.

Зарадвал се кралят, когато момъкът му казал, че е изпълнил заповедта му. Зарадвала се и княгинята.

Когато рицарят ѝ предал поздравите от магьосницата и понечил да напусне двореца, кралят го спрял и рекъл:

— Почакай малко, защото искам да бъдеш свидетел на промените, които ще станат с мене, след като изпия подмладяващия еликсир.

При тези думи отворил кристалното шише и на един дъх го пресушил.

После извикал на пажовете да му донесат най-голямото огледало, за да се възхити час по-скоро на подмладеното си лице.

Спуснали се пажовете да донесат огледалото, а кралят, разхождайки се из стаята, си говорел сам:

— Вярно, че е вълшебен този еликсир, защото вече чувствам как се подмладявам. Някак ми е по-весело на душата, а същевременно и малко тъжно. Но това не е лоша тъга, а по-скоро приятна. Освен това ме обхваща някаква печал. Главата ми също се проясни и си спомням всички дреболии, дела и начинания в моя живот. Но как да си обясня, че сега ги оценявам и съдя по-иначе от преди. Вижда се, че и умът ми се е подмладил, но не се знае дали това е на добро.

Рицарят не обръщал голямо внимание на думите на краля, но се смяял от промените, които станали за такова кратко време с лицето и очите му.

Вечно неподвижното, сякаш каменно лице на монарха се оживило. Някаква нова добродушна усмивка се появила на него. Очите вече не били такива, каквито изглеждали преди да бъде изпито вълшебното лекарство. Изчезнали високомерието, надменността, упорството и студенината в тях. Сега те излъчвали топлина, добрина, сърдечност към хората и необикновена мъдрост. А когато пажовете донесли огромното огледало и го поставили на най-светлото място, кралят дълго се оглеждал в него, без да промълви нито дума.

Княгинята и рицарят също мълчали и с разтуптени сърца чакали по-нататъшните последствия от лекарството на магьосницата.

И ето, кралят помолил девойката да се приближи до него, накарал я да застане пред огледалото и казал тихо, сякаш срамежливо:

— Погледни ни, уважаема госпожице, и отгатни какво ще кажат хората, като видят пред олтара младоженци като нас?

Докато хубавицата мислела какво да му отговори, кралят я избавил от неловкото положение и тъжно рекъл:

— Ще кажат: „Оглупял е нашият крал, щом се жени за девойка, на която би могъл да бъде дядо.“ Няма да ми го кажат в очите, но навсякъде ще говорят зад гърба ми и ще се смеят над глупостта ми. А понеже на света няма нищо по-неприятно от това да бъдеш смешен в очите на хората и в собствените си очи, затова реших да си спестя тази неприятност и...

— И какво? — тихо и в очакване попитала княгинята.

— ... реших да ти се извиня, че ти причиних толкова тревоги, да ти върна свободата и което е най-важно — отказвам се от ръката ти —

добавил кралят с разтреперан глас.

— Значи трябва да се завърна на моя остров след такъв унизителен отказ? — извикала ужким жално девойката. — Хората ще ме сочат с пръст и ще ме одумват, че не си поискал да се ожениш за мене.

Погледнал я кралят, поклатил глава и като махнал с ръка, рекъл снизходително:

— Май ми се подиграваш. Бих искал да живея още толкова години, колкото князе и монарси желаят ръката ти.

— Да допуснем, че е така, но преди да си отида, трябва да имам някакво удовлетворение за моите тревоги — отвърнала княгинята, като помислила малко.

— Казвай какво искаш, кълна ти се, че ще направя всичко, което е по силите ми! Само не пожелавай несправедливи неща или такива, които унижават човешкото достойнство — предупредил я той.

— О, няма да искам много — заявила княгинята, след което високо извикала: — Искам само да накажеш най-сурово рицаря, който беше главният виновник за моите минали тревоги. Нека бъде наказан за това, че ме доведе при тебе. Ако не беше той...

— Но за бога — прекъснал я кралят, — та той не го направи по собствена воля, а по моя заповед! Не ми прилича да го наказвам за това, че се е подчинил на волята ми...

— Ами тогава позволи ми аз да го накажа — предложила девойката.

— Добре, накажи го, но колкото се може по-меко и ми разреши да бъда негов защитник — отвърнал кралят, обезпокоен от нейното желание.

— О, нямам намерение да го гледя с перо — заплашително заявила тя — и затова го наказвам да се ожени за мене.

Тишината, която настъпила след тези думи, била нарушена от гръмкия смях на краля и от въпроса му към рицаря има ли нещо против тази присъда или я приема безпрекословно.

Момъкът не отвърнал на въпроса, защото от щастие не можел дума да продума. Само паднал в краката на княгинята и стоял така дотогава, докато тя не се навела и не му прошепнала тихичко:

— Стани, мили злосторнико, и поблагодари на краля за това, че ми заповяда да бъда към тебе мека и снизходителна!

Целунал рицарят ръцете на господаря си, а той шеговито го попитал:

— Е какво, клетнико, ще можеш ли да изтърпиш това жестоко наказание?

— Ще изтърпя, милостиви господарю, ще изтърпя — уверил го момъкът с развълнуван глас.

И така, сватбата на княгинята станала в срока, който бил запланувал кралят, но както виждате, с друг човек.

След сватбата и тържеството хубавицата не пожелала да се върне на своя остров. Дала го на търговеца, който някога я беше подмамил на кораба, да го управлява, а тя останала при мъжа си и живяла с него дълго и честито, а кралят се радвал на тяхното щастие и никога не съжалявал, че той е виновникът за него.

ЯСНОВИДЕЦЪТ ПО ПРЯКОР БРЪМБАРА

В едно село живял беден надничар по прякор Бръмба̀ра. Той не винаги успявал да си намери работа при богатите господари и затова честичко гладувал. В такива моменти не мислел за нищо друго, освен да се наяде и напие поне веднъж в живота си до насита. Един ден чул в църквата свещеникът да съобщава от амвона, че на чифликчията от съседното село са му откраднали скъпоценен пръстен. Този, който го намери или открие крадците, щял да получи голямо възнаграждение. Бръмба̀ра, без много да му мисли, отишъл при чифликчията и се наел да намери пръстена или крадците в срок от три дни при условие, че през това време ще му дават да яде и да пие, колкото му душа иска. Чифликчията приел условието му, но го предупредил, че ако не се справи, вместо награда ще го наложат с тояги.

— Съгласен съм — смело отвърнал Бръмба̀ра, а в душата си помислил: „Знам, че тоягите няма да ми се разминат, но каквото си хапна и си пийна, това ще ми остане.“

Така той заживял в една от стаите на чифлика, като се излежавал в мекото легло и непрекъснато викал да му носят ядене и пиене. И понеже чифликчията строго бил заповядал на тримата си слуги тозчас да носят на Бръмба̀ра от кухнята и от зимника каквото пожелае, сиромашът още първия ден от пребиваването си в чифлика се наял и напил до гуша. Тогава изпаднал в добро настроение и преди да си легне, завързал разговор със слугата. Когато онзи го попитал наистина ли знае къде е пръстенът, Бръмба̀ра, усмихвайки се, поверително му отвърнал:

— Знам за него толкова, колкото и ти.

Казал това, без да влага нищо в тези думи, но слугата ги разбрал малко по-иначе, защото именно той заедно с другите двама бил откраднал пръстена на чифликчията. Като излязъл от стаята на Бръмба̀ра, той изплашен се втурнал при своите приятели и почнал да се вайка:

— Ох, братлета, тоя селянин, като си пийна, се изтърва и рече, че знае за пръстена толкова, колкото и аз! Казвайте какво да правим, за да се избавим от бедата?

Разтревожили се слугите, като в поговорката, че на крадеца шапката му гори. За по-сигурно решили да не изпускат от очи селския ясновидец и много да внимават какво прави и говори.

А Бръмбара на следващия ден ядял и пиел със същия апетит и все хвалел втория слуга, който му шетал:

— Ставаш за крадец, братле, стъпваш така тихо, че не те чува човек.

А слугата, като слушал тези похвали, го обливала студена пот от страх, защото именно той се бил промъкнал тихичко в стаята на чифликчията и откраднал пръстена. Ето защо вечерта започнал настоятелно да моли своите съучастници:

— Направете нещо с тоя дяволски селянин, иначе сме загубени! Той вече знае, че аз съм се вмъкнал в спалнята за пръстена.

При тези думи слугата, който пазел пръстена, рекъл.

— Утре аз ще му прислужвам. Ако усетя, че знае у кого е пръстена, нямаме друг изход, ще трябва да поговорим искрено с него и да го помолим да се смили над нас.

И тъй, на следващия ден третият слуга нито за миг не се отделял от Бръмбара. Непрекъснато му носел все по-хубави гозби и напитки и току го канел да яде. Бръмбара, трогнат от неговата любезност, учтиво го молел да му прави компания, като му казвал:

— Яж и пий, братле, заедно с мене, защото нищо друго не мога да направя за тебе.

Слугата не му отказвал и пиел заедно с него, а като забелязал, че Бръмбара става все по-тъжен, го попитал каква е причината за това.

— Ох, човече, човече! — рекъл му Бръмбара, като въздъхнал. — Мигар не знаеш, че всяко нещо си има своя край? През тези три дни правех това, което желаех, а утре идва наказанието. Да, да, драги мой, имат право хората, като казват, че злото добре започва, но лошо свършва. И ти нямаше да бъдеш по-весел от мене, ако знаеше, че утре те чака сурово наказание — оплаквал се Бръмбара, като имал предвид, разбира се, себе си.

Но слугата си помислил, че се вайка за него и обхванат от тревога, паднал на колене, като молел ясновидеца да се смили над него

и другарите му.

— Ще ти дам пръстена и ще прибавя още някоя пара от своите, само не ни погубвай, човече! — хленчел жално той.

Бръмба, макар че вече си бил пийнал, се досетил каква е работата и ласкаво му рекъл:

— Добре, драги, аз да не съм някой човекоядец. Донеси пръстена и извикай приятелите си, за да обмислим заедно как да уредим тая работа.

Втурнал се слугата при своите приятели и като ги довел в стаята на Бръмба, радостно им рекъл:

— Благодарете ми, че го помолих да не ни издава на господаря. Ще му дам пръстена и ще му се отблагодаря със собствените си пари. Вие също му дайте някой и друг талер, защото заслужава.

— Ама разбира се, разбира се — съгласили се на драго сърце слугите, зарадвани, че нещата се нареждат така добре.

И тъй, застанали те пред Бръмба, поблагодарили му за добрината, а когато му подавали пръстена, го попитали как ще го върне на чифликчията. Бръмба помислил, помислил и най-накрая им наредил да донесат една пуйка или голям петел, но така, че никой да не забележи.

Като се мръкнало, най-възрастният слуга донесъл един голям петел. Бръмба облепил пръстена с тесто и с помощта на слугата го напъхал в гърлото на петела. После отскубнал от крилете и шията му няколко пера, за да може лесно да го разпознае сред другите петли и заповядал на слугата да го занесе обратно в курника. Като скрил пръстена по този начин, Бръмба си хапнал и пийнал здравата, а сетне спокоен и весел легнал да спи.

Рано сутринта го извикали при чифликчията, който гневно го запитал:

— Е, какво, селски ясновидецо, през тези три дни изяде и изпи толкова, че е чудно как още не си се пръснал. Казвай сега какво свърши?

— Нищо повече от това, което бях обещал — спокойно отвърнал Бръмба. — Знам къде е пръстенът и след малко ще можете да си го сложите на ръката.

Чифликчията чак плеснал с ръце от радост и нетърпеливо го заразитвал къде е пръстенът.

— Отмъкнал го е и го е глътнал един от вашите петли. Заведете ме, ако обичате, в курника, за да мога да ви покажа крадеца — обяснил Бръмбара.

Чифликчията веднага събудил жена си и ѝ заповядал да пусне от курника всички птици. Ясновидецът дълго ги разглеждал с много сериозен вид, докато най-сетне показал белязания петел и рекъл:

— Ето го крадецът!

Когато заклали петела и в гушата му намерили изгубения пръстен, всички се слисали: и чифликчията, и жена му, и цялата челяд, а Бръмбара щял да се пръсне от радост, че всичко върви по мед и масло. Господарят сложил пръстена на ръката си и рекъл на ясновидеца:

— Отивам до канцеларията да ти донеса парите, а ти ме чакай на чардака.

В канцеларията чифликчията започнал да се съветва с жена си колко пари да даде на Бръмбара за услугата. Чифликчийката, която била такава скъперница, каквато рядко се среща, започнала да наговаря мъжа си да не вярва чак толкова на някакъв си селянин.

— Може пък само веднъж да умее да отгатва? Разреш ми да го изпитам — настоявала упорито тя.

— Е, добре, изпитай го! — съгласил се чифликчията.

Замислила се жена му как да изпита ясновидеца.

Изведнъж видяла, че по ръкава на роклята ѝ пълзи бръмбарче. Сграбчила го в шепата си, изтичала на чардака и подигравателно рекла на Бръмбара:

— Щом си ясновидец, кажи ми, миличък, какво държа в ръката си?

Гледал я Бръмбара с изплашени очи, почесвал се разтревожен по главата и мълчал. Когато чифликчийката, сигурна, че е победила, го подканила по-бързо да отгатне, той, мислейки за себе си, промърморил:

— О, клетви Бръмбаре, попадна в господарската ръка, сега да видим как ще се измъкнеш?

— Отгатна, селянино! — извикал зарадваният чифликчия. — Жена ми наистина държи бръмбарче. Ела да ти дам наградата!

Запътил се Бръмбара към него, но чифликчийката, разтреперана от злоба, го спряла:

— Чакай, простако неден, още веднъж ще те изпитам!

Изтичала на двора, колкото се може по-бързо, и хвърлила в кладенеца един камък и старата коса, която намерила край плета. След като се върнала, попитала със злобен глас:

— Казвай бързо какво хвърлих преди малко в кладенеца?

Бръмбара дори не се опитал да отгатне, само изругал тихо и отчаяно рекъл:

— Правете каквото искате с мене, защото виждам, че удари коса на камък.

Като чула отговора му, чифликчийката едва не припаднала от уплаха, че се е осмелила да не вярва на такъв ясновидец. Започнала да се извинява на Бръмбара и поискала от мъжа си да му даде по-голяма награда от тази, която бил предвидил.

Получил тогава Бръмбара две шепи дукати и се върнал в своето село весел и щастлив. С тях си купил парче земя и понеже работел много усърдно, до края на живота си вече никога не гладувал.

МЪДРИЯТ СЕЛЯНИН И НЕГОВАТА ПРЕКАЛЕНО БЪБРИВА ЖЕНА

Колко излишни грижи може да ти създаде една прекалено бърлива жена, най-добре знаел крепостният селянин Вавжон. Умен и разумен човек, той често кротко ѝ напомнял, че да си държиш езика зад зъбите, е добродетел над добродетелите. Тя обаче пет пари не давала за молбите и напомнянията на мъжа си и разтръбявала навън всичко, което ставало в къщата им.

При Вавжон, като при мъдър и опитен човек, често идвали съседите с молба за съвет как да постъпят в този или онзи случай. Между другото си говорели за различни неща, а често и за това, за което на тях, като на крепостни не им било разрешено дори да мислят, а именно — за жадуваната свобода. И, разбира се, за тези разговори между селяните не трябвало да знаят нито чифликчията, нито някой от неговите хора.

А в това време жената на Вавжон каквото чуела, го раздрънквала под секрет на съседките си. Те пък си чешели езиците дотогава, докато тези вести не стигнали до ушите на управителя, иконома и най-накрая — на кмета. После — не е за разправяне. На Вавжон му удряли в плевнята на чифлика по двайсет и пет и повече камшика, за да му напомнят и да го предупредят, че на него, простака, му е забранено да променя това, заради което го е сътворил Господ, а именно да работи и да се трепе за своя господар.

Добрите съседни съветвали Вавжон да накара с нещо по-твърдо от думите жена си да се опомни, но той прекалено много я обичал, за да постъпи, както го съветвали. Твърдял, че ако не можеш да убедиш човека с добра дума, с бой не можеш да го принудиш, и все така търпеливо носел кръста си.

В обикновените, ежедневни случаи Вавжон се предпазвал от бърливостта на жена си, като предвидливо си мълчал и не я посвещавал в своите намерения и начинания. Но един ден му се случило нещо, което по-често се случва в приказките, отколкото в

действителността. Намерил съкровище! То би могло да промени злочестата му съдба, но трябвало да го използва умело и предпазливо, а преди всичко да го запази в тайна от чифликчията, защото той със сигурност щял да му го отнеме. Най-лошото било това, че Вавжон не можел да отнесе съкровището сам вкъщи — било прекалено тежко.

Тогава кого да моли за помощ? На чужди хора трудно можеш да се довериш за такава деликатна работа. Да каже на жена си, ще го раздрънка. Но човек защо носи глава на раменете си? Помислил Вавжон, помислил и най-накрая измислил.

Разказал на жена си как, като орял господарската нива, усетил, че палешникът закачил нещо по-твърдо от корен и много тежко.

— Гледам — рекъл — какво ли ще е това и не вярвам на очите си. В земята лежи закопан един голям и толкова тежък казан, че не можеш да го помръднеш.

— Сигурно пълен с дукати — прекъснала го нетърпеливо жена му, като треперела от радост и възмущение. — Къде го сложи?

— Казах ти, че е прекалено тежък, за да мога сам да го донеса у дома — отвърнал ѝ Вавжон.

— Ами тогава защо стърчиш напразно тука? Ще го донесем заедно. Хайде, бързо да отиваме!

— Я по-добре да се откажем — ужким нерешително казал Вавжон. — Ще изтърсиш някъде, че съм намерил на господарската нива казан с дукати и тогава вместо полза ще си навлека излишна беля.

— Аз ли ще изтърся? — кипнала жена му. — На парчета да ме режат, на ръжен да ме пекат и кожата да ми одерат, по-скоро ще умра, отколкото думица да пророня за нашето съкровище. Сега ще ти се закълна пред иконата.

Паднала тя на колене, вдигнала ръце нагоре и започнала да призовава земята и небето за свидетели, че няма да издаде поверената ѝ тайна.

— Е, добре — зарадвал се Вавжон. — Щом се закле, утре вечер ще отидем за съкровището.

На другия ден (било неделя) Вавжон отишъл в ранни зори в града и накупил пял чувал с гевречета, меденки и наденички, а също така един жив заек и една щука. После чак докато се смрачило се размотавал из околността с покупките и правел с тях някакви странни

и безразсъдни неща. Като се свечерило, се върнал вкъщи с празен чувал и рекъл на жена си:

— Хайде, отиваме за съкровището!

Вървели двамата тихичко през нивята и ливадите, приближили се до някакъв храст и чули, че нещо се мята в него.

— Абе какво мърда там? — учудила се жената на Вавжон.

— Че какво ще мърда освен някое животно — с безразличие отвърнал той. — Нашият чифликчия обикновено слага тук капани за зайци, сигурно някой сив дългоушко се е хванал в тях...

— Ще отида да видя, защото умирам от любопитство — рекла жена му и мигом се озовала до храста. След малко, задъхана от смайване, прошепнала на мъжа си:

— За бога, магия ли е това или някаква измама? В капана се мята една щука. Ама само каква е! По-дълга от ръката ми!

— Е, няма нищо чудно — обяснил ѝ Вавжон. — Известно е, че огладнелите щуки често изминават и по три километра по сушата, за да търсят храна.

Клатела глава жената на Вавжон, чудела се и се маела откъде мъжът ѝ толкова много знае и тихичко вървяла подир него. Когато минавали през реката, Вавжон ѝ рекъл:

— Гледай, ей-там нашият господар е сложил кош за ловене на риба. Интересно дали вече се е хванало нещо в него?

Изтичала любопитната жена до коша и изведнъж разтревожено извикала:

— Леле боже! Ела да видиш какво чудо има тук! В коша вместо риба се мята един жив заек!

— Тихо, недей да крещиш! — предупредил я мъжът ѝ.

— Това е магия. Не знаеш ли, че нашият чифликчия си има вземане-даване с дявола? Ако поиска, може и други неща да прави.

Вече се приближавали до нивата със съкровището, когато жената на Вавжон настъпила нещо. Навела се да види какво е и много учудена вдигнала едно геврече. След това друго, трето, десето. А когато след двайсетина крачки започнала да намира разхвърляни по земята меденки, разперила ръце, чудейки се откъде са се взели тук толкова лакомства.

— Ясно откъде — обяснил ѝ Вавжон. — Като се връщам от града, видях на небето облаци от гевречета и от меденки. Движеха се

един срещу друг. Вероятно са се сблъскали на това място и от тях са паднали тези лакомства.

— Що за чудеса! До края на живота си няма да забравя тази нощ — уверявала го развълнуваната жена.

Като откопали казана с дукатите, двамата си тръгнали към къщи.

Вавжон така заобиколил господарската гора, че жена му да се натъкне на оградата, която преди обяд изкусно бил измайсторил. Затова не се учудил, когато тя се бутнала в нея и, онемяла за миг, извикала:

— Вавжон, Вавжон, та това е ограда от истински наденички! Кой ли я е направил?

— Че кой друг освен нашия чифликчия — отвърнал мъжът ѝ. — О, той е хитър човек! Докато траят постите, е оградила гората с наденички, та селяните да не секат дърветата.

Вървейки към селото, трябвало да минат край една стара, разклонена, полуизсъхнала върба. Под напора на вятъра полумъртвите ѝ клони скърцали и пращели, а привързаното за ствола ѝ парче платно приглушено плющяло. Това също било работа на Вавжон, но жена му не знаела и обзета от суеверен страх, попитала:

— Какво плющи така на тази върба? Може би това е духът на онзи селянин, който едно време се обеси на нея?

— Тихо — прошепнал Вавжон, — че ако те чуе чифликчията...!

— Че откъде ще ме чуе, нали го няма наблизо?

— Точно защото е наблизо. Всеки понеделник на тази прокълната върба той се съвещава с дявола, на когото си е продал душата. Съветва се с него как най-добре да мами хората.

Жената на Вавжон изтръпнала от страх и ужас и известно време дума не продумвала. Чак когато край чифликчийската ограда усетила силна миризма на печени наденички, които Вавжон умишлено бил подхвърлил там, го попитала:

— Усещаш ли каква апетитна миризма се носи отнякъде?

— Че как да не усещам — отвърнал и той. — Икономът пече прасето, което е откраднал от чифликчията, докато той се съветва с дявола.

Когато стигнали до своята къща, Вавжон заповядал на жена си да застане пред портата и да внимава някой да не те види или подслушва,

а той отишъл да закопае казана с дукатите уж в плевнята. В действителност го закопал на съвсем друго място.

След тази пълна с преживявания вечер двамата отишли да си починат.

Няколко дни жената на Вавжон честно и почтено изпълнявала дадената пред мъжа си клетва. Скоро обаче не издържала и споделила с най-близките си съседки вестта за щастieto, което ги споходило. Като ги накарала най-тържествено да се закълнат, че няма да злоупотребят с доверието ѝ, тя им издрънкала, че са намерили не някаква си делва, ами огромен казан с дукати, някои от които по-големи от кокоше яйца.

Съседките се заклели, че за нищо на света няма да издадат поверената им тайна, но всеки знае, че никаква клетва не може да върже езика на бърливите жени. След няколко дни за съкровището на Вавжон знаели вече управителят, икономът, а следователно и чифликчията. Извикал той при себе си Вавжон и жена му.

— Значи така, негоднико, намерил си казан с дукати и скъпоценности в моята земя и си се осмелил да си го присвоиш? Не знаеш ли, простако, на какво мирише това? — попитал го заплашително чифликчията, като му мушна под носа дебелия камшик.

— Че как да не зная, велможни господарю — покорно отвърнал Вавжон. — Та нали до ден-днешен старата Мачейка оплаква сина си, когото миналата година заповядахте да пребият до смърт, защото не предал в чифлика намерената от него по време на оран черупка с няколко медни монети. Как тогава бих се осмелил да си присвоя цял казан с дукати и скъпоценности, ако намеря такъв. Но понеже не съм намерил, не съм ви го и предал.

— Лъжеш! — креснал чифликчията. — Сега ще ти докажа! Извикайте управителя и иконома! — заповядал гой на слугите.

Когато управителят и икономът застанали пред него, ги попитал:

— Откъде знаете за съкровището, което е намерил този злосторник? — и посочил Вавжон.

— Ами знаем, велможни господарю, не от някой друг, а от нашите жени, които научили това от жената на Вавжон.

— Е, какво ще кажеш? — креснал чифликчията на Вавжон — Че кой по-добре от жена ти ще свидетелства против тебе?

— Велможни господарю — рекъл тъжно Вавжон, — на моята жена често ѝ се случва да върши като побърканите някои странни неща. Сигурно пак нещо се е умопомрачила, щом като е разправяла, глупачката, за някакво си съкровище, защото...

— Какво, аз ли съм побъркана, аз ли съм се умопомрачила, аз ли съм глупава?! — кипнала жена му. — Ах ти, лъжецо, ти безделнико, господаря лъжеш, а мене ме черниш значи! Не намери ли съкровище, не го ли носихме заедно?

— Опомни се, жено! Кога е било това? За какво говориш? — чудел се Вавжон.

— Кога, кога! Сега ще ти кажа, негоднико! — вдигнала гюрултия жена му. — Онази нощ, когато в капана за зайци намерихме щука, а в коша — заек; когато събирах гевречетата и меденките, паднали от облаците, а после се натъкнахме на оградата от наденички, с която чифликчията е оградил гората. Ха сега, вече спомняш ли си, умнико, кога беше това?

— Струва ми се, че тя наистина се е побъркала или нещо се е умопомрачила — промърморил икономът, като я чул какви ги дрънка.

— Какво, умопомрачила ли съм се? — нахвърлила се жената на Вавжон върху иконома и му изгърсила право в очите: — И вие трябва да помните онази нощ, защото също не сте безгрешен. Не печяхте ли тогава прасето, което бяхте откраднали от чифликчията?

Икономът посегнал към камшика, който висял на кръста му, но чифликчията му направил знак да спре, а после ласкаво рекъл на жената:

— Нещастна жено, вижда се, че наистина ти се е размътила главата или дяволът се е вселил в тебе, щом не само говориш в рели-некипели, но и оклеветяваш честния иконом, който цяла седмица се трепа из града, за да ми урежда работите и едва днес сутринта се прибра. Как е могъл тогава да пече през нощта някакво си откраднато прасе? Върви час по-скоро при свещеника и го моли да изгони с молитва и заклинания дявола, вселил се в тебе!

— Да, затичала съм се вече — промърморила жената на Вавжон. — Да не би като вас, велможни господарю, да имам вземане-даване с дяволите?

— Какво каза? — просъскал чифликчията, като скочил срещу нея.

— Истината казах, чистата истина, защото сама чух как онази нощ, когато носехме с мъжа ми казана с дукатите, вие, велможни господарю, се съветвахте на изсъхналата върба с дявола как да мамите хората — изгърсила жената на Вавжон.

От тази обида чифликчията чак позеленял от възмущение и яд. Като ѝ хвърлял страшни погледи, той процедил през зъби с прегракнал глас:

— Икономе, дръж я! И не жали камшиците, за да изгониш от нея проклетия дявол!

Вавжон си нахлупил калпака на ушите, за да не чува писъците на жена си, изтезавана от иконома, и с бавна крачка се върнал вкъщи. Не след дълго докуцукала и жена му. Застанала до огнището и с просълзени очи поглеждала към мъжа си.

— Ела седни до мене на пейката да си поговорим! — извикал я Вавжон.

— Не мога да седна, защото оня разбойник икономът здравата ме наложи. Кажу ми, каквото имаш да ми казваш, ще те послушам права.

— Толкова ли те боли езикът след разговора с иконома? — съчувствено я попитал Вавжон, като се усмихвал под мустак. — А колко пъти те молих да не си го чешеш напразно? Дрънка, дрънка и замалко не докара на мене беля на главата, а на чифликчията печалба. Искаш и занапред да си остана сетен сиромах?

— Ох, мили мой, скъпи и умни Вавжоне, вече ми се отвориха очите и ми дойде умът в главата — избухнала в плач жената. — Повярвай ми, вече никога, никога излишна дума няма да излезе от устата ми!

— Е, добре, вярвам ти — рекъл Вавжон, целунал я и я прегърнал в знак на прошка и помирение.

Най-сетне настъпило така жадуваното от селяните време, когато можели сами да решават ще работят ли при чифликчиите, или не. Вавжон отишъл през девет села в десетото, сдобил се с едно парче хубава земя и започнал да работи само за себе си, а не за безделниците господари. А жена му до края на живота си спазвала даденото след „разговора“ с иконома обещание, че няма да си чеше езика за щяло и нещяло. Дори, ако чуела, че съседките ѝ си пилеят времето в празни приказки, сурово ги мъмрела и си спечелила славата на сериозна и умна жена.

ЧОВЕК НЕ ЖИВЕЕ САМО С ХЛЯБ

Един богат и много надменен селянин не искал да даде на сина си образование, защото смятал, че от науката полза няма. Помолел ли го синът му да отиде на училище, селянинът, според настроението си, го убеждавал или с каиша, или с ругатни да не слуша глупавото дрънкане на местния даскал и да не мисли за някакво си образование, защото висенето над буквара или дъсчицата за писане е излишно пилеене на време и пари.

— Стой си къщи и се учи на ум и разум от мене! Повярвай ми, от това ще имаш по-голяма полза, отколкото ако ходиш на училище — хвалел се той. — Макар че не умея да чета и да пиша, аз съм десет пъти по-хитър и по-практичен от даскала и всички умници като него.

Така говорел селянинът, докато веднъж не попаднал на един съобразителен ученик, който по много хитър начин се подиграл с невежеството му и го склонил да прати сина си да учи.

Това се случило през една ранна пролет, когато селянинът решил да продаде чифт стари и негодни за работа волове, а на тяхно място да купи млади и силни. Отишъл той в града на панаира и след като продал изгодно воловете на касапина, се запътил към животинския пазар да купи други. Имал късмет, понеже продавачите били много, а купувачите — малко. Ето защо за воловете, които си харесал, заплатил по-малко, отколкото получил за своите мършави добичета. Доволен от покупката, той впрегнал току-що купените волове в колата, разположил се като крал и потеглил към къщи.

Когато бил вече далече от града, забелязал пред себе си един висок момък, който вървял в неговата посока. Той бил със скъсани панталони и закърпени дрехи, а на гърба си носел направена от домашно платно торба, от която се подавали няколко книги и снопче гъши пера. Селянинът се досетил, че това е някой беден ученик и решил да се похвали пред него с ума и хитростта си, а при сгоден случай да му се подиграе или да му скрои някакъв номер. Като се изравнил с него, селянинът сърдечно го заговорил:

— Накъде сте тръгнали, уважаеми господине?

— Отивам до Грабовице да навестя роднините си и да прекарам с тях великденските празници — отвърнал ученикът.

— Пешком ще стигнете там не по-рано от сутринта — казал селянинът и му предложил вместо да бие крак цяла нощ по разкаляните пътища, да седне до него. Той щял да го закара до своето село да пренощува там, а на сутринта щял да му покаже най-хубавия и най-прекия път до Грабовице.

Зарадвал се ученикът на предложението, защото пътищата след стопяването на снега наистина били кални и покрити с локви. Поблагодарил и скочил в колата.

След като поговорил с момъка за туй-онуй, селянинът започнал да го разпитва откъде е, къде учи и какво умее. Отговаряйки на въпросите, ученикът казал, че навремето родителите му работели като наемни градинари и докато били живи, не знаел какво е нужда, но след като ги отнесла чумата, трябвало да се свира по хорските къщи и да умира от глад, понеже бил малолетен и негоден за работа.

— И кой знае — продължавал той — дали нямаше съвсем да закъсам, ако за мене не беше се погрижил старият Амброжи, говедарят на нашия господар. Взе ме при себе си, приюти ме, нахрани ме. Като поотраснах, ме научи да чета и да пиша, а след известно време почна да ме учи на своя занаят. По всяка вероятност щях да стана говедар като него, но случаят реши друго. Един ден синът на нашия чифликчия, без да го видят бавачките му, се измъкнал и отишъл пред обора точно когато говедата се връщаха от пасището. Най-отпред, както винаги, вървяха биковете. Раздразнени от червената дреха на господарския син, те се втурнаха към него и сигурно нямаше да се отърве жив, но за щастие успях да го закрия с тялото си. Господарският син оцеля, затова пък аз след това премеждие едва не отидох на оня свят.

Щом се пооправих, чифликчията ме извика при себе си и за това, че съм спасил живота на сина му, ми даде един дукат. Когато попитах Амброжи какво да правя с толкова много пари, той ми каза: „Зная, че имаш желание да учиш. Иди в Краков, в тамошните училища, сигурно ще постигнеш в живота си нещо повече от мене.“ Послушах съвета му и отидох в Краков. Докато добри хора ми помогнат да се настаня в

общезитие, малко помизерствах — смеел се момъкът, — но сега вече се справям добре и се готвя за академията.

След това се похвалил, че може да чете и да пише на латински, че знае историята на своята страна и на древните народи, а освен това изучава логика, риторика и дори астрономия.

След като го изчакал да излее душата си пред него, селянинът поклатил глава, усмихнал се подигравателно под мустак и язвително рекъл:

— А пък аз ти казвам, уважаеми господине, че тая мъдрост, която си добил в училище, не струва и пукнат грош. Съветвам те да плюеш на всякаква наука и да се заловиш за някоя почтена работа, защото иначе до края на живота си ще трябва да ходиш със скъсани обувки и закърпени панталони.

Оскърбен от подигравките на селянина, ученикът започнал да избягва разговорите с него и на всички останали въпроси и поучения или нищо не отвръщал, или отговарял с половин уста. Чак когато след дълго мълчание селянинът примирително го попитал: — Обясни ми, драги момко, каква полза има човек от науката? — той помислил малко и отговорил:

— Уважаеми стопанино, уверявам ви, че ако ученият човек изпадне в беда, ще се справи по-бързо от всеки друг.

— Е, сега ще видим, умнико, дали казваш истината — промърморил селянинът, като изслушал отговора на ученика, сетне умишлено кривнал по пътя, за да влязат в една голяма и кална локва. Спрял колата на най-дълбокото място и рекъл:

— Казваше, умнико, че ученият човек ще се измъкне от всяка беда. Хайде тогава слизай от колата, братленце, и излез на пътя, без да си намокриш краката!

Ученикът почнал да се почесва и явно не му се къпело в ледената вода, ала селянинът го заплашил, че ще го накара да побърза с камшика си.

— Е, какво да се прави! От чуждата кола и насред морето ще слезеш — въздъхнал момъкът, поблагодарил на спътника си за любезността и го помолил да му разреши да слезе от колата по ока.

— Абе, слизай, откъдето искаш, многознайко, само по-живо! — съгласил се селянинът.

Докато момъкът слизал по ока, като се тюхкал и жално стенел, селянинът непрекъснато се подигравал с учеността му. Казал му, че ако промени мнението си за ползата от науката, ще му разреши да се върне в колата. Ученикът му отвърнал с презрително мълчание, а когато стигнал до края на ока, отвързал от него воловете, възседнал ги и извикал:

— Хайде, милички, по-живо, по-живо!

Воловете тръгнали бързо напред, като оставили селянина и колата насред локвата.

— Какво правиш бе, кучи сине? Воловете ми крадеш, така ли? — изкрещял той след отдалечаващия се ученик.

— Отивам на пътя, без да си мокря краката — извикал в отговор момъкът. — Направете същото, като дойдете да си приберете воловете.

Като видял, че е попаднал в собствения си капан, селянинът започнал здравата да ругае, след което волю-неволю помолил ученика да се върне с воловете и да ги впрегне в колата.

— А няма ли да ми отмъстите за урока, който ви дадох? — смеейки се попитал момъкът.

— Няма — обещал селянинът, — но не казвай на никого, че си ми изиграл такъв номер.

— Не съм свикнал да се подигравам на хората, затова можете да бъдете сигурен, че никой няма да научи за вашето приключение — успокоил го ученикът. След това подкарал обратно воловете, впрегнал ги в колата и седнал до спътника си.

Нататък селянинът вече не разговарял с него, само размишлявал как да му отмъсти за своето поражение. Понеже нищо свястно не му дошло наум, решил, че като стигнат до къщи, ще го накара да работи и няма да му даде да яде.

„Нека тоя Соломон се нахрани с учеността си, да видим колко ще му се услади!“ — радвал се предварително той.

Щом стигнал до своята къща, рекъл на момъка:

— За това, че те возих толкова време, заведи воловете в обора, изстържи ги хубаво от калта и ги нахрани! Синът ми ще ти покаже откъде да вземеш сено и кърма.

Сетне извикал сина си и му заръчал:

— Покажи на този благороден господин къде трябва да заведе воловете и гледай добре да ги почисти, напои и нахрани.

Като чуло заповедта на баща си, момчето се смутило, защото му било неудобно да командва човек, по-голям от него и не приличащ на обикновен ратай. Затова казало някак нерешително, че само ще се оправи с воловете, а господинът да влезе вкъщи на топло и да си почине от пътя. Селянинът понечил да напердаши сина си с камшика за непослушанието, но ученикът го спрял с думите:

— Не наказвайте момчето, направи го от добро сърце, затова заслужава похвала, а не упреци.

И той, без да се бави, разпрегнал воловете и започнал да ги чисти от калта. Понеже торбата с книгите му пречела да работи, момъкът я свалил от плещите си и я дал на сина на селянина да я подържи.

Момчето видяло книжките в торбата, вперило поглед в тях като омагьосано и смаяно повтаряло шепнешком:

— Боже господи, толкова много книги и такива дебели! Интересно какво пише в тях?

Чул ученикът шепота на момчето и сърдечно му предложил:

— Ами вземи, която ти хареса, братле, и я прочети!

— Какво като я взема, като не знам да чета! — отвърнало то с жален глас.

— Нали имате учител в селото, защо не го помолиш да те научи? — учудил се момъкът.

— Много бих искал, но татко не ми дава да ходя на училище — оправдавало се момчето и започнало жално да се оплаква: — Колко сълзи пролях, за да го моля, не е за говорене. А колко бой изядох за това, че напирях да отида на училище, по-добре да не си спомням.

Трогнат от нещастieto на момчето, ученикът му обещал, че ще се опита да склони баща му да го прати на училище.

— О, мили господине, не говорете с него за това! — помолило го момчето. — Знаем, че нищо няма да постигнете, баща ми сигурно ще се ядоса и ще ви каже някоя обидна дума, а мене ще ме набие.

— Не се бой, братле, ще поговоря с баща ти по такъв начин, че всичко ще свърши добре и както сме го намислили — успокоил го ученикът. — Трябва само да ми помогнеш.

— Ох, ще направя всичко, каквото ми заповядате, само и само да тръгна на училище — обещало му зарадвано момчето.

Тогава момъкът му зашепнал на ухото:

— Пригответи малко сажди, шепа брашно и няколко листа коприва, а когато започна да внушавам на баща ти, че един от току-що купените волове е омагьосан, измъкни се от къщи и иди в обора. Посто̀й малко там, намажи със сажди гърба и хълбоците на белия вол, след това му напъхай в ноздрите брашно, а под опашката го натрий с коприва. Когато започне да пръхти и пощръклее, втурни се вкъщи и викай, колкото ти глас държи, че в обора се чува някакъв страшен шум. Ето какво искам от тебе, а другото остави на мене.

След като се уговорил с момчето, ученикът завел воловете в обора, дал им кърма и тръгнал към къщата. Седнал на пейката край печката, извадил от торбата първата книга, която му попаднала, и започнал внимателно да я прелиства.

Когато след малко жената на селянина сложила на масата паница с каша, мъжът ѝ започнал лакомо да яде, но не поканил момъка на масата.

— Защо не поканиш гостенина да яде? — учудила се жена му.

— Не го каня, защото знам, че учени хора като него се хранят само с книги. Те им харесват повече от най-хубавия салам — подигравателно ѝ отговорил селянинът.

— Право казвате, уважаеми стопанино — съгласил се ученикът. — Хубавата книга засища по-добре от обикновеното ядене и затова се казва: „Човек не живее само с хляб.“

— Е, чети си, умнико, чети си! Но ако искаш да ти оставя малко каша, помоли ме, докато не съм я изял — промърморил селянинът.

— Благодаря, не съм гладен — уверил го момъкът, макар че примирал от глад.

Когато стопанинът се наял до насита и си запалил лулата, ученикът започнал да хвали чифлика му, реда в обора и конюшната и най-накрая го попитал:

— Кажете ми, уважаеми стопанино, колко ви струваше новият бял вол?

— Купих го за петдесет талера, но някой по-непрактичен от мене би заплатил два пъти повече — хвалел се селянинът.

— А аз, уважаеми стопанино, не бих дал за него и пет талера — заявил ученикът.

— Ти сигурно си мръднал и не знаеш какво говориш! — възмутил се селянинът. — Чуваш ли, майко? — викнал той на жена си.

— Той не би дал за него и пет талера! Това се казва познавач, смолата от меда не може да различи.

Но момъкът, без да обръща внимание на упреците, настоявал на своето, което така разгневило стопанина, че скокнал от пейката и страшно извикал:

— Казвай, негоднико, защо го оценяваш толкова евтино, или върви по дяволите!

— Ще ви кажа не защото ме заплашвате, а от благодарност за вашето гостоприемство — примирително казал ученикът и започнал да говори с тъжен глас: — Този вол не струва и пет талера, защото е омагьосан.

— Омагьосан ли? По какво познаваш? — обезпокоил се селянинът.

Преди да отговори, момъкът погледнал многозначително сина му, а когато той излязъл прошепнал тревожно:

— Като го чистех от калта, забелязах на десния му рог черен знак във формата на полумесец.

— И аз, преди да го купя, забелязах този знак и се чудех на формата му, но наистина ли мислиш, че това е някакво дяволско клеймо — разтревожил се селянинът.

— Ако не ми вярвате, чуйте какво казва майстор Фабиан за практиката на магьосниците — предложил ученикът, сложил на масата една книга и започнал ужким да чете от нея:

— Има магьосници, които на своите срещи в полунощ омагьосват не друго, а домашните животни. Като си изберат някой кон, вол или коза, те белязват нещастното животно с дяволско клеймо във формата на полумесец или звезда. Който забележи на коня си, вола или някое друго по-малко животно този дяволски знак, трябва много да внимава как се държи такова животно в деня, когато се срещат магьосниците. Щом в събота преди полунощ стане неспокойно и по него избият черни петна, трябва да знае, че тази нощ може да загуби животното си, ако не го изтръгне навреме от ръцете на отвратителния магьосник или магьосница. За да остане животното живо, нужно е да...

Тук ученикът трябвало да прекъсне четенето, защото в къщата се втурнал задъхан синът на селянина и ужасен извикал:

— Татко, тичайте в обора да видите какво става! Единият от воловете май че е побеснял, защото реве и пръхти като змей!

— А, значи сбъднаха се думите! — разтревожено простенала стопанката.

— Вземи фенера, майко, и да вървим да видим какво става там! А вие, господине, също елате с нас; като сме заедно, ще ни е по-леко — любезно се обърнал селянинът към ученика.

Щом влязъл в обора и видял по гърба и хълбоците на вола зловещите черни петна, селянинът направо се разтреперал от страх. А когато животното започнало да пръхти, да бълва брашно от ноздрите си и да се трие в стената на обора, стопанинът се втрещил и не можел дума да промълви. Като се посъзвел малко, хванал момъка за ръката и започнал горещо да го моли:

— Мили благодетелю, кажете какво да направим с този вол? Няма да пожаля нищо за вас, само ми помогнете да го спася!

— Но с какво мога да ви помогна? — опъвал се ученикът.

— Можете, господине, можете. Погледнете пак във вашата книга и сигурно ще намерите някой съвет за моята беда — настоявал селянинът.

— Хайде да се връщаме къщи! — предложил ученикът, като се измъквал внимателно от обора.

Хукнал селянинът към къщи, долял олио в кандилото и започнал да подканя ученика да чете. А той отворил книгата и пак започнал да си съчинява:

— ... За да остане животното живо и да се развали магията, трябва да го окадиш с голяма свещ, а петната да се измият с ракия.

— Майко, извади от сандъка свещта, шишето с ракия и тичай да спасяваш вола! — заповядал селянинът.

— Чакайте, чакайте, това не е всичко — спрял го ученикът и пак започнал да чете, както си знае: — След като се окади и измие животното, трябва на прага на обора да се заколи черен петел. Сетне перата и вътрешностите му да се закопаят заедно с главата и ноктите близо до обора, а месото да се изпече и изяде точно в полунощ. Обаче този, който кади и мие омагьосаното животно, коли петела и яде неговото месо, трябва да чете бавно и ясно поместените по-долу заклинания, без да пропуска нито дума.

— А какви са тия заклинания? — попитал селянинът.

— Това са латински заклинания против разни магии и урочасване.

— Казахте, господине, че знаете латински, тогава бъдете така добър вие да ги прочетете и да направите всичко, каквото трябва, за спасяването на клетото животно — помолил го стопанинът.

— Възложете това на органиста или на местния учител, защото аз не искам да се заяждам със злите сили — промърморил ученикът, като се престорил, че му е неприятно да удовлетвори молбата на селянина.

— За бога, докато доведе органиста, ще минат десетина часа, а в това време волът ми ще отиде по дяволите — извикал селянинът и настоявал дотогава, докато момъкът не се смилил над него и не се захванал с много сериозен вид да развали магията.

Той окадил вола със свещта, измил с ракия петната от гърба и хълбоците му, сетне го изтрил с мокра слама под опашката, а главата му натопил във ведро с вода.

Като почувствал облекчение, волът престанал да пръхти и се успокоил, което явно свидетелствало за добрите резултати от старанията на ученика и за силата на неговите заклинания. След като свършила първата част от развалянето на магията, момъкът наредил да му донесат черен петел.

— Не може ли да мине без него, щом волът вече се оправи? — попитала жената на селянина. — Имаме само един петел и ми е жал да го загубя.

— Глупачка! — кипнал мъжът ѝ — Жал ти е за петела, а че заради това мога да загубя цял вол, не мислиш ли?

Тогава тя начаса донесла петела, ученикът го заклал на прага на обора, оскубал го, изкормил го, а след това го изпекъл. И започнал да яде спечелената по този начин вечеря ужким със страх и отвращение, което не намалило апетита му, защото не било минало време и за три молитви, когато от петела останали само оглозгани кокали.

Докато ядял, селянинът ругаел нечестния човек, от когото бил купил вола.

— Веднага забелязах, че не му е чиста съвестта — доказвал той на жена си. — Помислих си, че може да е откраднал вола от някого и затова го продава толкова евтино, а той, дяволът му неден, ми пробутал омагьосано добиче.

— Да, ама сега вие печелите — уверил го ученикът, след като се нахранил.

— А, добре че попаднах на вас, защото иначе щях да загубя толкова много пари — рекъл селянинът.

— Това не е моя заслуга, а на книгата — забелязал момъкът.

— Интересно какво още пише в нея този майстор Фабиан — полюбопитствал селянинът.

— А, нищо друго, само това, как да се правят и развалят магии и уроки.

— За бога, вие също ли можете да правите магии? — попитал смаяният селянин.

— О, не само аз, а всеки, който я прочете — скромно отвърнал ученикът.

— Колко е хубаво да имаш такава книга! — въздъхнал селянинът. — Ех, щях да му дам да се разбере на този негодник Вавжон, който ми премести синора! Щях да му омагьосам говедата, конете, всичко, каквото има. Няма да простя и на Бартек за оная цицина, която някога ми направи на главата.

Споменът за тези неправди — истински или измислени — го развълнували до такава степен, че решил да си отмъсти за тях. Тогава седнал до ученика и угоднически го помолил:

— Продайте ми тази книга! Ще ви платя за нея цял талер.

— За такава книга искате да ми дадете един талер — разсмял се той. — А всъщност за какво ви е, като не можете да четете?

— Ще се оправя — надменно казал селянинът. — Ще изпратя сина си при учителя, ще се научи да познава буквите и после ще ми я чете.

— За да може вашият син да прочете всичко от тази книга, трябва да научи, латински. Но понеже при тукашния учител няма да може да го научи, съветвам ви да не я купувате — убеждавал го момъкът. — Правел това умишлено, че на селянина още повече да му се иска да купи книгата и не сгрешил, защото оня се амбицирал, ударил с пестник по масата и гордо заявил:

— Е, ще изпратя сина си в Краков! Или си мислите, че не съм в състояние да го направя?

— Зная, че сте доста богат — ласкаел го ученикът, — но имайте предвид, че докато вашият син научи латински, ще минат най-малко

три години.

— Като го нашаря с камшика и за година и половина ще го научи — промърморил селянинът, сетне извикал сина си и му заповядал: — Стягай се за училище, кучи сине! Но ако за две години не научиш латински, и то така, че да можеш да ми прочетеш тая книга от начало до край, ще те направя на пестил — заплашил го той.

След като си подсигурил по този начин възможността да използва книгата, селянинът започнал ожесточено да се пазари. А ученикът, за да не подбие цената на тази необикновена книга, поискал за нея двайсет талера и чак когато почнали да го молят и синът, и жената на селянина, я отстъпил за десет, но при условие, че като се връща обратно, ще мине да заведе момчето в Краков и да му помогне да се настани в някое общежитие.

Подавайки скъпоценната книга на селянина, момъкът не пропуснал да му напомни да я пази като зеницата на окото си и да не я показва на никого.

— Много ясно, че ще я дам само в ръцете на сина си, когато се върне от училище — уверил го стопанинът, увил книгата в парче ленено платно и старателно я скрил зад иконата на някакъв светец.

Когато на следващия ден ученикът си тръгнал, синът на селянина го изпроводил и го попитал наистина ли тази книга има нещо общо с магиите.

— Къде ти! — разсмял се момъкът. — Това е обикновен буквар и струва не повече от три талера. Тези десет талера ще ти ги дам в Краков. Ще ти потрѣбват да си купиш други книги.

И той изпълнил обещанието си. Връщайки се в Краков, взел момчето със себе си, настанил го в общежитие и му помагал да напредне в науките. Момчето се учело добре, ето защо много скоро се похвалило пред баща си, че може да прочете всяка латинска книга. Зарадваният селянин посегнал зад иконата да извади книгата и чак заплакал от смайване и мъка. Нищо чудно, имало за какво да тъгува. Проклетите мишки така били изгризали скъпоценната книга, че и сто учители нямало да могат да прочетат какво било написано в нея. И така селянинът не могъл да изучи изкуството да омагьосва, затова пък синът му станал просветен и умен човек.

Издание:

Дяволът без късмет и други приказки — полски народни
приказки

Преразказани от Б. М. Длугошевски

Преводач: Ани Божкова

Художник: Христо Кърджилев

Издателство „Български художник“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.